

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

**Nevalstisko organizāciju darbība Latvijas dejas nozarē.
Problemātika un perspektīvas**

Maģistra darbs

Autore:

Ina Ločmele

Humanitāro zinātņu maģistra studiju programmas „Mākslas”
Kultūras menedžmenta un radošo industriju apakšprogrammas

2. kursa studente Ina Ločmele

(ID Nr. 20144607)

Darba vadītāja:

asoc.prof. Anda Laķe

Rīga,

2016

SATURS

IEVADS.....	3
1. TREŠAIS SEKTORS UN NEVALSTISKĀS ORGANIZĀCIJAS, TO LOMA MŪSDIENU SABIEDRĪB.....	7
1.1. Nevalstisko organizāciju fenomena attīstība. Jēdziens un raksturojums.....	8
1.2. Nevalstisko organizāciju klasifikācija un iedalījums.....	12
1.3. Nevalstisko un kultūras organizāciju mērķi un finansiālā struktūra.....	16
1.4. Latvijas nevalstisko un kultūras organizāciju sadarbība ar publisko pārvaldi.....	22
2. LATVIJAS DEJAS SEKTORA DARBĪBAS RAKSTUROJUMS.....	27
2.1. Empīrisko datu metodoloģija.....	28
2.2. Latvijas dejas nozares attīstība un profesionalitātes jēdziens.....	30
2.3. Latvijas profesionālās dejas nozares nevalstisko organizāciju raksturojums.....	33
2.4. Nevalstisko organizāciju darbība un loma profesionālās dejas nozares attīstībā.....	46
3. BALTIJAS VALSTU DEJAS NOZARES DARBĪBAS SALĪDZINĀJUMS.....	56
3.1. Dejas nozares NVO darbības piemēri Igaunijā.....	56
3.2. Dejas nozares NVO darbības piemēri Lietuvā.....	61
3.4. Dejas nozares darbības salīdzinājums Baltijas valstīs.....	64
NOBEIGUMS.....	70
KOPSAVILKUMS.....	72
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	73
ANNOTATION.....	81
PIELIKUMI.....	82
1. Pielikums. Vadlīnijas intervijām ar NVO pārstāvjiem Dejas nozarē Latvijā.....	83
2. Pielikums Intervija ar nevalstiskās organizācijas <i>Party</i> producenti Baibu Ozoliņu.....	84

IEVADS

Kultūras institūciju un kultūrizglītības iestāžu uzdevums ir veicināt ikviena cilvēka personisko izaugsmi, izglītošanos un radošā potenciāla atraisīšanu, kā arī iespējami plašākas auditorijas līdzdalību.

Dejas joma Latvijā kā spēcīgs sabiedriskās kultūrvides veidotājs, savās daudzveidīgajās izpausmēs stabili iekļaujas mākslas un kultūras mantojumā, vienlaikus radošā darbībā īsteno inovatīvus risinājumus ar mērķi ievērojami paaugstināt dejas nozares nozīmi sabiedrības dzīves kvalitātes uzlabošanā.

Lai arī pēdējos gados Latvijas profesionālās dejas nozare attīstās un kļūst aktīvāka, par ko liecina jauniestudējumu skaits un publikācijas sociālajos medijos, tomēr joprojām var novērot šķēršļus dejas nozares attīstībā. Varētu teikt, ka, salīdzinājumā ar citām kultūras nozarēm Latvijā, dejas nozares infrastruktūra ir mazāk attīstīta. Trūkst struktūras, sistemātiskuma un iespēju pēc iegūtās izglītības darboties konkrētajā jomā. Daļa jauno profesionāļu, kuri vēlas veidot un attīstīt karjeru Latvijā, kā profesionāli dejojāji un horeogrāfi saskaras ar ierobežotām attīstības un progresā iespējām.

Dejas nozare Latvijā ir salīdzinoši ambicioza, aktīvi iesaistoties citās kultūras nozarēs, tver iespējas ne vien Latvijā, bet arī starptautiskā vidē, piedaloties starptautiskos projektos un aktivitātēs, piemēram, laikmetīgās dejas forumā "DANCEUNION" Lielbritānijā (Londonā) 2011. gadā vai Ķīnas un Centrāleiropas dejas apmaiņas programmā „Dejas vasaras nometne” 2015. gadā. Dejas nozares profesionāli ir atpazīstami vārdi (Olga Žitluhina, Liene Grava, Inga Krasovska, u.c.) Latvijas kultūrvidē, spējīgi un bieži vien pionieri, attīstot deju jaunā kontekstā. Latvijas kultūras telpā inovatīvs un veiksmīgs piemērs ir dejas atbalsta fonda „Zvaigžņu AkA” organizētais festivāls „Vides deja”, kas ir starptautisks laikmetīgās dejas projekts un norisinās kopš 2010. gada. Festivāla mērķis ir izvest mākslu ārpus telpām un ārpus pilsētām – pielāgojot vai radot īpašu horeogrāfiju vides objektos un ainavās.

Dejas nozares struktūra Latvijā ir sarežģīta, tie ir dažādi līmeņi, kur profesionālo deju veido balets (klasiskais balets, neoklasika, modernais balets, laikmetīgais balets) un laikmetīgā deja. Otrs līmenis ir amatieru kustības - mūsdienu dejas un sociālās dejas (šova deja, breika deja, hiphops, tango, līnijdejas, flamenko u.c.) un skatuviskā tautas deja. Latvijā amatieru kustība dejas nozarē ir viena no plašākajiem kultūras segmentiem sabiedrības iesaistes dzīves kvalitātes uzlabošanai jomā un darbojas saskaņā ar Latvijas Nacionālā kultūras centra (LNKC)

nolikumu¹. Deju amatieru kustībā, kas darbojas pašvaldību paspārnē, līdzdarbojas 417 deju kolektīvi, kuros ir 5 840 dalībnieku, kā arī Izglītības un zinātnes ministrijas metodiskajā pārraudzībā un privātajā sektorā esošie deju kolektīvi, skolu un interešu izglītības iestāžu deju kolektīvi, kas savukārt piedalās arī Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkos.²

Dejas nozari Latvijā pārstāv viena valstiska organizācija – *Latvijas Nacionālā opera un balets*. Profesionālās izglītības jomā tās ir piecas izglītības iestādes Rīgā un vairāk kā 10 profesionālās ievirzes skolas reģionos, kas sniedz iespēju iegūt profesionālo vidējo un augstāko izglītību profesionālajā dejā.

Varētu apgalvot, ka Latvijā dejas nozarē strauji attīstās nevalstiskās organizācijas (NVO), kas aktīvi darbojas profesionālās dejas segmentā gan klasiskajā, gan laikmetīgajā dejā. Klasiskajā dejā tās ir astoņas NVO, kas rūpējas par žanra attīstību, nodrošina starptautisko sadarbību un dalību nozīmīgās starptautiskās kultūras un dejas organizācijās: UNESCO CID, Starptautiskā baleta konkursu federācijā u.c.

Pēdējo 20 gadu laikā Latvijā strauji attīstījies laikmetīgās dejas segments. Nozarē aktīvi darbojas divpadsmit profesionālās laikmetīgās dejas organizācijas, kompānijas, apvienības un ievērojams skaits brīvmākslinieku. Latvijas mākslinieki savu izcilību apliecina prestižos Eiropas un pasaules festivālos un sadarbības projektos, piemēram, ES programmas „Kultūra” laikmetīgās dejas mobilitātes un apmaiņas projektos „E-motional: Bodies & Cities” un „E-motional: rethinking dance” 2011.-2015. gadā. Laikmetīgās dejas NVO ir vienīgās organizācijas, kas rūpējas par žanra attīstību un nodrošina Latvijas pārstāvju dalību nozīmīgās starptautiskās kultūras un dejas organizācijās un sadarbības tīklos: Ziemeļvalstu-Baltijas sadarbības tīkls KEDJA (pārstāv LJTI), Eiropas dejas tīkls “Aerowaves” (pārstāv LJTI), ES programmas „Kultūra” projektu sērija „E-motional” (pārstāv HA). Jāmin, ka laikmetīgās dejas segmentā ir tikai nevalstiskās organizācijas un nav nevienas valsts izveidotas institūcijas.

Dejas nozarē nevalstiskajām organizācijām finansiāli darbība tiek nodrošināta uz projektu laiku, izmantojot Valsts Kultūrkapitāla fonda (VKKF) Mūzikas un dejas nozares un Teātra (kas kopš 2015. gada ietver arī laikmetīgo deju) nozares līdzfinansējumu, Rīgas domes (RD) un Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta (RD IKSD) kultūras projektu piešķirumus vai piesaistot privāto finansējumu. Amatiermākslā - Dziesmu un Deju svētku īstenošanas procesā iesaistīto deju kolektīvu un amatierkolektīvu darbību nodrošina pašvaldību kultūras nami.

¹ Latvijas Republikas Ministru kabinets. *Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums*. Ministru kabineta noteikumi Nr.931. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=253765> [skatīts: 2016, 9. janv.].

² Latvijas Kultūras akadēmija. Latvijas Nacionālais kultūras centrs. *Tautas mākslas kolektīvu vadītāju aptauja*. Pieejama: http://www.lnkc.gov.lv/Uploads/2014/12/05/1417787976_1932.pdf [skatīts: 2016, 9.janv.].

Ieskicējot problēmsituāciju dejas nozarē, vērojama sadrumstalotība gan institucionālā līmenī, gan nozares iekšienē trūkst solidaritātes un integritātes, kas savukārt kavē nozares pārvaldību un NVO darbību, neļaujot nozarei pilntiesīgi attīstīties. Kā arī dejas nozarei akūti trūkst arī zinātniski metodiskā materiāla, pētījumu un apskatu ne vien par dejas nozari, bet arī par tajā esošajām NVO. Līdz ar to maģistra darba galvenais pētnieciskais jautājums ir - kādas funkcijas un ieguldījumu Latvijas profesionālajā dejas nozarē veic nevalstiskās organizācijas?

Pētījuma mērķis ir apzināt Latvijas dejas nozares attīstību veicinošos faktoros un nevalstisko organizāciju devumu profesionālajā laikmetīgās dejas jomā.

Pētījumā izvirzītā mērķa sasniegšanai ir paredzēti sekojoši uzdevumi:

1. Iegūt, apkopot un analizēt informāciju par NVO sociālo, kultūrpolitisko darbību kultūras, sevišķi Latvijas profesionālās dejas nozarē;
2. Noteikt Latvijas profesionālās dejas nozares, sevišķi laikmetīgās dejas jomas attīstības faktoros;
2. Noteikt nevalstisko organizāciju ieguldījumu profesionālās laikmetīgās dejas attīstībā;
3. Apzināt Latvijas profesionālās laikmetīgās dejas jomas pārvaldību un infrastruktūru, tās trūkumus un potenciālu;
4. Ieskicēt dejas nozares iekšējo integritāti un terminoloģiju;
5. Salīdzināt profesionālās dejas nozares attīstību un NVO darbību Latvijā un Baltijas valstīs.

Pētījuma mērķu sasniegšanai tiks izmantoti gan teorētiski, gan empīriski izziņas instrumenti. Problēmas teorētiskās izpratnes izveidei tiks veikta literatūras un dokumentu analīze, kas atspoguļosies maģistra darba pirmajā nodaļā. Maģistra darba pirmo nodaļu paredzēts strukturēt vairāk no kultūrpolitikas perspektīvas, kur paredzēts aplūkot NVO politiskās nostādnes un darbības lomu profesionālās dejas kontekstā. Kā arī teorētiski skatīt NVO modeļus un darbības principus dažādu autoru darbos, piemēram, A. K. Helmut (Anheier Helmut K.) „Nevalstiskās organizācijas: teorija un menedžments”³, kā arī dažādos pētījumos, kā „Pārskats par NVO sektoru Latvijā”⁴ u.c.

Tēmas empīriskās izpētes ietvaros tiks iegūti gan primāri dati, gan analizēti sekundāri dati. Primāro datu ieguvē izmantota kvalitatīvā datu ieguves metode - padziļinātas, daļēji strukturētas intervijas (Laikmetīgās dejas jomas NVO pārstāvji primāri Latvijā, kā arī Lietuvā un Igaunijā). Kā sekundāro datu avoti tiks izmantoti publiski pieejamie pārskati un līdzšinējie pētījumi par kultūras NVO.

³ Anheier, Helmut K. *Nonprofit Organizations: Theory, management policy*. Routledge, 2005

⁴ Šimanska, Inta. Neilande, Jadviga. Bite. Kitija. u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2013*

Maģistra darba otrās un trešās nodaļas saturus tiek atklāts, balstoties empīriskā pētījuma datos. Tādā veidā, atklājot profesionālās dejas nozares, sevišķi laikmetīgās dejas jomas attīstību Latvijā, kā arī noskaidrojot Latvijas laikmetīgās dejas nevalstisko organizāciju funkcijas un ieguldījumu nozares attīstībā.

Lai gūtu objektīvāku ieskatu Latvijas laikmetīgās dejas jomas attīstībā un izvērtētu dejas nozares nevalstisko organizāciju darbību, maģistra darba trešajā nodaļā, tiek salīdzināti trīs Baltijas valstu - Latvijas, Lietuvas un Igaunija piemēri profesionālajā dejas nozarē un nevalstisko organizāciju darbība tajā.

Pētījuma rezultāti var tikt izmantoti kā ieteikumi kultūras, specifiski dejas nozares attīstības plānošanai, dejas nozares kultūrpolitikas mērķtiecīgākai veidošanai, nozares NVO un to aktivitāšu savstarpējās integritātes stiprināšanai un dejas nozares informācijas bāzes veidošanai.

1. TREŠAIS SEKTORS UN NEVALSTISKĀS ORGANIZĀCIJAS, TO LOMA MŪSDIENU SABIEDRĪBĀ

21. gadsimtā būtu grūti iedomāties situāciju, kur kultūras piedāvājumu sabiedrībai nodrošinātu tikai valsts pakļautībā esošās institūcijas. Īpaši to var novērot kultūras sfērā, kur mērķauditorija ir jaunā paaudze – neatkarīgo teātru, festivālu un citu nevalstisko organizāciju (turpmāk tekstā NVO) notikumu apmeklētāji. Sabiedriskās iniciatīvas atbalstīšana nevalstiskajā sektorā, kas nodrošina kultūras piedāvājuma daudzveidību, ir visas modernās Eiropas politikas tradīcija.⁵ To var uzskatīt par vienu no panākumu atslēgām, kas ir veicinājusi Rietumu pasaulei raksturīgo kultūras dažādības un sabiedrības vispārējās atvērtības uzplaukumu pēc Otrā pasaules kara.

Nevalstiskās organizācijas tiek skatītas kā daļa no plašākas sociālās sabiedrības un labklājības sistēmas, kā spēcīgs ekonomisks un sociāls spēks lokālā, nacionālā un starptautiskā līmenī. Tāpat pasaulē pazīstama prakse ir veidot kultūras organizācijas nevalstiskajā sektorā. Vērtējot kultūras organizāciju vietu un lomu mūsdienu sabiedrībā, ir būtiski apzināties, ka to misija ietver ne tikai kultūras vērtību radīšanu, bet ir arī cieši saistīta ar sabiedrības sociālā kapitāla veidošanu⁶. Kā piemēru var minēt Latvijas profesionālās dejas nozari, kuru pārstāv tikai nevalstiskās organizācijas, ar izņēmumu baleta gadījumā, kur ir viena valsts institūcija. Svarīga un liela atbildība tiek uzticēta NVO gan nozares attīstībā, gan tās interešu pārstāvēšanā un publiskā tēla veidošanā.

NVO, kas realizē kultūras projektus, ir nozīmīgs vērtību kopums, kas veido daļu no kultūras kapitāla. Tādā veidā apvienojot mūsdienu sabiedrībai būtiskas vērtības, kuras mērķtiecīgi pielietotas, spēj uzrunāt individu, stiprināt kopienas un saliedēt sabiedrību, kā arī radīt jaunu ekonomisku, sociālu un kultūras vērtību, kas, saglabājot savu simbolisko nozīmi, spēj veidot piederības apziņu.⁷

NVO ir daļa ne tikai no kultūras kapitāla, bet arī no sociālā kapitāla, kurš ir kā mērījums individuālai sasaistei ar sabiedrību. Bezpeļņas sektors attiecināms uz privātu darbību publiskam ieguvumam, kur lokālā līmenī NVO ir sava veida sabiedrības organizējoša forma ar iespēju ietekmēt notiekošos procesus sabiedrībā vai valsts līmenī. Nacionālā līmenī NVO ir aizvien

⁵Pūce, Zaiga.: *Kam vajadzīgas kultūras organizācijas?* Pieejams:

http://www.satori.lv/raksts/10529/Kam_vajadzigas_kulturas_organizācijas%3F [skatīts: 2016, 12. martā.].

⁶ Asare, Ilona. Tjarve, Baiba. Hermane, Agnese.u.c. *Kultūras organizācijas vadība Kultūras pasākumu un projektu īstenošana Līdzdalība vietējās kultūrvides veidošanā*. Culturelab, 2013. Pieejams:

<https://culturelablv.files.wordpress.com/2012/10/kulturas-nvo-rokasgramata1.pdf> [skatīts: 2016, 12.martā.].

⁷ Turpat

vairāk iesaistītas labklājības, veselības aprūpes, izglītības reformas un publiskā-privātā līdzdalībā.

Turpmākajās maģistra darba apakšnodaļās nav apskatītas un analizētas citas organizētās pilsoniskās sabiedrības formas - politiskās partijas, arodbiedrības un reliģiskās organizācijas. Savukārt tiek skatītas biedrības un nodibinājumi kā sabiedrības pašorganizēšanās formas, gan kā pilsoniskās sabiedrības aktivitātes rādītājs. Jo biežāk un vairāk iedzīvotāji iesaistās sabiedriskajā dzīvē un pārvaldē, jo aktīvāka ir pilsoniskā sabiedrība. Kā arī maģistra darba tematika atbilst kultūras nozares nevalstisko organizāciju darbībai, kas no izlases izslēdz politiskās un reliģiskās organizācijas.

1.1. Nevalstisko organizāciju fenomena attīstība. Jēdziens un raksturojums

Nevalstiskās organizācijas ir 20. gadsimta fenomens, bet globālā līmenī NVO vēsture ir datējama jau 18. gs beigās un 19. gadsimta sākumā. Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs, NVO pretstatīja valsts pārvaldei un iztrūkstošajām valsts funkcijām. Amerikas gadījumā Eiropas imigranti saskārās ar nepilnvērtīgu socializēšanās iespēju - skolu, dievnamu trūkumu, kas mudināja tos apvienoties kolektīvos, kopienās un aktivizēja akūto jautājumu risināšanai.

Eiropā nevalstiskās organizācijas attīstījās no sociālām kustībām pirms vairāk nekā gadsimta, attiecīgi katras valsts vēsturiskajiem apstākļiem. Kā piemērus var minēt Itāliju, kur būtisks faktors bija naidīgums un aizdomas par politiskajām partijām un valsts iestādēm. Zviedrijā nevalstiskās organizācijas veidojās galvenokārt kā protests pret birokrātiem, garīdzniekiem, aristokrātiem un kapitālistiem, kuri dominēja Zviedrijā 19. un 20. gadsimtā. Latvijā, līdz ar neatkarības atgūšanu 1991. gadā, parādās pētījumi un liecības par NVO darbību. Pēc pētījumu datiem, NVO uzplaukumus Latvijā datēts ar 2004. gadu. Šajā gadā un dažos turpmākajos dibināto NVO skaists veido 62% no NVO kopskaita visā Latvijā.⁸ Attiecīgi Lietuvā un Igaunijā NVO uzplaukums datējams līdz ar valstu neatkarības nodibināšanu, kas Lietuvas gadījumā ir 1992. gads un Igaunijas 1991. gads.

NVO uzplaukums tiek saistīts arī ar sabiedrības attīstīšanos no industriālās uz postindustriālo sabiedrību, tāpat no pasaules ar nacionālām valstīm uz transnacionālām valstīm, globalizējot ekonomiku un sabiedrību. Vēl viens aspekts, kas veicināja NVO attīstību un skaita palielināšanos 20. gadsimta beigās ir globalizācija, kā arī elektronisko telekomunikāciju

⁸ Caune, Evija, Neilande, Jadviga, Krieviņa-Sutora, Baiba. u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015*. Pieejams: http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf [skatīts: 2016, 12.martā.].

revolūcija, kas ne tikai šo tendenci pastiprināja, bet arī veicināja pieaugošo NVO darbību pāri vienas valsts robežām. Austrālijas Politikās zinātnes universitātes Kanberā profesore Diāna Stouna (*Diane Stone*) argumentē, ka mēģinājums līdzsvarot neoliberālo politiku, iespējams, ir novedis pie NVO straujā skaita pieauguma, akcentējot humānās problēmas un ilgspējas attīstību. Kopš NVO aizsākumiem vērojama tendence NVO kritizēt dažādas starptautiskas finansēšanas aģentūras un valstu ekonomisko līderu konferences. Kā piemēru šim izteikumam autore min 2001. gadā izveidoto Pasaules sociālo forumu kā pretreakciju Pasaules Ekonomikas forumam Davosā, Šveicē.⁹

Nevalstisko organizāciju uzplaukums tiek skaidrots arī, uzsverot valsts un tirgus lomu tajā. Uzskatot, ka NVO rašanās iemesli ir neveiksme, kļūdas valsts un tirgus darbībā. Lai gan šī teorija ir vairāk attiecināma un lietota ekonomikas kontekstā, tomēr ir relevanta, lai izskaidrotu NVO straujo pieaugumu. Tādā veidā indivīdi vai grupas organizējas savu interešu aizstāvībai vai pašpalīdzības un sociālās politikas apvienībām, ja viņi jūt, ka nedz valdība, nedz tirgus nespēj tiem palīdzēt.¹⁰ Bezpeļņas organizācijas ir aktīvas plašā spektrā, tostarp vides, mākslas un sociālos jautājumos. Tā kā bezpeļņas organizācijām ir jātiecas uz mērķiem, kas sniegtu labumu sabiedrībai, nevis sava labuma gūšanai, tām nav saistoša uzņēmējdarbības nozares konkurence. Tādā veidā bezpeļņas organizācijas kalpo sabiedrībai dažādās jomās.

Interesešu grupas, nevalstiskās organizācijas, bezpeļņas organizācijas, ne-peļņas organizācijas un brīvprātīgās organizācijas – visi šie jēdzieni tiek lietoti, lai apzīmētu trešā sektora jeb nevalstiskā sektora iniciatīvu un darbību. Trešā sektora organizācijas ir jēdziens, kuru izmanto, lai raksturotu organizācijas, kuras nav nedz sabiedriskais sektors, nedz privātais. Tās iekļauj uz brīvprātīga entuziasma veidotas dažādu kopienu organizācijas, sociālās uzņēmējdarbības organizācijas un asociācijas.¹¹ Trešais jeb nevalstiskais sektors ir pilsoniskās sabiedrības organizāciju un neformālo grupu kopums, kas pastāv līdzās valsts un biznesa sektoriem.

Par bezpeļņas organizāciju tiek dēvēta kapitālsabiedrība, kas ir izveidota ar likumu, kā arī valdības vai tiesu iestādes, kas neparedz kā galveno mērķi peļņas gūšanu. Nevalstiskās organizācijas parasti ir izveidotas ar konkrētu mērķi – izglītībai, labdarībai vai kādas citas jomas jautājumu risināšanai un var būt fonds, labdarības tipa bezpeļņas organizācija, atsevišķos gadījumos arī publiska korporācija.

⁹ Stone, Diane. *Transfer agents and global networks in the 'transnationalization' of policy*. Journal of European Public Policy, Vol.11, 2004. Pieejams: <http://wrap.warwick.ac.uk/1742/> [skatīts: 2016, 12.martā.].

¹⁰ Evers, Adalbert. Laville, Louis Jean. *The third sector in Europe*. Edward Elgar Publishing, 2004.

¹¹ Reed, Paul B. Howe, Valerie J. Statistics Canada and Carleton University. *Defining and Classifying the Nonprofit Sector*. Pieejams: <http://www3.carleton.ca/casr/Defining.pdf> [skatīts: 12.martā.].

Bieži vien tiek lietoti divi nevalstisko organizāciju apzīmējumi – ne-peļņas (*not-for-profit*) un bezpeļņas (*non profit*), kur abi ir līdzvērtīgi un apzīmē trešā sektora organizācijas.¹² Lai gan NVO mēdz un bieži vien saņem abus – gan valsts atbalstu, gan atbalstu no korporatīvā sektora, nevalstiskās organizācijas nav nedz valsts tieša darbība, nedz uzņēmējdarbība. Neatkarīgi no finansējuma avota, NVO saglabā savu statusu tikai tiktāl, ciktāl tas izslēdz valdības pārstāvjus no dalības vai piedalīšanās. Uzņēmumu pārstāvji tomēr var piedalīties - vai nu kā darbinieki, vai valdes locekļi.¹³ Nevalstiskās organizācijas var būt veidotas kā biedrības vai nodibinājumi, kur biedrības gadījumā nevalstiskās organizācijas apvieno biedrus pēc brīvprātības principa, bet nodibinājuma gadījumā, vienojot ar kopīgu mantu un citiem resursiem kopīgu mērķu sasniegšanai, ievērojot organizācijas ideoloģiju.

Lielbritānijā izplatītākais apzīmējums ir brīvprātīgās organizācijas vai labdarības organizācijas, kur vēsturiski tradīcijā ir ieaudzināts brīvprātīgais darbs un ziedošana.¹⁴ Savukārt vārdu savienojums „nevalstiskās organizācijas” apritē ienāk līdz ar Apvienoto Nāciju organizācijas izveidošanos 1945. gadā, kur ANO statūtos tiek norādīts, ka tiek atļauta konsultatīva loma sabiedrības norisēs organizācijām, kuras nav nedz valsts, nedz valsts ierēdņu veidotas.¹⁵ NVO definīcija sākotnēji nāk no Amerikas Savienoto valstu ekonomiskas un sociālo lietu padomes rezolūcijas 1950. gadā¹⁶, kur minēts, ka NVO var būt jebkura starptautiska organizācija, kura nav pamatota ar starptautisku līgumu. Tiek uzsvērtā arī šo NVO organizāciju būtisko lomu ilgtspējas attīstībā.¹⁷ Tāpat arī Eiropas Padome līdz ar 1986. gadu atzīst NVO darbību.¹⁸

Trešā sektora organizācijas veido svarīgu lauku sociālās, ekonomikas un politikas darbības līdzās valstij un tirgum. Arī trešā sektora definīcija, tāpat kā nevalstisko organizācija, no valsts valstī ir atšķirīga. Lielākoties ar trešo sektoru asociē ar pilsonisko sabiedrību un brīvprātīgo kustību. Kā arī bieži vien trešo sektoru attiecina uz lietām, kuras neietilpst pirmajā un otrajā sektorā. Ar trešo sektoru apzīmē veselumu, kur tiek apvienotas daudzas dažāda profila

¹² Alvarado, Elliott. *Nonprofit or Not-for-profit—Which Are You?* November-december, 2000. Pieejams: file:///C:/Users/Ina/Downloads/snpo_1080.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

¹³ Latvijas Republika Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008. Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

¹⁴ Lewis, David. *Non-Governmental development Organizations: An introduction*. London, 2001.

¹⁵ The United Nations. *Charter of the United Nations*. Pieejams: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> [skatīts: 2016, 12. martā].

¹⁶ Turpat

¹⁷ Information Habitat. United nations environment programm. *Strengthening The Role Of Non-governmental Organizations: Partners For Sustainable Development*. Pieejams: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=52&ArticleID=75> [skatīts: 2016, 21. martā].

¹⁸ Council of Europe. *Expert council of NGO law*. Pieejams: <http://www.coe.int/en/web/ingo/ngo-legislation> [skatīts: 2016, 12. martā].

organizācijas. Tā ir daļa no sabiedrības un arī daļa no ekonomikas sistēmas, apvienojot gan nevalstiskās organizācijas, gan bez-peļņas organizācijas, brīvprātīgās, u.tt. organizācijas zem viena nosaukuma.¹⁹

Primāri ar NVO tiek saprastas organizācijas, kuras nodarbojas ar sabiedrības, valsts attīstības jautājumiem un nabadzības samazināšanu, darbojoties lokālā, valsts un starptautiskā līmenī. Sākotnēji NVO aktīvi pārstāvēja lielākoties sociālus un globālus jautājumus, veidojot kustības pret verdzību pasaulē, par sieviešu tiesībām. Savukārt pēdējos gados NVO ir ievērojami paplašinājies kontekstā un formas ziņā.²⁰ 21. gadsimta NVO profils ir pieaudzis un attīstījies no labklājības jautājumiem līdz atpūtai, no politiskā satura vai reliģiskā satura grupām līdz mākslai un kultūrai. Piemēram, nevalstisko organizāciju sektors ir daļa arī no tā, kā internets un jaunās komunikācijas tehnoloģijas maina sabiedrību. Jaunās kiber- kopienas un interneta platformas rodas milzīgā ātrumā un dažās no tām ir spējīgas iegūt organizācijas pastāvību, līdz tās kļūst par nevalstiskām organizācijām, kamēr citas paliek neformālas kustības, kuras ir aizsākuši brīvprātīgi ieinteresētie. Lai arī NVO profils ir paplašinājies, kopš NVO pirmsākumiem, taču nevalstisko organizāciju pamatmērķi un uzdevumi primāri ir sabiedrības un tās grupu interesēs, un to darbība nav vērsta uz peļņas gūšanu. Visbiežāk NVO rodas, lai apmierinātu kādu sabiedrības vajadzību, kuru nerisina ne valsts, ne pašvaldība, ne business.²¹ NVO sniedz cilvēkiem iespējas uzlabot savu un citu sabiedrības locekļu dzīves kvalitāti, profesionāli pašapliecināties un augt kā personībām.

Pētījumi par nevalstiskajām organizācijām un trešo sektoru ir salīdzinoši nesens fenomens sociālās zinātnes vēsturē.²² Emīls Dirkheims (*Emile Durkheim*)²³, apskatot šķiru dažādību, analizē un raksta, ka brīvprātīgās asociācijas sabiedrībā kalpo kā sociālie gidi, kuri ir profesionāļi savā nozarē un Deivids Lūiss (*David Lewis*) apraksta NVO darbību un prognozē pieaugošo lomu.²⁴ Līdz ar 19. gs. aktuāli kļūst pievērsties NVO pētniecībai kā vienam no modernās sabiedrības aspektiem. 1992. gadā M.Edvardss (*Michael Edwards*), amerikāņu rakstnieks, profesors un aktīvists, kurš daudz pievērsies pilsoniskajai sabiedrībai, ir daudz arī pētījis un inovatīvi aprakstījis NVO ietekmi un nozīmību. Mūsdienās trešais sektors ir kļuvis par vienu no dinamiskākajiem un starpdisciplināriem laukiem sociālajā zinātnē, un tajā pašā

¹⁹ Evers, Adalbert. Laville, Jean-Louis. *The Third Sector in Europe. Globalization and welfare*. Edward Elgar Publishing, 2004

²⁰ Lewis, David. *Non-Governmental development Organizations: An introduction*. London, 2001.

²¹ Sabiedrības integrācijas fonds. *Eiropas Savienības nevalstisko organizāciju labās prakses piemēri*. Pieejams: <http://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/3390/Labas-prakses-piemeri-arzemes.pdf> [skatīts: 2016, 12. martā].

²² Edward Michael

²³ Durkheim, Emile. *The division of labour in society*. Basingstoke ;London : Macmillan Press, 1994.

²⁴ Lewis, David. *Non-Governmental development Organizations: An introduction*. London, 2001.

laikā ir iesakņojies senās intelektuālās un disciplinārās pieejās, veidojot sarežģītas organizāciju formas un to būtību.²⁵

1.2. Nevalstisko organizāciju klasifikācija un iedalījums

Nevalstisko organizāciju definīcija ir plaša un valstu ietvaros variē un līdzīgi – dažādas ir iespējas NVO klasifikācijai. Šajā nodaļā tiks aplūkotas dažādas NVO klasifikāciju iespējas un NVO veidi.

Bezpeļņas sektors tiek skaidri nodalīts no publiskā sektora un biznesa sektora, bet realitātē šīs robežas mēdz būt izplūdušas un neskaidras. Institūcijas mēdz pārkāpt lauka robežas, piemēram, veidojot korporatīvo filantropiju (gadījumi, kad sociālā labuma vārdā ziedo uzņēmumi) vai sociālās investīcijas un aktivitātes kā brīvprātīgais darbs, vai pilsoņu iesaiste. Tādā veidā nevalstiskās organizācijas primāri tiek asociētas ar nevalstisko sektoru, bet mēdz iesaistīties arī publiskajā un biznesa sektorā. Organizācijas var „migrēt” no viena sektora uz citu. Piemēram, publiskās universitātes var tikt privatizētas, bet citas organizācijas var saturēt divus profilus – bezpeļņas un peļņas profilu. Var būt organizācijas, kuras ir kvazivalstiskas institūcijas – starp privāto un publisko sektoru. Tās ir nevalstiskās organizācijas, kuras izveidotas ar valsts iniciatīvu, piemēram, ziņu organizācija Lielbritānijā „BBC England”.²⁶

Nevalstiskās organizācijas bieži tiek klasificētas pēc to tematikas – vides aizsardzības jautājumu pārstāvošās organizācijas, sociālās problemātikas u.c. Piemēram, starptautiski milzīga un atpazīstama nevalstiskā organizācija „Global 2000”, kura cīnās ar globālām vides problēmām, tiek iedalīta pie vides aizsardzības un ar to saistīto jautājumu aktīvistu organizācijām – *Greenpeace* u.c.

Otrs klasifikācijas veids ir, izvērtējot organizācijas un valsts sasaisti, – vai tās ir autonomas organizācijas, vai arī kā iepriekš minēts – kvazi-autonomas, kas var iekļaut dažādas valstiskas vienības. Piemēram, Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pūsmēness organizācija ir ar likumu atzīta, un darbojas kā palīgs valsts institūcijām humānās palīdzības jomā.

Tāpat NVO iedala arī pēc organizāciju tehniskās puses un metodes, kādā tās darbojas. Šajā gadījumā bieži tiek izmantots Pasaules bankas un citu starptautisko finanšu iestāžu klasifikators, kur tiek izdalītas *darbības/procesu NVO* un *aizstāvības/aizsardzības NVO*. Darbības NVO galvenie mērķi ir sniegt atvieglojumu vadības ziņā, produktu vai iekārtu

²⁵ Anheier, K. Helmut. *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*. Routledge, 2014.

²⁶ Turpat

attīstībai, piemēram, uz nabadzības samazināšanu vērstās organizācijas, kas nodrošina aprīkojumu un prasmes, piemēram, kur pieejams dzeramais ūdens, kur vērsties pēc palīdzības vai kur ir iespējams saņemt pārtiku.

Savukārt galvenais mērķis aizstāvības/aizsardzības NVO ir aizsargāt vai veicināt kādu konkrētu nostāju. Kā arī citos gadījumos NVO var kalpot kā konsultants gan valdībai, gan uzņēmējiem.²⁷

Trešo sektoru mēdz sadalīt četrās kategorijās - brīvprātīgās organizācijas, kuras pilda sociālo misiju, darbojoties uz savstarpēji dalītām vērtībām, un publiskā servisa, kuras funkcionē kā uz tirgu virzītas bezpeļņas biznesa organizācijas, kalpojot sabiedrības interesēm. Eksistē arī cilvēku organizācijas, kas pārstāv to biedru intereses un valstiskās organizācijas, kuras ir izveidojusi valsts un kuras primāri kalpo kā valsts instruments pilsoniskajā pārvaldē. Pētot un analizējot NVO, tiek apskatīta arī organizāciju teorija.²⁸ Hatčs (*Hatch*) piedāvā konceptuālu organizāciju modeli kā četru savstarpēju elementu saspēli: kultūras, sociālās struktūras, fizisko struktūru un tehnoloģiju, uzsverot, ka visas šīs īpašības ir „iebūvētas” un iedarbojas uz konkrēto vidi.²⁹

Neatkarīgi no klasifikācijas NVO aptver plašu darbības lauku, aktīvi darbojas arī izglītības, lauksaimniecības, miera un cilvēktiesību jomā, un arī kultūras un mākslas laukā. Atsaucoties uz Eiropas ekonomisko aktivitāšu klasifikatoru (NACE), bezpeļņas organizācijas netiek dalītas atsevišķās kategorijās, bet to aktivitātes tiek skatītas kā daļā no dažādiem sektoriem vai arī klasificējas zem sadaļas „dažādi”. Tomēr, pateicoties to specifiskajam raksturam sociālajā sfērā, bezpeļņas organizācijas tiek tvertas kā atsevišķas un neatkarīgas vienības.³⁰

Latvijā ir divi nevalstisko organizāciju veidi - biedrības un nodibinājumi, kur nodibinājuma nosaukumā jāietver vārds fonds vai nodibinājums. Līdz 2004. gada 30. aprīlim nevalstiskā sektora darbību Latvijā regulēja Likums par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām, bet 2004. gada 1. maijā spēkā stājās Likums par biedrībām un nodibinājumiem un Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās kārtības likums. Saskaņā ar to līdz 2006. gada 2. janvārim pilnīgi visas sabiedriskās organizācijas un to apvienības Latvijā bija jāpārreģistrē Uzņēmumu

²⁷ Asian Development Bank. Cooperation with Nongovernment Organizations. *Typologies of NGOs*. Pieejams: <http://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32018/adb-ngo-policy.pdf> [skatīts:2016, 12.martā.].

²⁸ Mary Jo Hatch. *Organization theory : modern, symbolic, and postmodern perspectives*. Oxford ;New York : Oxford University Press, 1997.

²⁹ Turpat

³⁰ Krалева, Vanya. *Structural considerations in defining the non-profit sector boundaries*. Journal of University of Economics – Varna. Econ Lit – L31. Pieejams: http://journal.ue-varna.bg/uploads/20150220081332_43668180554e6ecacd351b.pdf [skatīts: 12.martā.].

reģistrā par biedrībām vai nodibinājumiem. Jaunā normatīvā bāze nodrošina sektora tiesisko sakārtošanu un tā darbības uzlabošanu.³¹

Jēdziens nevalstiskā organizācija Latvijas kultūrtelpā attīstījās, brīdī, kad tika izveidota forma SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību, kur bezpeļņas organizācijas bija bezpeļņas SIA, kas kalpoja kā pagaidu pārejas regulējums, kas ļāva tā brīža biedrībām un nodibinājumiem veidot bezpeļņas profilu – bezpeļņas SIA. Šobrīd vairs nepastāv bezpeļņas SIA, bet, risinot situāciju, ir pieņemts biedrību un nodibinājumu likums. No 2014.gada ir spēkā likums par uzņēmējdarbības veikšanu.

Latvijas Pilsoniskā alianse (LPA) mērķtiecīgi un pēctecīgi veido pārskatu par nevalstisko organizāciju darbību un aktivitātēm Latvijā, tādā veidā gan identificējot NVO darbības vidi un izmaiņas tajā, gan raksturojot un analizējot pašu NVO darbību. NVO tiek apskatītas un klasificētas pēc Latvijas Republikas Kultūras ministrijas sagatavotās NVO klasifikācijas, kur ir arī kultūras NVO, taču atsevišķi pētījumos netiek izdalīta uzmanība kultūras NVO.

Nevalstiskās organizācijas ir tikpat dažādas kā pati sabiedrība. Tās ir grūti salīdzināt, taču ir iespējams sadalīt divās lielās grupās. Viena – interešu organizācijas (kori, mednieku biedrības utt.), otra – organizācijas, kas darbojas sociālajā jomā, aizstāvot savas tiesības (bērnu tiesību organizācijas, invalīdu apvienības, pensionāru apvienības, pacientu interešu aizstāvība utt.). Ārpus iepriekš minētām vēl ir tādas NVO, kas darbojas politikā, kultūras un vides jomā, kas pārstāv noteiktu sfēru. Tāpat jāpiemin, ka samērā maz ir tādu organizāciju, kas darbojas visas Latvijas mērogā, lielākoties tās ir bāzētas lokāli, pašvaldības vai pagasta robežās.³²

Atbilstoši pieejamajai informācijai par to, kādi ir katras Latvijā reģistrētās NVO darbības mērķi, visas Lursoft datu bāzē esošās biedrības un nodibinājumi tika sagrupētas pēc to galvenās darbības jomas, par pamatu izmantojot *Latvijas Republikas Kultūras ministrijas* sagatavoto NVO klasifikācijas projektu³³. Šis projekts paredz klasificēt NVO 11 grupās un 23 apakšgrupās. Kopumā, skatoties 11 NVO darbības jomu grupu griezumā, vairāk biedrību un nodibinājumu reģistrētas jomās - kultūra un atpūta; attīstība un apsaimniekošana; likumdošana,

³¹ Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO darbība un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā.].

³² Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008. Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

³³ Ministru kabinets. *Ministru kabineta noteikumu projekta „Biedrību un nodibinājumu klasifikācijas noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)*, 11.martā,2015. Pieejams: www.km.gov.lv/.../KMAnot_031114_BN_joma [skatīts: 2016, 12.martā.].

interesešu aizstāvība un politika; uzņēmēju un profesionālās asociācijas; izglītība un pētniecība; sociālie pakalpojumi; filantropijas starpniecība un brīvprātīgā darba veicinātāji.³⁴

Aplūkojot NVO dalījumu to darbības jomas apakšgrupās, var secināt, ka vairāk biedrību un nodibinājumu reģistrētas – sporta; citas atpūtas un klubu; īpašumu apsaimniekošanas; kultūras un mākslas; pilsoniskās un interesešu aizstāvības organizāciju; ekonomiskās, sociālās un kopienas (vietējās sabiedrības) attīstības un profesionālo asociāciju apakšgrupās.³⁵ 2012. gada Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajā pārskatā par NVO darbību 9,2%³⁶ ir kultūru, izglītību un profesionālo nozari pārstāvošās nevalstiskās organizācijas un 2015. gadā Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajā pārskatā kultūras NVO skaits ir 7,4%³⁷. Šīs jomas pārstāvošās NVO ietilpst kultūras un mākslas kategorijā – to darbība ir saistīta ar mūziku, dejām, teātri, kino, literatūru, foto un citiem virzieniem, bet neietilpst brīvā laika pavadīšanas kategorijas.³⁸

Savukārt pēc 2015. gadā Latvijas Pilsoniskās alianses veiktā pētījumā par NVO darbību Biedrība – vismaz divu personu dibināta organizācija, kas veic darbību, lai sasniegtu statūtos norādīto mērķi.³⁹

2016. gada 1. janvārī stājās spēkā Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi, kas nosaka, ka no 2016. gada 1. janvāra biedrības un nodibinājumi var pieteikt ierakstīšanai Uzņēmumu reģistrā to darbības jomas. MK noteikumi ir saistoši gan jaundibinātām, gan arī esošām biedrībām, jo visām biedrībām un nodibinājumiem savukārt saistošas ir esošās biedrību un nodibinājumu likuma normas.⁴⁰ Biedrības un nodibinājumi var norādīt vairākas darbības jomas vienlaicīgi. Normatīvie akti nenosaka termiņu, kādā veicams ieraksts biedrību un nodibinājumu reģistrā, tomēr darba devēju organizācijām, darba devēju organizāciju apvienībām un arodbiedrībām darbības joma jāpiesaka obligāti. Biedrību un nodibinājumu sadalījums atbilstoši to darbības jomai dod iespēju veikt statistiku par nozaru organizācijām un

³⁴ Ministru kabinets. *Ministru kabineta noteikumu projekta „Biedrību un nodibinājumu klasifikācijas noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)*, 11.martā,2015. Pieejams:

www.km.gov.lv/.../KMAnot_031114_BN_joma [skatīts: 2016, 12.martā].

³⁵ SIA „Lursoft IT”. Sabiedrisko organizāciju, to apvienību, biedrību un nodibinājumu dibināšanas dinamika. *SIA „Lursoft statistika/Biedrības un nodibinājumi, un sabiedriskās organizācijas”*. Pieejams:

<http://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/Sabiedrisko-organizaciju-to-apvienibu-biedribu-un-nodibinajumu-dibinasanas-dinamika&id=41> [skatīts: 2006, 20.janvārī].

³⁶ Šimanska, Inta. *NVO darbības jomas 2012. gadā*. Pieejams:

www.varam.gov.lv/.../download.php?.../Videsforums2012/.../Parsk [skatīts: 2016, 20.janvārī].

³⁷ Rīgas domes izglītības, kultūras un sporta departaments. *Atskaite par NVO darbības jomas 2015. gadā*.

Pieejams: www.iksd.riga.lv/...file/.../NVO%20nama%20zinatas_1_2016.pdf [skatīts: 2016, 20.janvārī].

³⁸ Baltijas Sociālo zinātņu institūts. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā. Pētījuma rezultātu atskaite*. Sabiedrības integrācijas fonds, 2011. Pieejams:

https://culturelablv.files.wordpress.com/2009/04/parskats_par_nvo_sektoru_lv.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

³⁹ Caune Evija, Neilande Jadviga, Krieviņa-Sutora Baiba, u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015*. Pieejams: http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf [skatīts: 2016, 12.martā].

⁴⁰ Latvijas Republikas tiesību akti. *Biedrību un nodibinājumu likums*.Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=81050> [skatīts: 2016, 12.martā].

to īstenotajiem projektiem, efektīvāk plānot un ieviest valsts politiku.⁴¹ Piemēram, 2016. gada 21. janvārī Latvijā bija reģistrētas un aktīvas (nelikvidētas) 20 662 sabiedriskās organizācijas, biedrības un nodibinājumi.

Gan 2015. gadā, gan trīs gadus iepriekš veiktais pētījums apliecina, ka ikdienas darbs NVO parasti tiek nodrošināts, ņemot vērā apstākli, ka vidēji organizācijām vispār nav pastāvīgi algotu darbinieku vai sezonālu darbinieku. Organizācijās pārsvarā ir viens projektu ietvaros algots darbinieks un vidēji pieci brīvprātīgie darbinieki. Tādā veidā vairāk nekā pusē organizāciju ikdienas darbu brīvprātīgi veic to biedri. Savā ziņā pašorganizēšanās atbilst organizāciju brīvprātīgajam principam, ietverot arī dažādas aktivitātes biedrības darbības nodrošināšanai, biedru interešu aizstāvībai, mērķa grupu interešu un vajadzību apmierināšanai, sabiedrisku mērķu sasniegšanai. Tomēr jāņem vērā, ka biedrības un nodibinājumi ir organizētās sabiedrības daļa, kas ar savu darbu, zināšanām un kompetencēm dažādās jomās nodrošina tos pakalpojumus, kurus nespēj nodrošināt valsts, un sniedz tādu ekspertu viedokļu un redzējumu pieņemšanai, kas nepieciešams taisnīgas likumdošanas izveidei, demokrātiskai lēmumu pieņemšanai un uz cilvēku labklājību un drošību vērstas rīcībpolitikas veidošanai.⁴²

1.3. Nevalstisko un kultūras organizāciju mērķi un finansiālā struktūra

Nevalstiskās organizācijas galvenokārt rodas, lai apmierinātu kādu sabiedrības vajadzību, kuru nerisina ne valsts, ne pašvaldība, ne biznesa. NVO sniedz cilvēkiem iespējas uzlabot savu un citu sabiedrības locekļu dzīves kvalitāti, profesionāli pašapliecināties un augt personībām. Piemēram, jauniešiem daudzas nevalstiskās organizācijas dod iespēju iegūt savu pirmo darba pieredzi, iesaistoties brīvprātīgajā darbībā.⁴³ Savukārt šaurākās dažādu nozaru nišās NVO kļūst par ekspertiem un nodrošina padziļinātu informāciju un izpēti par konkrēto jomu. Taču mūsdienu mainīgajā vidē NVO ir jāspēj izsekot attīstības tendencēm sabiedrībā, lai saglabātu savu aktualitāti. Britu autors, pilsētu kultūras pētnieks Čārlzs Lendrijs (*Charles Landry*) min dažādas tendences, kas būtiski ietekmē kultūras organizāciju darbību, piemēram, tirgus ekonomikas jeb pieredzes ekonomikas uzplaukums, tādā veidā pastiprinot augošo interesi par procesu un pieredzi. Tāpat mūsdienu raksturīgā iezīme – dot priekšroku tūlītējam,

⁴¹ Caune, Evija, Neilande, Jadviga, Krieviņa-Sutora Baiba, u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015*. Pieejams: http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf [skatīts: 2016, 12.martā].

⁴² *Turpat*

⁴³ Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO darbība un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā].

nevis ilglaicīgam rezultātam, iepriecinājumam, nevis piepildījumam, vienmēr kāre uz unikālo nevis ierasto, kā arī augoša konkurence par formas piedāvājumu aktivitātēm, robežošanās ne tikai ar izklaides vidi, bet arī ar citām jomām, kam jūtamies piederīgi: baznīca un reliģija, valsts un nācijas patriotisms, vides aizsardzība. Tas viss padara NVO darbību fragmentāru un pieprasa spēju reaģēt, nepārtraukti atbilstot sabiedrības tendencēm. Tomēr pastāv arī nemainīgās vērtības, ko sabiedrībai var sniegt kultūras organizācijas, kas sakņojas to pastāvēšanas būtībā un, autoraprāt, ar ko kultūra atšķiras no izklaides industrijas piedāvājuma. Tas saistās ar dzīves vērtībām, jēgu, estētiku, ko mums dod māksla, mūzika, tradīcijas, kultūrvēsturiskais mantojums, kas pārsniedz cilvēka tīri racionālas, materiālas eksistēšanas robežas, sniedzot mums iespēju iziet no mūsdienām raksturīgās un plaši kritizētās patērētāju sabiedrības robežām.⁴⁴ NVO palīdz nodrošināt kultūras vērtību pieejamību sabiedrībai, kā arī aktivizē konkrētās nozares vai jomas interesentus.

Vērtējot kultūras organizāciju vietu un lomu mūsdienu sabiedrībā, jāpiebilst, ka to misija ietver ne tikai kultūras vērtību radīšanu, bet ir arī cieši saistīta ar sabiedrības sociālā kapitāla veidošanu. Sociālais kapitāls rodas indivīdu savstarpējo attiecību rezultātā. Līdz ar globalizāciju, kas apdraud kultūru daudzveidību, un virzību uz ilgtspējīgas sabiedrības attīstību, tās aktualitāte ir atgriezies degpunktā, jo tiek meklētas jaunas vērtības, uz kurām balstīt gan vietējās unikalitātes, gan ilgtspējīgās attīstības modeli. Vērtības, kuru vidū īpaši izceļamas tās, kas vērstas uz sabiedrības saliedēšanu (solidaritāte, tolerance, sadarbība, līdzdalība), kā arī tās, kas svarīgas savas identitātes saglabāšanai globālajā pasaulē (radošums, zināšanas, atvērtība jaunajam) ir aktuālas arī kultūras jomā, līdz ar to sniedzot kultūras organizācijām kā atbildīgiem sabiedrības locekļiem iespēju izpausties „sociālā aģenta” lomā.⁴⁵

NVO aptver plašu darbības un organizāciju pārvaldības praksi, sākot ar lielu birokrātiju, operējot ar miljoniem lielu budžetu, kā arī mazas neformālas vietējo aktivitāšu organizācijas. Daļa NVO ilgtermiņā pilda sabiedrības attīstības darbus, kamēr daļa NVO nodrošina īsa perioda palīdzību dažādās krīzes situācijās, piemēram, dabas katastrofu gadījumā. NVO var būt lielas vai mazas organizācijas, labi finansētas vai darboties uz entuziasma pamata. Kā arī vienas NVO ietvaros var kombinēties dažādas formas.⁴⁶

⁴⁴Lendrijs, Čārlzs. *Kultūra krustcelēs: kultūra un kultūras institūcijas 21.gs. sākumā*.

⁴⁵Asare, Ilona, Tjarve, Baiba, Hermane, Agnese u.c. Nevalstiskās kultūras organizācijas. Rokasgrāmata. Kultūras organizācijas vadība Kultūras pasākumu un projektu īstenošana Līdzdalība vietējās kultūrvides veidošanā. *Kultūras organizācijas stratēģiskā vadība*. Culturelab, 2013. Pieejams: <http://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/5379/kulturas-nvo-rokasgramata.pdf> [skatīts: 2016, 12. martā].

⁴⁶Mary Jo Hatch. *Organization theory : modern, symbolic, and postmodern perspectives*. Oxford ; New York, Oxford University Press, 1997.

Apskatot NVO finansiālo pusi un no nevalstisko organizāciju vadības raugoties, bezpeļņas organizācijas ar dažām atšķirībām līdzinās peļņas uzņēmumiem. Gan bezpeļņas, gan komercorganizācijās jābūt valdes locekļiem vai aizgādņiem, kuri pārvalda organizāciju un ir organizācijai lojāli. Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs bezpeļņas organizācijas parasti veidojas, dodot tām juridiski apstiprinātu iespēju darboties kā korporācijai, iesaistīties biznesa darījumos vienlīdz ar peļņas organizācijām. Savukārt atšķirībā no peļņas organizācijām, bezpeļņas organizācijas nevar maksāt dividendes vai prēmijas, bet bezpeļņas organizācijās joprojām var būt darbinieki un tie var saņemt atalgojumu par savu ieguldījumu.⁴⁷ NVO lielākajā daļā gadījumu ar vairāk un mazāk veiksmīgiem gadījumiem, veic saimniecisko darbību, lai nodrošinātu organizācijas pastāvēšanu un operēšanu.

Tā kā bija minēts iepriekšējā apakšnodaļās, bezpeļņas organizācijas, primārais mērķis nav peļņas gūšana, tomēr bezpeļņas organizācijas var pieņemt, turēt, un izmaksā naudu un citas vērtīgas lietas. Tā var arī likumīgi un ētiski operēt ar peļņu. Tas, cik lielā mērā tiek operēts ar peļņu, tiek izvērtēts organizāciju iesniegtajos pārskatos, kā arī to peļņa tiek ierobežota. Bezpeļņas organizācijas parasti finansē no ziedojumiem, privātā vai valsts sektora. Dažas darbojas uz brīvprātības principa. Bezpeļņas organizācijām var būt tās locekļi, praktikanti, klienti tāpat kā peļņas organizācijām. Lielākajā daļā valstu ir likumi, kas regulē bezpeļņas organizāciju izveidi un organizācijas pārvaldību un kas prasa atbilstību korporatīvās vadības režīmiem. Vairumam lielāko organizāciju ir pienākums publicēt savus finanšu pārskatus, detalizēti izklāstot savus ienākumus un izdevumus.⁴⁸ Tādā veidā veidojot NVO darbību caurspīdīgu un, izslēdzot gadījumus, kur NVO kļūst par komercorganizāciju, taču saglabājot bezpeļņas organizācijas profilu un nodokļu atlaides, piemēram, pievienotās vērtības nodokļa atlaišanu.

NVO darbības noteicošais faktors galvenokārt ir tas, ka NVO ir bezpeļņas organizācijas. Tām reti kad ir regulāri ienākumi, līdz ar to Latvijas NVO sektorā nav daudz tādu nevalstisko organizāciju, kas var iedzīvotājiem nodrošināt pilna vai pat daļēja laika algotu darbu uz ilgāku laiku. Pārsvarā nevalstiskās organizācijas Latvijā finansējumu iegūst uz noteiktu laiku caur projektu aktivitātēm ES projektos, valsts vai pašvaldības atklātajos vai atsevišķos gadījumos – slēgtajos projektu konkursos. Tomēr aizvien vairāk organizāciju veic

⁴⁷ Alvarado ,Elliott. *Nonprofit or Not-for-profit—Which Are You?* November-december,2000.Pieejams: file:///C:/Users/Ina/Downloads/snpo_1080.pdf [skatīts: 2016, 12.aprīlī.].

⁴⁸ Lewis, David. *Non-Governmental development Organizations: An introduction*. London, 2001.

saimniecisko darbību, tādējādi nodrošinot terminētas darbavietas vismaz dažiem darbiniekiem.⁴⁹

Nevalstisko organizāciju sektora un valsts sadarbība pēdējo gadu laikā ir ievērojami mainījies. Nevalstiskās organizācijas netiek uztvertas tikai kā kritizētājas un valsts līdzekļu patērētājas, bet arī kā pakalpojumu sniedzējas valstij tās uzdevumu izpildē. Finansiālais atbalsts, kas tiek sniegts NVO, ir valdības politikas daļa, kurā izpaužas valdības viedoklis, ka NVO ir partneris politisku un sabiedrisku mērķu sasniegšanā. Sistēmu, kādā notiek NVO finansēšana, nosaka centrālā politiskā līmenī pieņemti likumdošanas akti, valdības izstrādāts sadarbības politiku reklamējošs dokuments vai līguma tipa divpusējs dokuments, vai citu valsts varas institūciju darbības. Atbalsts izpaužas kā samaksa par precēm un pakalpojumiem, kuru nodrošināšana ietilps valsts sektora pienākumos, vai kā programmatisks atbalsts NVO aktivitātēm. Finansiālās saistības savukārt var kārtot ministrijas, tās pakļautībā esošas iestādes, aģentūras vai kāda speciāla institūcija, kas izveidota, lai koordinētu pilsoniskās sabiedrības un valsts attiecību aspektus.⁵⁰

Pēdējos gados daudzas lielās korporācijas ir, palielinājušas savu korporatīvo, sociālo atbildību, apzinoties un novērtējot, laba sociālā tēla devumu uzņēmumam, un cenšoties savlaicīgi izbēgt no NVO kampaņām pret uzņēmuma pārstāvēto sfēru, darbību, līdzekļiem. Dažos gadījumos, gan uzņēmumos, gan valsts procesos, ir vitāli nepieciešams sadarboties ar lielu un salīdzinoši bagātu NVO sektoru, kam ir iespēja radīt spiedienu uz savām pašvaldībām un kontrolēt gan dažādus procesus, gan ieņēmumu summas, kas ienāk valstī. Tagad NVO var iesaistīties starptautiskos biznesa darījumos, kas vēl nebija iedomājams pirms dažiem gadiem.⁵¹ Tādā veidā, NVO var iegūt finansējumu arī no privātajiem komercuzņēmumiem, saņemot to kā ziedojumu. NVO un privāto uzņēmumu sadarbība citās valstīs ir salīdzinoši izkopta, piemēram, ASV, kur NVO pārstāv katru nozari, ir spēcīgi iesakņojusies tradīcija saņemt finansiālu atbalstu no privātā sektora.

⁴⁹ Caune, Evija. Neilande, Jadviga. Krieviņa-Sutora, Baiba, u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015*. Pieejams: http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf [skatīts: 2016, 12.martā].

⁵⁰ Curika, Linda. Pīpiķe, Rasma. *Pētījums par valsts finansējumu nevalstiskām organizācijām*. Rīga, 2007. Pieejams:

[http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007\(1\).pdf?1331659055](http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007(1).pdf?1331659055) [skatīts: 2016, 1.aprīlis].

⁵¹ Doh P, Jonathan. Teegen, Hildy. *Globalization and NGOs: Transforming Business, Government, and Society. Nongovernmental Organizations and Business-Governmental relations: the importance of institutions*. Greenwood Publishing Group, 2003.

NVO finansējuma iegūšanas prakse liecina, ka ir gan preču un pakalpojumu pārdošana, gan dotācijas no vietējām un starptautiskām institūcijām, fondu un korporāciju atbalsts, privāti ziedojumi.⁵²

Vēl viens solis ziedojumu tradīcijas attīstīšanai un stiprināšanai ir valsts nodokļu atlaides komercuzņēmumiem, kuri ziedo nevalstiskajām organizācijām ar sabiedriskā labuma statusu. Gan biedrības, gan nodibinājumi var saņemt sabiedriskā labuma statusu, ko nosaka *Sabiedriskā labumu organizāciju likums*⁵³ (stājies spēkā 2004. gada 1. oktobrī), kura mērķis ir veicināt biedrību un nodibinājumu, kā arī reliģisko organizāciju sabiedriskā labuma darbību, sniedzot nozīmīgu labumu sabiedrībai vai tās daļai, īpaši, ja tā vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu. Uzņēmumi, kuri ziedo NVO ar sabiedriskā labuma statusu, iegūst nodokļu atlaidi 85% apmērā no summas, kas tiek ziedota.⁵⁴ Savukārt NVO iespējas iegūt sabiedriskā labuma statusu tiek strikti regulētas ar Sabiedriskā labuma organizāciju likumu, kur tiek arī noteikta tā piešķiršanas un atņemšanas kārtība.⁵⁵

Nevalstiskās organizācijas Latvijā saņem finansējumu no valsts budžeta tiešā vai netiešā veidā. Tiešais finansējums tiek piešķirts ar dažādu valstu institūciju starpniecību (ministrijas, sabiedriskie fondi, aģentūras, pašvaldības).⁵⁶ NVO tiek finansiāli atbalstītas caur dažādiem projektiem konkursa kārtībā, vai valstij samaksājot NVO par pakalpojuma.⁵⁷

Netiešais atbalsts ietver tiešu naudas līdzekļu vai īpašuma nodošanu, sniedzot NVO atvieglojumu, kas ļauj NVO statūtos noteikto mērķu īstenošanai izmantot līdzekļus, no kuriem citādi būtu jāatsakās. Šāds finansējums neparādās kā tiešie izdevumi valsts budžetā, taču tas atspoguļo ieņēmumus, kas nenonāk valsts budžetā (piemēram, ja tiek piešķirti nodokļu

⁵² Asian Development Bank. Cooperation with Nongovernment Organizations. *Typologies of NGOs*. Pieejams: <http://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32018/adb-ngo-policy.pdf> [skatīts: 2016, 12.martā.].

⁵³ Latvijas Republikas tiesību akti. *Sabiedriskā labumu organizāciju likums*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90822> [skatīts: 2016, 1.aprīlī.].

⁵⁴ Latvijas Republikas tiesību akti. *Uzņēmuma ienākuma nodokli 20.pants*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=34094> [skatīts: 2016, 1.aprīlī.].

⁵⁵ Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO pārskats un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā.].

⁵⁶ Turpat

⁵⁶ Curika, Linda. Pīpiķe, Rasma. *Pētījums par valsts finansējumu nevalstiskām organizācijām*. Rīga, 2007. Pieejams:

[http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007\(1\).pdf?1331659055](http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007(1).pdf?1331659055) [skatīts: 2016, 1.aprīlī.].

⁵⁷ Latvijas Republikas Finanšu ministrija. *Likums par budžetu un finanšu vadību, I sadaļa*. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/image/file/21_likums.doc/. Skatīts: [2016, 12.marta.].

atvieglājumi, tad naudas līdzekļi, ko neiekasē nodokļos, tiek uzskatīti par netiešo atbalstu NVO).⁵⁸

Interesešu aizstāvības organizācijām ir problemātiski saņemt valsts atbalstu savas darbības formas dēļ, jo tām nepieciešams saglabāt neitralitāti un neatkarību no finansētājiem, lai to darbība netiktu apšaubīta. Atšķirībā no pakalpojumu sniegšanas jomas, valstij nav juridisku pienākumu finansēt interesešu aizstāvības organizācijas, bet valsts finansējuma saņemšanas gadījumā, organizācijai ir jāizlemj, vai tā pieņem finansējumu un līdz ar to kļūst saistīta ar valsti.⁵⁹

Pašlaik ne visās jomās pastāv tiesiskais ietvars, kas nodrošinātu to, ka biedrībām un nodibinājumiem ir vienādas iespējas pieteikties finansējuma saņemšanai atklātā un pārskatāmā procesā, un finansējuma uzraudzība tiek īstenota pēc vienotas pieejas, lai kvalitatīvi sasniegtu arī valsts definētos mērķus konkrētajās nozarēs. Pilsoniskās sabiedrības rīcībpolitikai ir jāpilnveido valsts tiesiskais un finansiālais regulējums, lai veicinātu nevalstisko organizāciju institucionālo kapacitāti, NVO kvalitatīvu līdzdalību valsts pārvaldes lēmumu pieņemšanas procesā, stiprinot NVO kā valsts pārvaldes sadarbības partnerus, kā arī veicinātu valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO jomās, kur tas ir pieļaujams un iespējams⁶⁰.

Ilgāku laiku Latvijā tika diskutēts par strukturēta finansējuma sistēmas izveidošanu nevalstiskajām organizācijām, tādā veidā veicinot pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīgu attīstību, ļaujot biedrībām un nodibinājumiem virzīt un pilnveidot demokrātijas procesus visos publiskās pārvaldes līmeņos – sniegt pakalpojumus ar mērķi uzlabot sabiedrības dzīves kvalitāti, organizēt pasākumus, kas informētu un izglītotu sabiedrību par valstī notiekošajiem procesiem. Tas ļautu sabiedrībai jau laikus līdzdarboties un iesaistīties tai aktuālajos jautājumos. Atsevišķa nevalstisko organizāciju fonda izveidošana tika skatīta kā pozitīva iespēja mobilizēt visas iesaistītās puses (sabiedrību, valsti, NVO) sabiedrībai būtisku problēmu efektīvākā risināšanā. Vienlaikus šāda vienota finansējuma sistēma NVO nodrošinātu pārskatāmību un vienlīdzīgas iespējas finansējuma saņemšanai dažādu jomu biedrībām un nodibinājumiem, balstoties uz visiem zināmiem noteikumiem finansējuma izlietojuma pārraudzībai.⁶¹

⁵⁸Latvijas Republikas Finanšu ministrija. *Likums par budžetu un finanšu vadību, I sadaļa*. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/image/file/21_likums.doc/. Skatīts: [2016, 12.marta.].

⁵⁹ Ministru kabinets. Konceptija. *Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi. 2015.gada februārī*. Pieejams: nvo.lv/site/attachments/05/10/.../NVO_konczin_021015_fin.docx [skatīts: 2016, 1.aprīlī.].

⁶⁰ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012. – 2018. gadam, pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3782> [skatīts: 2016, 12.martā.].

⁶¹ Kultūras ministrija. Politikas plānošanas dokumentu datubāze. *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012. – 2018. gadam.*, pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3782> [skatīts: 2016, 12.martā.].

Kultūras ministrijas konceptā par NVO fonda izveidi teikts, ka tika piedāvāti trīs fonda izveides modeļi, kur viens modelis paredzēja jaunu, neatkarīgu Fondu (iespējams nodibinājumu). Savukārt otrs variants paredzēja izveidot Nozares Fondu, kad nozarei paredzētais finansējums tiktu piešķirts pa nozarēm. Trešajā variantā NVO darbības atbalstam tiktu izveidota atsevišķa valsts budžeta programma, ko īstenotu Sabiedrības integrācijas fonds (turpmāk – SIF).⁶² Tika izvēlēts pēdējais, trešais variants, kur fonda budžetu īsteno Sabiedrības integrācijas fonds.

1.4. Latvijas nevalstisko un kultūras organizāciju sadarbība ar publisko pārvaldi.

Nevalstiskās organizācijas darbojas kā tilts starp sabiedrību un valsti, NVO darbojoties kā sabiedrības attieksmes pārstāvjiem konkrētos jautājumos. NVO spēj profesionāli iesaistīties problēmjautājuma analīzē un sniegt eksperta viedokli, tādējādi meklējot valsts interesēs labāko risinājumu, vienlaikus veicinot arī sabiedrības uzticēšanos valdībai un tās lēmumiem. Savukārt no valsts puses NVO ir spēcīgs sadarbības partneris, kas darbojas kā papildu informācijas avots.⁶³ Cieša NVO un ministriju sadarbība ļauj strādāt profesionālāk, formulējot politiku sabiedrībai saprotamākā izteiksmes formā, un laikus konsultēties ar sabiedrību.

NVO palīdz valsts pārvaldei ar dažādu valsts pārvaldes uzdevumu deleģējumu un konkrētu projektu īstenošanu, kas tiek akcentēs vairākos pētījumos par NVO sektoru, gan arī teorētiskajos avotos. Piemēram, NVO nodrošina sociālos pakalpojumus, jo īpaši veselības, izglītības, sporta, sociālajā un vides jomā, arī darbojoties brīvprātīgi (izmanto brīvprātīgo darbu mērķu realizācijā) un pilsoniski (risinot pilsoniskās sabiedrības attīstības jautājumus).⁶⁴ Zviedrijā par NVO sektoru runā kā par sociālās ekonomikas sektoru, bet ASV ir tūkstošiem NVO, kuras saņem konkrētu funkciju izpildei no valsts un pašvaldību budžetiem liela apjoma pasūtījumus. Piemēros minēto valstu valdības apzinās un novērtē NVO ieguldījumu ilgtspējas saglabāšanai, kas atmaksājas ar uzviju, kā arī padara valsts budžeta resursu izmantošanu efektīvāku, bet sniegtos sociālā atbalsta, izglītības, konsultatīvos, sporta, kultūras pakalpojumus kvalitatīvākus, kā arī daudzveidīgākus un atbilstošākus iedzīvotāju vajadzībām. Latvijas NVO

⁶² Ministru kabinets. Konceptija. *Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi. 2015. gada februārī.* Pieejams: nvo.lv/site/attachments/05/10/.../NVO_konczyn_021015_fin.docx [skatīts: 2016, 1. aprīlī].

⁶³ Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana.* Rīga, 2008. Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

⁶⁴ Sabiedrības integrācijas fonds. *Pētījums par NVO darbības situāciju un attīstības perspektīvām krīzes laikā.* Rīga, 2010. Pieejams: <http://www.lbwa.lv/documents/docs/petijums.pdf> [skatīts: 2016, 12. martā].

ir pārņēmusi Skandināvijas pieredzi, apzinoties, ka NVO darbība var ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ES, piedaloties Latvijas nacionālo pozīciju izstrādē attiecīgo ministriju ietvaros. Prakse pierāda, ka NVO iesaistīšana ministrijām palīdz sekmīgāk strādāt šo pozīciju sagatavošanā.⁶⁵

Raugoties no finansēšanas politikas viedokļa, pastāv atšķirība starp valsts sniegtajiem pakalpojumiem, kurus nodrošināt ir valsts juridiskais pienākums, un tiem pakalpojumiem, kas valstij juridiski nav jāsniedz, bet kas nodrošina labumu sabiedrībai. Šāda veida pakalpojumus valstij var sniegt NVO.⁶⁶ Savā veidā NVO var būt arī viens valsts instrumentiem konkrētu uzdevumu veikšanai. Taču NVO un valsts sadarbība ne vienmēr ir viennozīmīga un viegli izveidojama. Nevalstiskās kultūras organizācijas mēdz koncentrēties uz savu konkrēto darbību – iecerēto kultūras pasākumu īstenošanu, uzskatot, ka kultūrpolitikas veidošana uz tām visai maz attiecas, jo ar vārdu „kultūrpolitika” asociējas ierēdņu rakstīti dokumenti grūti uztveramā, sarežģītā valodā. Tomēr pēc būtības kultūrpolitika atspoguļo sabiedrības viedokli, ko mēs šodien uzskatām par svarīgu un ko mēs kultūrā atbalstām (piemēram, tradīciju saglabāšanu vai laikmetīgu jaunradi), novirzot prioritātēm sabiedrisko finansējumu, ko veido nodokļu maksātāju nauda.

Arī UNESCO tiek atzīta sadarbība ar NVO jautājumos konkrētā situācijā, kur NVO ir eksperti, kā arī deleģē tai konkrētus uzdevumus. UNESCO ir centusies sadarboties ar NVO, kuras ir būtiskas pilsoniskās sabiedrības partneriem, lai īstenotu Organizācijas darbību un programmu. Gadu gaitā UNESCO ir izveidojusi vērtīgu tīklu sadarbībai ar NVO, kam ir zināšanas savas kompetences jomā, kur ir izveidotas partnerattiecības ar vairāk nekā 373 starptautiskajām NVO un fondiem.

Oficiālā partnerība NVO un UNESCO var veidoties divās dažādās kategorijās – kā konsultatīvs partneris, tādā veidā ļaujot UNESCO elastīgi izveidot un uzturēt partnerattiecības ar jebkuru sabiedrības organizāciju, kura ir kompetenta savā sfērā. Otrā kategorija ir asociētā partnerība, sadarbība, kura ir atvērta starptautiskām vai reģionālām organizācijām, izveidojot pēctecīgu un efektīvu sadarbību ar UNESCO uz vismaz diviem gadiem.⁶⁷

⁶⁵ Sabiedrības integrācijas fonds. *Pētījums par NVO darbības situāciju un attīstības perspektīvām krīzes laikā*. Rīga, 2010. Pieejams: <http://www.lbwa.lv/documents/docs/petijums.pdf> [skatīts: 2016, 12. martā.].

⁶⁶ Curika, Linda. Pīpiķe, Rasma. *Pētījums par valsts finansējumu nevalstiskām organizācijām*. Rīga, 2007. Pieejams:

[http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007\(1\).pdf?1331659055](http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007(1).pdf?1331659055) [skatīts: 2016, 1. aprīlis.].

⁶⁷ United Nations, Education, Scientific and cultural organizations. *Becoming an NGO, official partner of UNESCO*. Pieejams:

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/NGO/pdf/Official_partnership_brochure_Eng.pdf [skatīts: 2016, 12. martā.].

Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajos ikgadējos NVO pārskatos, kā arī biedrības „Culturelab” veiktajā pētījumā „*Reģionālo kultūras NVO aktīva līdzdalība kultūrpolitikas veidošanā un īstenošanā*” dominē nostāja, ka kultūrpolitika ne vienmēr var būt skaidri uzrakstīta un definēta, bet politiķu pieņemtie lēmumi par finansējuma sadali, jaunas kultūras infrastruktūras izbūvi vai projektu uzsākšanu atspoguļo politisko viedokli par reāli pastāvošajām prioritātēm un kultūras vērtībām. Bieži vien politiķiem trūkst zināšanu par kultūras specifisko jomu un būtiskas lietas var nenonākt to redzeslokā, tāpēc ir svarīga kultūras nevalstisko organizāciju līdzdarbība, mudinot politiķus pieņemt tālredzīgus, apsvērtus un pamatotus lēmumus. Demokrātiskā sabiedrībā kultūrpolitikas definēšanā nepiedalās tikai ierēdņi, bet arī sabiedrības pārstāvji un nevalstiskās organizācijas. Nevalstisko organizāciju interesēs ir laicīgi reaģēt un parūpēties par to, lai kultūrpolitikā iekļautās prioritātes un mērķi atbilstu visas sabiedrības interesēm. Nevalstiskās organizācijas var līdzdarboties likumdošanas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, kā arī pildīt noteiktus valsts vai pašvaldības deleģētus uzdevumus, īstenot sadarbības projektus kopā valsts iestādēm un pašvaldībām, uzņēmējiem. Līdzdalību valsts pārvaldē var īstenot vairākos līmeņos – vietējā līmenī (novada un pašvaldību līmenī), nacionālajā līmenī (Saeima, ministrijas) un ES līmenī.⁶⁸

Viens no NVO līdzdalības veidiem ir līdzdalība likumdošanas izstrādē, kā arī tā ieviešanā un uzraudzībā. Neatsverama ir NVO loma brīvprātīgo darba nodrošināšanā un koordinēšanā. NVO brīvi sadarbojas gan ar pašvaldību, gan ar valsti, uzņēmumiem un ar citām NVO. Valsts vai pašvaldība var deleģēt arī atsevišķus uzdevumus NVO.⁶⁹

NVO ir liela nozīme politikas formulēšanas, izskaidrošanas, īstenošanas un vērtēšanas procesos. Tās darbojas kā papildu informācijas avots un pirmais brīdinātājs par politikas potenciālajiem riskiem vai neveiksmēm. NVO un valsts institūciju cieša sadarbība ļauj strādāt profesionālāk, nodrošinot konsultācijas ar sabiedrību un formulējot politiku tai saprotamākā izteiksmes formā.

No sabiedrības puses NVO darbojas kā sabiedrības attieksmes nesējs par konkrēto jautājumu. NVO spēj precīzāk sniegt skatījumu uz konkrētāko jautājumu un sniegt eksperta viedokli, tādējādi nodrošinot valstij labāko risinājumu, vienlaikus veicinot arī sabiedrības uzticēšanos valdībai un tās lēmumu likumībai.

⁶⁸ United Nations, Education, Scientific and cultural organizations. *Becoming an NGO, official partner of UNESCO*. Pieejams:

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/NGO/pdf/Official_partnership_brochure_Eng.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

⁶⁹ Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008. Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

Savukārt no valsts puses NVO ir spēcīgs valsts pārvaldes sadarbības partneris. Latvijas normatīvie akti paredz sabiedrības līdzdalību centrālajā valsts pārvaldē, līdzdarbojoties dažādās darba grupās, padomēs, konsultatīvās struktūrās, kā arī sniedzot atzinumus un priekšlikumus pēc institūcijas amatpersonu iniciatīvas. Latvijas NVO var ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ES, piedaloties Latvijas nacionālo pozīciju izstrādē attiecīgo ministriju ietvaros. Prakse pierāda, ka NVO iesaistīšana ministrijām palīdz sekmīgāk strādāt šo pozīciju sagatavošanā.⁷⁰

Politikas plānošanas process un tā rezultātā tapušie politikas plānošanas dokumenti ir kompass politiķiem, ierēdņiem, NVO un ikvienam Latvijas iedzīvotājam un nosaka Latvijas galvenos attīstības virzienus, parāda valsts un sabiedrības svarīgākos uzdevumus attiecīgā laika periodā. Saskaņā ar šiem politikas vadlīniju dokumentiem tiek gatavoti politikas plānošanas dokumenti – politikas pamatnostādnes un programmas, rīcības plāni, informatīvie ziņojumi. Svarīgākie no tiem, kuros ir minēta arī NVO loma, ir *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030. gadam, Nacionālais attīstības plāns, Valsts stratēģiskais ietver dokuments 2007.-2013. gadam, Ministru prezidenta Valda Dombrovska valdības deklarācija*, kā arī *NVO un MK sadarbības Memorands*.⁷¹

Latvijas likumdošana paredz sabiedrības līdzdalību centrālajā valsts pārvaldē, līdzdarbojoties dažādās darba grupās, padomēs, konsultatīvās struktūrās, kā arī, sniedzot atzinumus un priekšlikumus pēc institūcijas amatpersonu iniciatīvas. Lai veicinātu nevalstisko organizāciju iesaistīšanos lēmumu pieņemšanas procesā, Finanšu ministrijā 2008. gada janvārī uzsākts darbs ar nevalstiska sektora informēšanas sistēmu par FM sagatavotajiem tiesību aktu projektiem. Tādējādi jebkurai NVO ir iespēja savlaicīgi iepazīties ar FM sagatavotajiem tiesību aktu projektiem, analizēt un apspriest tos plašākā sabiedrībā (biedru vidū) un sniegt savus priekšlikumus vai ieteikumus. Tāpat ļoti nozīmīgs NVO ieguldījums ir līdzdalība ES līmeņa sadarbības tīklos. Latvijas NVO var ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ES, piedaloties Latvijas nacionālo pozīciju izstrādē attiecīgo ministriju ietvaros. Likums NVO iesaistīšanu nenosaka ministrijām par pienākumu, bet attiecīgas nozares ministrijas bieži vien aicina NVO piedalīties šo pozīciju izstrādē.⁷²

NVO sadarbības prakse tiek veidota pēc principa „no tuvākā uz tālāko”. Proti, visbiežāk organizācijas sadarbojas ar savu mērķa grupu un sabiedrību kopumā (t.i., valsts iedzīvotājiem). Mazliet retāk, bet arī visai bieži, tās sadarbojas ar citām NVO, sabiedriskajiem medijiem un

⁷⁰ Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO pārskats un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā].

⁷¹ *Turpat*

⁷² Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008. Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].

vietējām pašvaldības iestādēm. Taču organizācijas ir atzīmējušas, ka tās reti sadarbojas vai nekad nesadarbojas ar Eiropas Parlamenta un Saeimas deputātiem. Pēc 2015. gadā veiktā NVO pārskata var secināt, ka NVO daļa, kura bieži vai vidēji sadarbojas ar citām nevalstiskajām organizācijām, ir 84,2% un faktiski ir gandrīz tikpat liels, cik to NVO skaits, kuras reti vai vispār nekad nesadarbojas ar EP deputātiem (88,3%).⁷³ Līdzīgus secinājumus var veikt, arī analizējot NVO pārskata pētījumu 2012. gadā.⁷⁴ Tas savā ziņā liecina par NVO tendenci biežāk sadarboties savstarpēji nevis ar valsts institūcijām.

Lai arī NVO līdzdalība valsts politikas veidošanā varbūt nav pietiekoši augsta, nenoliedzami nevalstiskās organizācijas papildina valsts pārvaldi ar dažādu valsts pārvaldes uzdevumu deleģējumu un konkrētu projektu īstenošanu, kas tiek atkārtoti apgalvots vairākos pētījumos par NVO.⁷⁵ Tas apliecina NVO lomas nozīmību arī profesionālās dejas nozarē, kur praktiski nozari pārvalda tikai nevalstiskās organizācijas.

⁷³ Caune, Evija. Neilande, Jadviga. Krieviņa-Sutora, Baiba, u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015*. Pieejams: http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf [skatīts: 2016, 12.martā].

⁷⁴ Šimanska, Inta. *NVO darbības jomas 2012. gadā*. Pieejams: www.varam.gov.lv/.../download.php?.../Videsforums2012/ [skatīts: 25.martā].

⁷⁵ Sabiedrības integrācijas fonds. *Pētījums par NVO darbības situāciju un attīstības perspektīvām krīzes laikā*. Rīga, 2010. Pieejams: <http://www.lbwa.lv/documents/docs/petijums.pdf> [skatīts: 2016, 12.martā].

2. LATVIJAS DEJAS SEKTORA DARBĪBAS RAKSTUROJUMS

Apskatot Latvijas profesionālās dejas nozares lauku, tajā iezīmējas divi izteikti profesionālās dejas žanri – balets un laikmetīgā deja, kur baleta apgūvē ir iespējams iegūt vidējo izglītību, kā arī augstāko, savukārt profesionālajā laikmetīgajā dejā ir iespējams iegūt pirmā un otrā līmeņa augstāko izglītību, profesionāli attīstīties, praktiski strādāt izvēlētajā profesijā un nodrošināt iztiku ar savu profesionālo ieguldījumu. Arī Dejas nozares stratēģijā kā profesionālās dejas žanri Latvijā ir izdalīta klasiskā deja – balets un laikmetīgā deja.⁷⁶

Latvijas profesionālās dejas lauka klasiskajā segmentā – baletā – tā infrastruktūru veido uz spēcīgām tradīcijām balstīta valsts institūcija – Latvijas Nacionālā opera, kā arī astoņas nevalstiskajās organizācijas, kur daļa šo NVO ikdienā nav aktīvas, bet kalpo kā juridiska jumta organizācijas ikgadējiem klasiskās dejas festivāliem, piemēram, *Rīgas Jaunā baleta biedrība*, neatkarīga kompānija, kura kopš 2013.gada ir radījusi un producējusi tikai divas dejas izrādes.⁷⁷ Savukārt laikmetīgās dejas laukā nevalstiskās organizācijas ir galvenās un vienīgās infrastruktūras veidotājas, piemēram, laikmetīgās dejas kompānija ‘‘ĀRĀ’’ gadā piedāvā līdz 70 dejas notikumiem⁷⁸. Profesionālās dejas nozarē klasiskajai dejai savā ziņā ir vērā ņemamas priekšrocības, ko nodrošina valsts finansēta institūcija, kura gadā spēj nodrošināt 130-144 baleta izrādes.⁷⁹

Pēdējo 20 gadu laikā Latvijā strauji attīstījies laikmetīgās dejas segments. Nozarē aktīvi darbojas profesionālās laikmetīgās dejas kompānijas, apvienības un brīvmākslinieki. Latvijas laikmetīgās dejas mākslinieki savu profesionalitāti ir apliecinājuši prestižos pasaules un Eiropas festivālos un sadarbības projektos. Laikmetīgās dejas NVO ir vienīgās organizācijas, kuras rūpējas par laikmetīgās dejas žanra attīstību un nodrošina Latvijas pārstāvju dalību nozīmīgās starptautiskās kultūras un dejas organizācijās un sadarbības tīklos, piemēram, Ziemeļvalstu-Baltijas sadarbības tīklā ‘‘Kedja’’, Eiropas dejas tīklā ‘‘Aerowawes’’. Aktivitāte un procesi laikmetīgās dejas laukā liecina par lauka nozīmīgumu un tā potenciālu.

⁷⁶ Kultūras ministrija. *Dejas nozares stratēģija*. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/. [skatīts: 2016, 2.maijā.].

⁷⁷ Turpat

⁷⁸ Ločmele Ina. *Intervija ar Baibu Ozoliņu*. 2016. gada 13.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

⁷⁹ Kultūras ministrija. *Dejas nozares stratēģija*. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/. [skatīts: 2016, 2.maijā.].

2.1. Empīrisko datu metodoloģija

Maģistra darba *‘‘Nevalstisko organizāciju darbība Latvijas dejas nozarē. Problemātika un perspektīvas’’* otrā nodaļa veidota balstoties uz empīriski iegūtiem datiem. Tādā veidā ļaujot iegūt informāciju un analizēt šī brīža Latvijas profesionālās dejas nozares, sevišķi laikmetīgās dejas attīstības faktoros un NVO ieguldījumu nozarē. Pētījumā tika izmantota kvalitatīvā datu ieguves metode, konkrēti - dziļās, daļēji strukturētās intervijas. Šī metode tika izvēlēta, pamatojoties uz Latvijas laikmetīgās dejas laukā esošo nelielo NVO skaitu - tikai 12 nevalstiskās organizācijas, kā arī dziļās intervijas sniedza iespēju izzināt laikmetīgās dejas jomas raksturlielumus un īpašības, kā arī izzināt NVO funkcijas un ieguldījumu nozarē.

Autores uzmanības lokā ir profesionālās dejas lauks, kas tiek skatīts kā virzītājspēks dejas nozares attīstībā, kur sekmīgi novērojama pilsoniskās sabiedrības aktivitāte un pašorganizēšanās, reaģējot uz akūtām situācijām un notikumiem. Analizējot izvēlēto tematiku *‘‘Nevalstisko organizāciju darbība Latvijas dejas nozarē. Problemātika un perspektīvas’’*, empīriskajā daļā tika veiktas piecpadsmit dziļās intervijas ar profesionālās laikmetīgās dejas nozares NVO pārstāvjiem – dejojājiem, horeogrāfiem, producentiem, menedžeriem, dejas kritiķiem un kuratoriem. Izlasē tika izvēlētas visas divpadsmit dejas nozares stratēģijā norādītās NVO laikmetīgās dejas laukā un tika paredzēta viena intervija katrā no organizācijām ar tās pārstāvi. Rezultātā no plānotajām divpadsmit tika īstenotas desmit intervijas ar dejas nozares stratēģijā norādītajām laikmetīgās dejas nevalstiskajām organizācijām. Papildus tika veikta dziļā intervija ar pārstāvi no šogad tapušās laikmetīgās dejas nevalstiskās organizācijas *‘‘Dejas telpa’’*, kura vēl nav iekļauta dejas nozares stratēģijā. Kā arī tika veikta viena intervija Lietuvas laikmetīgās dejas nevalstiskajā centrā/ dejas mājā *‘‘Art printing house’’* un trīs intervijas Igaunijā ar laikmetīgās dejas NVO pārstāvjiem, kuratoriem un dejojājiem producēšanas/teātra centrā *‘‘Vaba Lava’’*. Lietuvā un Igaunijā veikto interviju analīze iecerēta maģistra darba trešajā nodaļā. Visu piecpadsmit veikto dziļo interviju audio ieraksti glabājas autores personīgajā arhīvā. Pētījuma analīzes gaitā tika veiktas visu piecpadsmit dziļo interviju transkripcijas, kur viena no transkripcijā ieskatam pievienota maģistra darba pielikumā, savukārt pārējās transkripcijas atrodas autores personīgajā arhīvā.

Visi piecpadsmit interviju respondenti tika uzrunāti un informēti par viņu vārdu publicēšanu empīriskā pētījuma ietvaros autores maģistra darbā un tika saņemts akcepts. Zemāk tekstā pieejama tabula ar apkopotiem piecpadsmit respondentu vārdiem, uzvārdiem, kā

arī uzskaitītas nevalstiskās organizācijas, ko katrs respondents pārstāv. Plašākam ieskatam, tabulā ir uzrādīta arī interviju norise – laiks, vieta un dalībnieki.

Turpmāk, uzskatāmības nolūkos, maģistra darba otrajā un trešajā nodaļā, izmantojot empīriskā pētījuma datus, respondenti tiks apzīmēti ar vārda un uzvārda iniciāļiem.

Nr	Vārds, Uzvārds	NVO, kuru pārstāv	Amats	Intervijas norises laiks	Intervijas dalībnieki	Intervijas norises vieta
1	Simona Orinska	<i>Laboratory of stage arts</i>	Valdes priekšsēdētāja,	2016, 6. maijā, plkst. 13:00	I.Ločmele, S.Orinska	S.Orinskas dzīvoklis
2	Maija Pavlova	<i>Tarba</i>	Producente, projektu vadītāja	2016, 6. maijā, plkst. 16:15	I.Ločmele, M.Pavlova	<i>Ģertrūdes ielas teātris</i>
3	Zani Esteri Gruntmani	<i>Pigeon Bridge</i>	Dibinātāja, vadītāja	2016, 7. maijā, plkst. 14:00	I.Ločmele, Z.E.Gruntmane	<i>Vērmanes parks</i>
4	Inta Balode	<i>Journal.dance.lv</i>	Dibinātāja, vadītāja	2016, 7. maijā, plkst. 17:20	I.Ločmele, I.Balode	I.Balodes dzīvoklis
5	laura Štašāne	<i>Latvijas Jaunā teātra institūts</i>	Projektu vadītāja	2016, 9. maijā, plkst. 16:30	I.Ločmele, L.Štašāne	<i>Latvijas Jaunā teātra institūts</i>
6	Agris Daņiļēvičs	Deju skola "Dzirnas"	Mākslinieciskais vadītājs	2016, 10. maijā, plkst.10:00	I.Ločmele, A.Daņiļēvičs	<i>Deju skola "Dzirnas"</i>
7	Sintija Siliņa	<i>Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā</i>	Mākslinieciskā direktore	2016, 10. maijā, plkst. 16:00	I.Ločmele, S.Siliņa	S.Siliņas dzīvoklis
8	Baiba Ozoliņa	<i>Party</i>	Projektu vadītāja	2016, 13. maijā, plkst. 11:00	I.Ločmele, E.Gaitjūkeviča	<i>Rīgas Kongresu nams</i>
9	Elīna Gaitjūkeviča	<i>Deju grupa "Ritms"; Dejas telpa</i>	Vadītāja	2016, 13. maijā, plkst. 20:00	I.Ločmele, E.Gaitjūkeviča	<i>Deju studija "Ritms"</i>
10	Anna Sīle	<i>Dirty Deal Teatro</i>	Mākslinieciskā vadītāja	2016, 16.maijā, plkst.18:00	I.Ločmele, A. Sīle	Spīķeri, <i>Dirty Deal Teatro</i>
11	Inese Ločmele	<i>I-DEJAS MĀJA</i>	Dibinātāja, dejas kritiķe	2016, 18.maijā, plkst.15:00	I.Ločmele, Inese Ločmele	<i>I-DEJAS MĀJA</i>
12	Gintari Masteikaiti (<i>Gintarė Masteikaitė</i>)	<i>The Art printing house</i>	Producente	2016, 10.februārī, plkst. 16:00	I.Ločmele, G.Masteikaiti	<i>The Art printing house, Lietuva</i>
13	Karmela Kosteri (<i>Carmel Köster</i>)	<i>The Twisted dance</i>	Dibinātāja, mākslinieciskā vadītāja	2016, 20.februārī, plkst.11:00	I.Ločmele, K.Kosteri	<i>Vaba Lava, Igaunija</i>
14	Trīna Arrona (<i>Triinu Arron</i>)	<i>Sõltumatu Tantsu Lava</i>	Mākslinieciskā vadītāja	2016, 20.februārī, plkst.11:00	I.Ločmele, T.Arrona	<i>Vaba Lava, Igaunija</i>
15	Madli Pesti (<i>Madli Pesti</i>)	<i>Vaba Lava</i>	Dejas/teātra kritiķe, kuratore	2016, 20.februārī, plkst.16:00	I.Ločmele, M.Pesti	<i>Vaba Lava, Igaunija</i>

2.2. Latvijas dejas nozares attīstība un profesionalitātes jēdziens

Latvijas dejas nozarē ir bagāts un kopts kultūras mantojums, daudzveidīgs un vitāls dejas žanru piedāvājums, kur laikmetīgā deja, ir mūsdienu kultūras un laikmetīgās mākslas būtiska sastāvdaļa. Tā ir pilnībā nevalstiskā sektora pārziņā, kuru pārstāv tikai nevalstiskās organizācijas, biedrības un radošas apvienības.

Dejas nozarē bieži ir bijis aktuāls jautājums par to, kāda ir atšķirība starp profesionālu un neprofesionālu dejotāju vai horeogrāfu. Kā viena no tradicionālākajām un biežāk minētajām atšķirībām starp profesionāli un amatieri dejas nozarē tiek minēta izglītība. Amatieris dejo hobijs nolūkos un nesaņem atalgojumu, un bieži vien nav ieguvis izglītību dejas jomā. Fokusējoties uz šiem atskaites punktiem, atšķirības, kuras iezīmējas, ir dažādie dejas tehnikas līmeņi, ķermeņa kontrole, telpas un plašuma apzināšanās un spēja ātri apgūt dejas kustības. Profesionāls dejotājs ir spējīgs izprast un iemācīties jebkuru kustību īsā laika periodā, kā arī spēj organiski adaptēt kustību savā ķermenī, radot vēl pievienoto vērtību. Mācību un treniņu gadu laikā profesionāls dejotājs ir apguvis šīs prasmes augstā līmenī salīdzinot ar amatierdejojēju.⁸⁰ Arī interešu izglītības deju skolas ‘‘Dzirnas’’ mākslinieciskais vadītājs Agris Daņiļēvičs, runājot par profesionālu un neprofesionālu dejotāju un horeogrāfu, uzsver samaksas apsvērumu – profesionāls dejotājs, horeogrāfs pelna sev iztiku strādājot savā profesijā, bet amatieris nesaņem par to atlīdzību. *‘‘Viss ir baigi vienkārši. Tad, kad tev maksā naudu par to, tad tu esi profesionālis. Ja tu ar deju vari nopelnīt sev iztiku, tad tu esi profesionāls dejotājs.’’/A.D/*

Atšķirīgi viedokļi par profesionālu un neprofesionālu deju pastāv arī pašas dejas nozares pārstāvju starpā. Savukārt biedrības ‘‘I-dejas māja’’ dibinātāja un mākslinieciskā vadītāja Inese Ločmele uzsver, ka ar izglītību vien nepietiek, lai dejotājs, horeogrāfs būtu profesionāls. Svarīga ir arī prakse un pieredze konkrētajā laukā. *‘‘Piemēram, milzīgā tautu deju kustība lielākā mērā ir neprofesionāla, jo tā ir balstīta tikai uz deju prieku. Profesionālismu veido divas lietas - izglītība un konkrētā dejotāja/horeogrāfa darbošanās sfēras pārzināšana.’’/I.L./* Turklāt dejotājs ne vienmēr ir horeogrāfs, un horeogrāfs ne vienmēr ir dejotājs. Pasaules piemēri liecina, ka tās var būt un bieži vien ir divas atsevišķas profesijas. *‘‘....piemēram, jo horeogrāfs, piemēram, par horeogrāfiju runājot, tam nav obligāti jābūt dejotājam, tam ir domāšanas veids.’’/S.O./⁸¹*

⁸⁰ Butterworth Jo. Wildschut Liesbeth. *Contemporary Choreography: A Critical Reader*. Routledge, 2012

⁸¹ Ločmele Ina. *Intervija ar Simonu Orinsku*. 2016.gada 06.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā

Dažādā izpratne par profesionālo deju noved arī pie izpratnes tūkuma valstī par to, ko nozīmē būt profesionālam dejojotājam, neskatoties uz to, ka tā oficiāli ir atzīta par profesiju. Lai dejojotājs un horeogrāfs nezaudētu formu, tam ir jānodrošina iespēja trenēties katru dienu. Tātad, pirmkārt, ir vajadzīga telpa – studija vai dejas māja, kur strādāt, trenēties, radoši izpausties.⁸²

Laikmetīgās dejas lauks kopš tā pirmsākumiem Latvijā 20. gadsimta 90. gados ir attīstījies un pilnveidojies profesionālajā ziņā. Taču joprojām laikmetīgās dejas pārstāvju skaits ir neliels, arī laikmetīgās dejas auditorija ir nepietiekama. Tas vedina arī pie ļoti ierobežotām iespējām pat hobija līmenī apgūt laikmetīgo deju Latvijā. *“... ja skatās no nodarbību, es esmu pārsteigta, ka izrādās, ka... man likās, ka laikmetīgās dejas nodarbības tur – ej, kur pagadās, un ir. Izrādās, ka nav!”/I.L./*

Profesionālās laikmetīgās dejas nozares attīstība Latvijā mērāma aptuveni 20 gadu garumā, kad 20. gadsimta sākumā Latviju, līdzīgi kā pasaulē, pārņēma modernisma vilnis. Latvijā, blakus klasiskajam baletam radās dažādu novirzienu dejas teorētiķi un dejojotāji, kas sevi apzīmēja par brīvās dejas radītājiem un veidotājiem. 1996.gadā tika izveidota Olgas Žitluhinās *mūsdienu dejas kompānija*, kas bija pirmā un vienīgā laikmetīgās dejas trupa Latvijā. Savukārt 1999. gadā Latvijas Kultūras akadēmijā tiek dibināta akadēmiskā bakalaura augstākās izglītības programmas “Mākslas” modernās dejas horeogrāfijas apakšprogramma, kas šobrīd ir pārdēvēta par Laikmetīgās dejas mākslas apakšprogrammu. Šie divi notikumi radīja spēcīgu izrāvienu laikmetīgās dejas profesionālā lauka attīstībai Latvijā. Kopš 1996. gada Latvijas Kultūras akadēmiju laikmetīgās dejas mākslas apakšprogrammā ir absolvējuši četri kursi, un šobrīd pirmajā kursā studijas ir uzsācis piektais laikmetīgās dejas mākslas kurss. *“Ja mēs pārēķinām, ka tie ir apmēram, nezinu, 50+ cilvēki, kas ir pabeiguši Latvijas Kultūras akadēmiju, nu labi, vēl, kas ir kaut kur ārzemēs izmācījušies, bet tāpat tas ir ļoti, ļoti mazs cilvēku skaits, un es domāju, ka tur vēl tikai augt un augt. Gan kvantitatē, gan, protams, kvalitātē.”/M.P./* Laikmetīgās dejas joma, joprojām uzskatāma par jaunu dejas žanru, kurš pamazām attīstās un veidojas. *“Un es domāju, ka tā identitāte faktiski, viņa tagad arī tā vairāk sāk nostiprināties, un nu un tad, kad ir skaidrs, ko tad mēs paši darām un ko mēs gribam...”/S.O./*

Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā kopš 1977.gada tiek sagatavoti profesionāli baleta un laikmetīgās dejas horeogrāfi gan bakalaura, gan maģistra programmā. Pēc Dejas

⁸² Pierhuroviča Anna. Jonīte Dota. Journal dance. *Sarakste par dejas kopienas attīstībai veltītu lekciju un diskusiju.* 2016., 11.maijā. Pieejams: <http://www.journal.dance.lv/2016/05/11/sarakste-par-dejas-kopienas-attistibai-veltitu-lekciju-un-diskusiju/> [skatīts: 2016, 14.maijā].

nozares stratēģijā minētajiem datiem kopš 2000./2001. gada Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmiju horeogrāfijas bakalaura un maģistra programmā beiguši 70 studenti, kuri veido 90% no Rīgas horeogrāfijas vidusskolas mācībspēkiem.⁸³ Kopumā profesionālo dejas, jo īpaši laikmetīgās dejas, nozares pārstāvju skaits ir neliels. Tāpat arī nevar apgalvot, ka visi konkrēto profesiju ieguvušie vēlas turpināt darboties un attīstīties specifiski iegūtajai izglītībai atbilstošajā laukā. Ģertrūdes ielas teātra vadītāja producete Maija Pavlova argumentē, ka daudzsološu pagriezīnu dejas nozares attīstībai sniegtu lielāka dejas nozares profesionāļu aprīti Latvijā. Lielāku konkurenci šajā gadījumā M.Pavlova vērtē kā pozitīvu aspektu, kas palīdzētu dejas nozarei augt un attīstīties. Jo plašāks cilvēku loks, kuri to pārstāv un tajā darbojas, jo lielāka ir viņu iespējamā izaugsme. *‘Es tomēr ticu, ka kādā brīdī kvantitāte rada to kvalitāti. Ir jābūt kaut kādai kritiskai masai – kamēr tā ir ļoti šaura grupa, tikmēr arī tas nu nekādi nevar paņemt un panākt, lai kāds viņus uztver šausmīgi nopietni.’* /M.P./ Savukārt Kā vienu no Latvijas laikmetīgās dejas jomas vājšajām pusēm *‘Es nezinu. Es varbūt esmu tāds cilvēks, es kaut kā nejūtu konkurenci vispār. Es viņu nesajūtu tā personiski. Kaut kā es arī nejūtu pret citiem...’* /E.G./ Dirty Deal Teatro mākslinieciskā vadītāja Anna Sīle uzsver tikai vienas augstākās mācību iestādes klātbūtni. *‘Nu, manuprāt, tas mans subjektīvais skatījums un kas ir nenoliedzami - faktiski laikmetīgo deju pasniedz vienā augstskolā, faktiski, viena pasniedzēja. Nu tāda viņa arī ir. Diemžēl vai par laimi.’* /A.S./

Profesionālās ievirzes un vidējo profesionālo dejas izglītību Latvijā var apgūt vienīgi Rīgas Horeogrāfijas vidusskolā kopš 1993. gada. Šī skola pamatā sagatavo profesionālus klasiskās dejas dejotājus. Latvijā nav institūcijas, kur būtu iespēja apgūt vidējo profesionālo izglītību laikmetīgajā dejā. Horeogrāfijas vidusskola sagatavo profesionālus baleta dejotājus. Ja viņi vēlas turpināt strādāt un attīstīties šajā laukā, tad karjeras iespējas piedāvā Latvijas Nacionālā opera, iespējams, kāda ārvalstu baleta kompānija. Turpināt studijas horeogrāfa profesijā iespējams Jāzepa Vītola Latvijas akadēmijā, Latvijas Kultūras akadēmijā vai Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā.⁸⁴

Kopš 1994. gada izglītību deju pedagoģijas ievirzē ir iespējams apgūt arī Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā (RPIVA). Augstskolas primārā ievirze ir dejas pedagoģija – studenti var iegūt bakalaura grādu Deju ritmikas skolotājs, maģistra grādu Dejas

⁸³ Kultūras ministrija. Dejas nozares stratēģija. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/. [skatīts: 2016, 2.maijā.].

⁸⁴ Rīgas Horeogrāfijas vidusskola. *Stratēģija un vēsture*. Pieejams: <http://www.rhv.lv/par-rhv-skolu/strategija> [

pedagoģijā un doktora grādu pedagoģijā dejas pedagoģijas apakšnozarē. RPIVA sagatavo profesionālus pedagogus, bet ne profesionālus dejojājus vai horeogrāfus.⁸⁵

Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības laikmetīgās un mūsdienu dejas specialitātē izglītību var iegūt Latvijas Kultūras koledžā. Programma ir veidota pēctecīgi, sniedzot iespēju studijas turpināt Latvijas Kultūras akadēmijā Laikmetīgās dejas apakšprogrammā.

Latvijā ir divas akreditētas privātās deju skolas – Agra Daņiļeviča deju skola “Dzirnas” un Edmunda Veizāna deju skola. Dzirnās tiek pasniegta arī laikmetīgā deja, savukārt E.Veizāna deju skola sniedz ievirzes pamata izglītību hip-hop kultūras deju stilos.⁸⁶

Gan Dzirnās, gan E.Veizāna deju skola ir akreditētas privātās deju izglītības ievirzes skolas kopš 2007. gada.⁸⁷

2.3.Latvijas profesionālās dejas nozares nevalstisko organizāciju raksturojums

Apskatot un analizējot profesionālās laikmetīgās dejas lauku Latvijā, kopumā laikmetīgās dejas jomā Latvijā darbojas divpadsmit nevalstiskās organizācijas un trīspadsmit organizācija nupat ir uzsākusi savu darbību. Daļa organizāciju primāri producē laikmetīgās dejas izrādes un to mērķis ir radošais process, piemēram, *Party*, *Dejas anatomija* un *IdeaGnosis*. Savukārt daļa organizāciju tikai nodrošina vietu dejas izrādēm un izrāžu apkalpošanu, bet primāri nav dejas izrāžu producenti, piemēram, *Ģertrūdes ielas teātris* un *Dirty Deal Teatro*. Latvijā ir biedrības, kuras piedāvā interešu izglītību un privātas dejas skolas, kuras primāri māca deju un izglīto, nodrošinot dejas klases, piemēram, deju studija *Ritms*, deju skola *Dzirnas* un biedrība *Dejas telpa*. Savukārt organizācijas, kuras primāri interesējas par dejas nozares lauku un tā attīstību, par dejojāju, horeogrāfu profesionālo izaugsmi un dejas nozares auditoriju – *Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā* un daļēji arī Dejas atbalsta fonds/dejas teātra kompānija *Zvaigžņu Aka* un *Latvijas Jaunā teātra institūts*. Taču

⁸⁵ Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija.*RPIVA Stratēģija*. Pieejama: http://www.rpiva.lv/index.php?mh=par_mums [skatīts: 2016, 2.maijā.].

⁸⁶ Edmunda Veizāna deju skola. *Vēsture un panākumi*. Pieejams: <http://www.dejuskola.lv/vesture/> [skatīts: 2016, 2.maijā.].

⁸⁷ Agra Daņiļeviča deju skola Dzirnās. *Vēsture*. Pieejams: http://www.dzirnas.lv/lv/par_mums/vesture [skatīts: 2016, 2.maijā.].

Latvijas Jaunā teātra institūta profils ir primāri starptautisks, ar mērķi popularizēt Latvijas dejas nozari ārpus Latvijas robežām un veidot starptautisku sadarbību.⁸⁸

Laikmetīgās dejas laukā daļa organizāciju darbojas vairāk autonomi un savā ziņā savrupi – veido savu auditoriju, savus sekotājus, pasniedzot dažādas dejas klases, un arī turpina radoši strādāt, producējot izrādes – *IdeaGnosis* un *Līgas Libertes dejas teātris* un daļēji arī dejas atbalsta fonds/dejas teātra kompānija *Zvaigžņu aka*.

Laikmetīgās dejas laukā ir viena producentu nevalstiskā organizācija – biedrība ‘‘Pigeon-Bridge’’, kas dibināta 2013.gadā. Biedrības struktūru veido valdes priekšsēdētāja – Zane Estere Gruntmane un organizācijas biedri Zanda Seņkova, Linda Krūmiņa un Klāvs Lapiņš. Biedra maksas netiek piemērotas, finansiālu atbalstu biedrība gūst projektu veidā gan no VKKF, gan no Rīgas domes kultūras projektu finansēšanas konkursiem. Biedrības darbības virziens ir organizēt, producēt un līdzproducēt lokālus un internacionālus laikmetīgās skatuves mākslas projektus, akcentējot starpdisciplināru performanču skatuves mākslu. ‘‘.. *jau nosaukumā ir atrodama tā mūsu vīzija un pamatbūtība – būt tiltam gan starp mākslinieka ideju un tās realizēšanu, gan starp mākslinieku un sadarbības partneri, nu visādi.*’’/Z.E.G./ Pēdējais biedrības Pigeon-Bridge sadarbības projekts bija ar brīvmākslinieci Kristīni Brīniņu (Vismani), kura rezultātā tapa laikmetīgās dejas izrāde ‘‘Noķer mani’’ Ģertrūdes ielas teātrī. Tāpat regulāra sadarbība Pigeon-Bridge ir ar radošo apvienību ‘‘Dejas anatomija’’. 2015. gadā tapa laikmetīgās dejas izrāde ‘‘Atgriešanās’’ un ‘‘Mežonīgā triloģija’’. Biedrības pārstāve Zane Estere Gruntmane, raksturojot Pigeon-Bridge darbu, ieskicē divas funkcijas, kur viena ir pilnvērtīga izrādes producēšana un otra ir apkalpot jau esošu izrādi, piemēram, organizējot izbraucieni viesizrādēs. ‘‘.. *un tie gadījumi mums dažādi, vai nu piedalāmies idejas tapšanā un tad līdz pēdējam sīkumam visu producējam mēs, Pigeon-Bridge, vai arī pieslēdzamies pie gatavas izrādes.*’’/Z.E.G./ Organizācijas Pigeon-Bridge pārstāve Z.E.Gruntmane šī brīža situāciju organizācijā raksturo kā pārmaiņu laiku, kad kopā ar biedriem tiek plānots modelis, kā producentu apvienība varētu darboties laikmetīgās skatuves mākslas laukā turpmāk.

Latvijas Jaunā teātra institūts, Party un Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā ir trīs nevalstiskās organizācijas, kuras NVO pārstāvju vidū tiek vispirms asociētas ar laikmetīgās dejas jomu Latvijā. *Ģertrūdes ielas teātra* producente un projektu vadītāja Maija Pavlovska arī izceļ šīs trīs organizācijas un raksturo tās kā virzītājspēku laikmetīgās dejas jomā. ‘‘*Tur jau arī ir divas ar pusi organizācijas nevalstiskajā sektorā, kas darbojas laikmetīgās*

⁸⁸ Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.-2020. gadam ‘‘Radošā Latvija’’. *Dejas nozares stratēģija*. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/ [skatīts:2016, 2.maijā.].

dejas jomā, ja mēs tā godīgi paskatāmies. Tās jau ir reāli vienīgās, kuras domā – par izaugsmi, par klasēm un izrāžu producēšanu...’/M.P./

Neapšaubāmi *Latvijas Jaunā teātra institūts* (LJTI) ir viena no spēcīgākajām nevalstiskajām institūcijām laikmetīgās dejas jomā. Lai gan LJTI nav vienīgā nevalstiskā organizācija, tās devums ir vērā ņemams gan laikmetīgās dejas mākslinieku profesionalitātes attīstībā, gan laikmetīgās dejas auditorijas attīstībā.

Arī *Latvijas Jaunā teātra institūts* ir nevalstiska, projektu organizācija, biedrība, kas strādā ar skatuves mākslas formām – laikmetīgo teātri un arī laikmetīgo deju vietējā un starptautiskā līmenī. LJTI organizē vienreizējus (viesizrādes, retāk – izrāžu producēšana) un ilgtermiņa (festivāli, izglītības programmas, informācijas aprīte, starptautiskā sadarbība) projektus un pasākumus.⁸⁹ ‘...primāri mēs nodarbojamies ar starptautisku sadarbību, jo, manuprāt, svarīgi dot dejas nozarei to, kur institūts ir spēcīgs un profesionāls, un tie ir starptautiskie kontakti. Savukārt lokāli izrāžu producēšanu labāk atstājam citām NVO, kurām ir tādi resursi, piemēram, ĢIT ir telpas vai Pigeon-Bridge ir producentu komanda. Mums nav ne viens, ne otrs, tie mums ir papildus resursi, kas kaut kur jārod.’/L.Š./

Organizācijas struktūru veido valde – Gundega Laiviņa un Zane Kreicberga – un padome, kur ir Leonarda Ķestere, Guna Zariņa, Pēteris Krilovs. Organizācija dibināta 90. gadu beigās pēc Pētera Krilova iniciatīvas. Lai arī LJTI nav biedru, dibināšanas gadā P. Krilovam piedroņās daudzi tagadējie Rīgas jaunā teātra aktieri, kuri šobrīd LJTI ir goda biedri – tiek aicināti reizi gadā uz kopsapulci, kā arī aktīvi apmeklē LJTI pasākumus. ‘Tagad liekas tā smieklīgi, toreiz dibinātājiem bija jāiegulda manta, piemēram, *Viesturs Kairiņš ar riteni un Guna zariņa ar savu ledusskapi. Labi, ka tās lietas sen jau norakstītas, citādi, kas to lai zina, kur tagad ir Gunas Zariņas ledusskapis.*’/L.Š./

LJTI paplašina teātra radīšanas, izplatīšanas un uztveres robežas un veicina daudzveidīgas, inovatīvas, atbildīgas un neatkarīgas profesionālās skatuves mākslas attīstību Latvijā. Savā darbībā biedrība akcentē mākslinieka, horeogrāfa, dejojāja profesionalitātes attīstības iespējas un to, kā rosināt radošo procesu. Vērtējot sadarbību ar ārzemju māksliniekiem, LJTI galvenokārt veido apstākļus, kur ārzemju mākslinieks ir vadošais tēmas izpētē un Latvijas horeogrāfs, dejojājs ir līdzautors, vai arī otrādi – latviešu māksliniekam ir visa atbildība par radošo procesu. Akcents tiek likts uz radošo procesu, kur mākslinieki tiek stimulēti strādāt un domāt plašāk, piemēram, 2014. g. LJTI vadītajos pilsētvides projektos ‘Deja iziet pilsētā’. Projektā piedalījās ārzemju mākslinieki, kuri bija vadošie radošā procesa

⁸⁹ Latvijas Jaunā teātra institūts. *Par organizāciju*. Pieejams: <http://theatre.lv/par-mums/organizacija/> [skatīts: 2016, 2. maijā.].

realizācijā, taču sadarbībā ar latviešu dejotājiem un horeogrāfiem, kuri, savukārt, labāk pārzināja vidi un kontekstu. Rezultātā izveidojās kvalitatīva un abpusēji produktīva sadarbība.

Otrs akcents ir profesionālās dejas nozares auditorijas paplašināšana. Kā piemēru LJTI min 2014.gada projektu ‘Dejas diena tavā darbā’, kur latviešu horeogrāfi, dejotāji strādāja ar neprofesionāliem dejotājiem – pēc nejausības principa izvēlētiem dažādu profesiju pārstāvjiem – frizieriem, pārdevējām, sētniekiem – un pēc nedēļu ilgas sadarbības šo profesiju pārstāvju darba vietās tika izveidotas un plašākai publikai atrādītas dejas performances.⁹⁰ Šis projekts guva lielu auditorijas atsaucību un sasniedza to auditorijas daļu, kura varbūt nekad nenāktu uz laikmetīgās dejas izrādi teātrī.

Vairāki dejas nozares NVO pārstāvji arī izteica neuzticību Latvijas Jaunā teātra institūtam par savu interešu lobēšanu un lielu selektivitāti. ‘...*, jo nu ļoti stipri var redzēt to, kā, pieņemsim, strādā institūts vai kas, it kā no vienas puses viņiem statūtos..., ka institūtam ir jāpārstāv Latvijas laikmetīgā deja tā kā ārpus Latvijas, bet tur var ļoti stipri redzēt to, ko viņi uzskata, kas ir labs, kas ir slikts un līdz ar to kaut kāda baigā buksēšana notiek. Man liekas, ka kaut kā tam ir jābūt neatkarīgam. To nevar vadīt horeogrāfs, kuram pašam kompānija tur apakšā strādā. Nu tam jābūt kaut kā tādām neatkarīgam centram.... Tas, man liekas, audzētu vispār to interesi – gan skatītāju, gan horeogrāfu... Nu tā, nu tur ir tā infrastruktūra, kas mums pietrūkst.*’/E.G./

Lielāko laikmetīgās dejas horeogrāfu un dejotāju skaitu vienā biedrībā apvieno biedrība *Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā* (HA), kura darbojas kopš 2003.gada. Biedrības izveides iniciatore ir Olga Žitluhina. Šobrīd HA apvieno aptuveni 40 laikmetīgās dejas horeogrāfus, dejotājus, to vidū arī laikmetīgās dejas pedagogus, kritiķus un producentus. Biedriem tiek piemērota biedra maksa, kas veido biedrības grāmatvedes atalgojumu. Biedrības struktūra sastāv no valdes, kurā ir trīs locekļi – valdes priekšsēdētāja Daiga Rutka un divi mākslinieciskie vadītāji – Sintija Siliņa un Krišjānis Sants. Grāmatvede tiek algota kā ārpalpojums. Biedrība ik gadu saņem finansiālu atbalstu no VKKF NVO administratīvo izdevumu segšanai. Kopš 2003. gada HA ir attīstījusi struktūru un veido labvēlīgu vidi tās biedriem. HA ir sava veida virtuāla platforma, jumta organizācija tās biedriem bez biroja telpām. Biedrība sniedz iespēju tās biedriem juridiski pretendēt uz VKKF un Rīgas domes kultūras konkursos izsludināto finansējumu. HA varētu raksturot kā vienu no spējīgākajām laikmetīgās dejas organizācijām Latvijā, kura tendēta uz dejas nozares infrastruktūras attīstību. HA arī ir viena no tām laikmetīgās dejas NVO, kura veido plašu sadarbības tīklu ne tikai ar

⁹⁰ Latvijas Jaunā teātra institūts. *Dejas diena tavā darba vietā 2014*. Pieejams: <http://theatre.lv/arhivets/dejas-diena-tava-darba-29-aprilli/> Skatīts: [2016, 23.maijā.].

citām laikmetīgās dejas NVO, bet arī ar kultūras NVO, biedrībām, producentu apvienībām, individuāliem māksliniekiem, kā arī ar korporatīvo sektoru un uzņēmumiem. HA apzinoties telpu akūto trūkumu, veido sadarbību ar NVO, biedrību un akreditētu privātu deju skolu "Dzirnas", kur nodrošina HA biedriem iespēju bez maksas vairākas reizes nedēļā izmantot telpas. HA ir izstrādāta biedru kartes sistēma, kura paredz atlaides dažādās ar kultūru saistītās vietās, kā arī uzņēmumos. Piemēram, HA ir izveidota sadarbība ar NVO teātriem – Dirty Deal Teatro, Ģertrūdes ielas teātri, un arī ar valsts teātriem – Dailes teātri, Daugavpils un Valmieras drāmas teātri, kur HA biedri var iegādāties biļetes par samazinātu cenu. Tāpat sadarbība ir ar kafējnīcām, piemēram, Trusis Cafe, DAD Cafe, u.c. Apzinoties dejas profesijas specifiku, HA arī organizē veselības apdrošināšanas polišu iegādi biedriem.⁹¹ Kā arī divreiz nedēļā HA nodrošina HA biedriem bezmaksas dejas nodarbības, organizē semināru un darbnīcas, piesaistot ārzemju viespaspiedzējus, horeogrāfus, dejojājus. Pēdējā darbnīca tika organizēta 2016.gada maija sākumā, to vadīja zviedru izcelsmes profesionāls horeogrāfs un dejojājs Ēriks Ēriksons un Briselē dejas izglītību ieguvušais Latvijas dejojājs Krišjānis Sants. *".. nu jā, un piemēram, mēs izsūtām aicinājumu piedalīties arī Lietuvas un Igaunijas dejas augstskolām un pēdējā seminārā mums piedalījās arī igauņu students."*/S.S./ 2016.gadā tika organizēti arī divi citi semināri – informatīvas ievirzes seminārs par nodokļiem un to nomaksas kārtību no mākslinieku perspektīvas, kā arī dejas dramaturģijas seminārs, ko vadīja dejas dramaturģes Aukje Verhoog un Merel Heering no Beļģijas/Nīderlandes. Visi semināri vienmēr ir atvērti visiem dejas nozares profesionāļiem, priekšroku dodot HA biedriem. Semināru izvēlēta tematika ir aktuāla dejas nozarē, jo Latvijas ietvaros nav iespējas dejas māksliniekiem profesionālā līmenī šīs zināšanas papildināt.⁹² HA biedrība savās funkcijās iekļauj arī dejas nozares auditorijas paplašināšanu, organizējot ikgadējo notikumu "Dejas diena" un festivālu "Laiks dejojot", kas ir arī vieni no lielākajiem notikumiem laikmetīgās dejas laukā Latvijā. Kopš 2014. gada tiek īstenots projekts "Programma Deja", veicinot HA biedru viesizrādes reģionos. Vērtējot HA darbību, varētu teikt, ka tā savā veidā veido profesionālās laikmetīgās dejas lauka infrastruktūru nelielā apmērā un savas kapacitātes robežās.

Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācijas Latvijā paspārnē tiek veidots DANCE.LV žurnāls - interneta vietne journal.dance.lv, kas ir Latvijā vienīgais medijs, kas veltīts profesionālās dejas (baleta un laikmetīgās dejas) procesu analīzei un dokumentēšanai. Žurnāls tiek veidots kā analīzes, sarunu un informācijas platforma par

⁹¹ Ločmele Ina. *Intervija ar Sintiju Siliņu*. 2016. gada 10.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā

⁹² Turpat

profesionālās dejas norisēm, aktuālajiem procesiem, pētniecību, vēsturi, izglītību, notikumiem un tendencēm Latvijā, kā arī citās valstīs.⁹³ Laikmetīgās dejas mediju platforma darbojas kopš 2010. gada, tā tika izveidota pēc Intas Balodes iniciatīvas kopā ar Ramonu Galkinu, Ditu Jonīti un Maiju Uzulu-Petrovsku. ‘*’Bet visvairāk ir tas, lai pēc katra notikuma kaut kas izskanētu. Lielākais kompliments žurnālam bija no Elīnas Gaitjukēvičas – ka viņai ir sajūta, ka dejas nozare sāk beidzot pastāvēt tajā brīdī, kad viņai bija pārliecība, ka vienalga ko, kādu izrādi tu uztaisīsi, par to būs vismaz viens viedoklis kaut kur. Tas vēl aizvien ir svarīgi, un man pašai un citiem kolēģiem ir svarīgi, lai nebūtu tikai tas viens viedoklis.’*’/I.B./

Žurnāls Dance.lv darbojas arī kā profesionālās dejas arhīvs – vienīgais, kurš sistemātiski saglabā ziņas par notikušajām dejas izrādēm, festivāliem un notikumiem. Savas kapacitātes robežās žurnāls Dance.lv informāciju tulko arī angļu valodā. ‘*’Arī starptautiskumam ir nācis par labu. Ziemeļvalstu platforma “Ice Hot”, kam es rakstīju recenziju, publicēju Dance.lv un, kas tik to nebija lasījis. Un tas ir tā, viņiem izskan kā Latvijas deja, ne Latvijas rakstītāji. Un tas atkal ved uz citām sadarbībām. Nav jau svarīgi, lai mūs pazīst kā mediju, bet vairāk kā vārti visādos virzienos, uz cilvēkiem.’*’ /B.O./ Dance.lv bieži veido vai piedalās starptautiskos projektos, veido dejas kritiķu starptautiskus seminārus, kas praktiski ir vienīgā iespēja profesionāli attīstīties arī dejas kritiķiem.

Kopš pagājušā gada Latvijā darbojas arī viena laikmetīgās dejas kompānija ĀRĀ. Nevalstiskā organizācija, biedrība ‘PARTY’ ir juridiskais pamats horeogrāfu un dejojāju apvienībai ‘ĀRĀ, kas savukārt dibināta 2015. gadā. Biedrība faktiski ir Olgas Žitluhinas 1996. gadā dibinātās dejas kompānijas aizsāktā darba turpinājums. Kompānija īsteno laikmetīgās dejas projektus, kas tiek izrādīti Rīgā, citur Latvijā un ārvalstīs. Laikmetīgās dejas kompānija ‘ĀRĀ’ ir viena no aktīvākajām un var droši apgalvot – produktīvākā nevalstiskā organizācija, kura gadā producē vairāk nekā 70 notikumus. ‘*’Olga nolēma dibināt savu organizāciju paralēli Horeogrāfu asociācijai, lai darītu savas lietas. Lai darītu to pašu, bet, teiksim, atstāja Horeogrāfu asociāciju jaunajai paaudzei, kā viņi to redz. Citādāk sanāk, ka visu laiku ir Olga, un viņa it kā uzspiež savu vadības veidu, un tas neveicina nozares attīstību tā, kā vajadzētu.’*’/B.O./

Biedrības struktūru veido trīs cilvēku valde – Baiba Ozoliņa, Olga Žitluhina un Justīne Plūmiņa. Organizācijas biedri ir visi deju kompānijas ‘ĀRĀ’ 13 dejojāji, kuri reizē ir arī organizācijas darbinieki un saņem algu. ‘*’mēs esam nevalstiskā organizācija, kas darbojas uz*

⁹³ Interneta platforma. Dance.lv žurnāls. *Par žurnālu*. Pieejams: <http://www.journal.dance.lv/about-2/> [skatīts 2016, 2.maijā.].

entuziasma pamata, entuziastu pulciņš. Par pilna laika darbu to nevar nosaukt. Tā ir lielā interese un mīlestība uz deju, kas apvieno cilvēkus, kas vēlas darboties un realizēt dažādus projektus ar dažādiem finansējumiem, visbiežāk nepietiekamiem.”/B.O./

Biedrība Party un tās sava veida zīmols, mākslinieciskā apvienība ‘‘ĀRĀ’’ kā vienu no organizācijas funkcijām uzskata dejas notikumu nodrošināšanu un piedāvāšanu sabiedrībai katru mēnesi. Uzsvars tiek likts uz tādas tradīcijas iedibināšanu sabiedrībā, kur laikmetīgās dejas piedāvājums ir regulārs un daudzveidīgs. ‘‘Party ir ārkārtīgi ražīga ļoti dažādu projektu realizācijā – gan meistarklases, gan izrādes, gan dažādi dejas notikumi. Tas liecina par to, ka nozare ir dzīva. Mēs vienkārši uztveram to kā nepieciešamību, ka pastāvīgi jābūt kādam dejas piedāvājumam, pastāvīgam laikmetīgās dejas piedāvājumam.’’/B.O./

Nevalstiskās organizācijas, interešu grupas vai apvienības veidojas vienreizējos apstākļos, kur pamatā ir cilvēku iniciatīva, vēlme kaut ko mainīt, organizēšanās uz entuziasma pamata. Šādos apstākļos veidojušās NVO bieži vien ir arī kāda konkrēta mākslinieka personības atspoguļojums. Kā piemēru var minēt Simonas Orinskas ‘‘Laboratory of stage arts’’, kas pārstāv starpdisciplinārus projektus – gan deju, gan fizisko kustību, gan mākslas terapiju, gan performanču mākslu. Organizācija ir inertāka pret notikumiem dejas nozarē, tās profils ir tendēts uz dažādu māksliniecisko ieceru attīstīšanu, kuras ir aktuālas un saistošas Simonai Orinskai un dažādus mākslas žanus pārstāvošajai grupai ‘‘Ideagnosis’’, piemēram, vizuālā māksla un mediji, video, skaņa, audiālā, audiovizuālā māksla, laikmetīgā deja un buto, fiziskais teātris. ‘‘... man ir vairākas identitātes, profesionālās.... es izjūtu to laikmetīgo deju kā daļu no savas identitātes. Es nevarētu teikt, ka es pilnībā tam tikai piederu, jo man ir arī cita izglītība. Un otra daļa man ir arī saistīta ar deju, bet terapeitiski, terapeitisku deju...’’/S.O./ Tajā pašā laikā S.Orinska nenoliedz NVO potenciālu ietekmēt notikumus kultūrpolitiskā līmenī un saredz iespējas dejas nozares attīstībai Latvijā.

Nevalstiskā organizācija biedrība I-DEJAS MĀJA sociālajā vidē tiek atspoguļota kā dejas un personības kultūras centrs. Organizācija sāka veidoties 2005. gadā, tās ideju attīstīt uzņēmās Inese Ločmele – ‘‘I-DEJAS MĀJA’’ dibinātāja, saimniece un pasniedzēja, sertificēta psihoterapeite, kura pārstāv franču psihoterapijas virzienu ‘‘psiho-organiskā analīze’’ (psihes-ķermeņa analīze). ‘‘Un tad es biju Vācijā uz vienu festivālu, kur es ieraudzīju mazas studijas un ieraudzīju modeli, kas mani uzrunāja. Un principā, iedvesmojoties no tā modeļa es sāku tā kā likt ciparus pie cipariem... man ir tikai psihologa izglītība, man nav nekādas ekonomista izglītības vispār. Nekādas tur biznesa izglītības vispār. Es tikai pēc loģikas un pēc kaut kādām vajadzībām tā kā rēķināju.’’/I.L./ Biedrībā darbojas desmit biedri, kas ir arī dažādu dejas stilu pasniedzēji I-DEJAS MĀJĀ. Biedri arī maksā biedra maksas, kas palīdz segt

biedrības administratīvos pakalpojumus. Biedrība pamatā nodrošina dejas nodarbības ar un bez pieredzes interesentiem un ik pa brīdim producējot dejas izrādes. Piesaistīts ārpalpojums ir grāmatvede. Biedrībai ir savas telpas Lāčplēša ielā, kur ir dejai piemēroti iekārtotas trīs dejas zāles.

I-DEJAS MĀJAS darbība virziens pārsvarā ir lokāls. Starptautiska sadarbība ir veidojusies tikai meistarklašu ietvaros, aicinot ārvalstu pasniedzējus vadīt dejas nodarbības. I.Ločmele skaidro, ka viespasniedzēju uzaicināšana vienmēr vairāk bijusi individuāla iniciatīva, nevis starptautisks projekts.

I-DEJAS MĀJAS galvenā funkcija profesionālās dejas nozarē tiek pozicionēta kā izglītojoša. *“... tā ir izglītojoša funkcija, ka pieauguši cilvēki var dejot, drīkst dejot,... ka vispār ir iespējams dejot, 30, 40 un pat 50 gados. Un kāda vispār ir deja... Tāda ķermeņa izglītošana.”/I.L./* I-DEJAS mājas koncepts izauga no neliela projekta, kas tika īstenots skatuves mākslas, fiziskā teātra biedrības “Laboratory of Stage Arts” ietvaros. Šīs organizācijas dibinātāji ir arī Inese Ločmele, Simona Orinska, Juris Upenieks un Sergejs Ostrenko. NVO “Laboratory of Stage Arts” attīsta starpdisciplināru mākslu, kur darbojas gan ar fizisko teātri, gan attīstot Latvijā buto ķermeņa mākslas tehniku. *“... daži no laikmetīgās dejas un daži bija vairāk no somatikas praksēm vai terapijas virzieniem un daži, kas vairāk no teātra, un ir cilvēku grupa, tas kodols, kas izveidojās pēc šī kursa izlēma izveidot savu organizāciju.”/S.O./* Arī šobrīd organizācija funkcionē un turpina eksperimentēt ar dažādiem skatuves mākslas veidiem. *“... tas atsaucās vairāk uz Grotovska teātra laikiem, kad bija tāds nu veids tā kā veidot tās laboratorijas tipa teātri, kas ir tāda izpēte, uzsverot to izpētes funkciju, ka mēs nodarbojamies ar procesu ar izpēti, tas ir svarīgākais.”/S.O./* “Laboratory of Stage arts” nav savu konkrētu telpu. Mēģinājumi un nodarbības norisinās dažādās vietās, piemēram Tehniskās jaunrades namā "Annas 2" .

Laika gaitā NVO “Laboratory of stage arts” valde mainījās, piemēram Inese Ločmele izveidoja savu NVO, biedrību –I-DEJAS MĀJA. “Laboratory of stage arts” šobrīd funkcionē kā juridiskais pamats, kuru pārstāv divi valdes locekļi – Modris Tenisons un Simona Orinska. 2006.gadā no biedrības “Laboratory of stage arts” attīstījās interešu grupa “Ideagnosis”, kura šobrīd ir izaugusi par studiju. *“... izveidojās tiešām spēcīgs kodols... gleznotāja Ieva Putniņa, skulptore vai nu māksliniece – Anna Egle... ā Laura Feldberga, kas ir māksliniece arī grafiskā un instalāciju māksliniece, tad ir tagad mums ir Alda Rusina, kas ir atkal vairāk ar improvizācijas deju ...saistīta... , un tad ir tad ir fotogrāfe - Viktorija Eksta... mums ir gaismas mākslinieks jau ilgu gadus, ar ko mēs tad sastrādājamies, mums ir skaņu mākslinieki - Arvis Kantiševs arīdzan jau ilgstoši un balss improvizācija - Dana Indāne”/S.O./* Gan I-DEJAS

MĀJA, gan "Laboratory of stage arts" pieaicina grāmatvedi kā ārpakalpojumu. Laboratory of stage arts funkcionē kā instruments, kas ļauj māksliniekiem pretendēt uz Valsts kultūrkapitāla fonda vai Rīgas domes izsludināto kultūras konkursu finansējumu. "Laboratory of stage arts" tāpat arī I-DEJAS MĀJĀ netiek piemērotas biedru maksas. "Laboratory of stage arts" pārstāv starpdisciplināro lauku, kas S.Orinskai šķiet, ka nav skaidri definēts, radot problēmas pretendēšanai uz finansējumu.

"Laboratory of stage arts" aktīvi darbojas ne tikai Latvijas ietvaros, bet arī veido sadarbību ar ārzemju valstīm, kur piedalās projektos, festivālos, piemēram, starptautiskajā Nayoba Kan buto festivālā" Kuala Lumpurā, starptautiskajā buto festivālā Taizemē", u.c. *'Nu pēdējā laikā tā Baltkrievija jā..., Armēnija, tad ir arī saucamās Posta valstis, bet kaut kā arī tās kuras lasa to mesidžu caur kustību ķermenim...'*/S.O./

Radošā apvienība "Dejas anatomija" izveidota 2007. gadā kā dejas projekts, kurā ir apvienojušās dejas mākslinieces, horeogrāfes – Elīna Gaitjukēviča, Sintija Siliņa, Agnese Bordjukova un Monta Vandere. Apvienības galvenais fokuss ir laikmetīgā deja, jaunu formu meklējumi tajā, iespējas, sintēzes. Apvienība reizi gadā producē vismaz vienu laikmetīgās dejas izrādi. Pēdējās veidotās laikmetīgās dejas izrādes bija 2015. gadā "Mežonīgā trioloģija" un "Atgriešanās".

Radošā apvienība nav juridiski reģistrēta un savas veidotās izrādes producē sadarbojoties ar Nevalstisko producentu apvienību, biedrību "Pigeon bridge". Periodiski Dejas anatomija pašorganizējas, lai nodrošinātu regulārus treniņus sev un lai uzturētu sevi fiziski atbilstošā formā.

Dejas anatomija, tāpat kā gandrīz visas divpadsmit laikmetīgās dejas nevalstiskās organizācijas, dejas izrāžu vai citu radošo projektu ieceru īstenošanai finansiālu atbalstu gūst konkursa kārtībā no VKKF vai Rīgas domes kultūras konkursu ietvaros. Lai pretendētu uz finansējumu, nepieciešama juridiska biedrība. Šajā gadījumā daudzi horeogrāfi, brīvmākslinieki un dejotāji izmanto NVO, biedrību „Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā”. Tā darbojas kā jumta organizācija tās biedriem, pārstāvot tos VKKF un Rīgas domes kultūras konkursos.

Arī dejas nozarē ir sastopamas nevalstiskās organizācijas ar diviem profiliem- nevalstiska biedrība vai nodibinājums un var būt arī uzņēmums vai valsts, pašvaldības daļa. Piemēram, dejas nozares stratēģijā vēl neiekļauta, tikai šogad nodibināta, ir biedrība "Dejas telpa", kur pamatā ir daļa Rīgas pašvaldības laikmetīgās un mūsdienu dejas kolektīva Ritms dejotāji, konkrēti – jaunākās paaudzes dalībnieki (sākot no 4 gadu vecuma). Elīna Gaitjukēviča ir dejotāja un horeogrāfe, absolvējusi LKA 2007. gadā mūsdienu dejas apakšprogrammu, kopš

2002.gada ir mākslinieciskā vadītāja deju studijā Ritms, kopš 2007.gada dalībniece un viena no iniciatorēm radošajā apvienībā "Dejas anatomija" un šogad arī dibinātāja, valdes priekšsēdētāja biedrībā "Dejas telpa".

Biedrībā "Dejas telpas" vadītāja ir Elīna un Dmitrijs Gaitjukēviči un šobrīd nav citu biedru. *"Sanāk, ka visi, kas ir dalībnieki, neskaitās biedri, bet viņi slēdz vienošanos, ka viņi pārņem deju pakalpojumu. Principā oficiāli pagaidām ir tikai divi dibinātāji, divi cilvēki. Mums jau biedru naudas nav."*/E.G./ No praktiskās puses biedrības dibināšana bija nepieciešamība, ko izjuta tās dibinātāji – vajadzība pēc juridiskas organizācijas, lai juridiski pamatoti varētu turpmāk darīt ierasto darbu – mācīt bērniem, pusaudžiem un pieaugušajiem laikmetīgo un moderno deju. Biedrība "Dejas telpa" ir ieguvusi arī interešu izglītības statusu, kas savukārt sniedz nodokļu atvieglojumus dalībnieku vecākiem, samazinot samaksu par bērnu dejas nodarbībām biedrībā "Dejas telpa". *"...jo lai arī cik jocīgi neliktos, ka VEF kultūras pils kolektīvi, nu kolektīvi, kuri strādā zem kultūras centriem, viņi neskaitās interešu izglītības kolektīvi. Tas ir tāds pilnīgs absurds, tas tajā sistēmā visā valsts mums ir, jo interešu izglītības pulciņi skaitās tie, kas ir zem skolām, bet, kas ir zem kultūras centriem, viņi vienkārši neskaitās."* Kā arī juridiskā persona sniedz iespēju piedalīties VKKF un Rīgas domes kultūras finansēšanas konkursos. Kā organizācijas virsmērķi Elīna Gaitjukēviča uzsver laikmetīgās dejas attīstību, sniegt iespēju apgūt laikmetīgo deju bērniem un pusaudžiem, ko Latvijā nav iespējams apgūt pirmskolā vai vidusskolā.

E.Gaitjukēviča raksturojot biedrības "Dejas telpa" funkcijas dejas nozarē, min sociālo funkciju, ko viņa ir iecerējusi veikt caur laikmetīgo deju. E.Gaitjukēviča ir iecerējusi dejas projektus sadarbībā ar bērnu namiem un bērniem ar kustību traucējumiem.⁹⁴

Laikmetīgās dejas laukā pie privātām dejas skolām tiek pieskaitīta studija "Dzirnas". Par deju skolas dzimšanas pirmsākumu uzskatāma deju grupas „Dzirnas” izveide 1985. gadā, kad A.Daņiļēvičs sāka vadīt Krimuldas vidusskolas deju kolektīvu. Pirmos 10 gadus tā bija atzinību guvusi tautas dejas vienība, kas bija saņēmusi godalgotas vietas gan dziesmu un deju svētku skatēs, gan jaunrades deju konkursos. Ar lieluzvedumu „Mauglis” 1995. gadā Dzirnas sāka ielauzties sev neparastos deju stilos un tehnikās. Pakāpeniski mainījās un dažādojās arī repertuārs.⁹⁵ *'Dzirnām jau ir reāli vairāk kā 30 gadi, sākumā viņas nesaucās Dzirnas.... Gribējās aizvien nopietnāk dejot. Dejot ne tikai tautas dejas, bet arī modernās. Pirmais mūsu netautiskais pasākums bija Mārtiņa Brauna „Mauglis”, ko mēs iestudējām....'*/A.D./

⁹⁴ Ločmele Ina. *Intervija ar Elīnu Gaitjukēviču*. 2016. gada 13.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

⁹⁵ Privātā deju skola Dzirnas. *Organizācijas vēsture*. Pieejams: http://www.dzirnas.lv/lv/par_mums/vesture [skatīts: 2016, 23.maijā.].

2002. gadā Dzirnu studija tika atvērta Rīgā. Šobrīd Dzirnas ir akreditēta deju skola, kurā var apgūt dažādas dejas tehnikas, lai veidotu universālu dejojāju, kurš jūtas pārliecinoši dejojot hip-hop kultūras dejas, džeza dejas, mūsdienu un modernās dejas, kā arī dejas ar breika elementiem, dejas ar klasiskajiem elementiem un spēj brīvi improvizēt. *“Es nezinu, kurā plauktiņā mūs kā stilu vai dejas veidu var ielikt. Es par to nekad neesmu īsti bijis kompetents vai arī man tas nav bijis svarīgi. Man nav problēmu vienā horeogrāfijā savienot tautas deju ar baleta elementiem un hiphopu ar klasiku.”/A.D./*

Deju skolai ir divi profili - nevalstiska organizācija, biedrība un otrs – SIA, uzņēmuma profils. Dzirnās darbojas desmit dejas pasniedzēji, kas tiek algoti kā darbinieki. Dzirnu skolas administratīvo struktūru veido mākslinieciskais vadītājs A.Daņiļēvičs, skolas direktore ir Singita Daņiļēviča, un divas administratīvās vadītājas Alīna Kalniņa un Dace Moroza. *“Briesmīgi maz esam. Jo mana administratīvā puse ir mana sieva, kas ir direktore, un viņas māsa Alīna. Dagmāra ir savā ziņā mācību pārzine, kas sashēmo visas zāles, visus treniņus. Viņa ir tāds mācību vadītājs. Organizē visu mūsu ārkārtīgi dažādo aizņemību.”/A.D./*

Profesionālās dejas nozarē ir vairākas nevalstiskās organizācijas, kuras tiešā veidā nav saistītas ar deju, bet ir korelatīvi. Viena no biedrībām ir Ķertrūdes ielas teātris (turpmāk tekstā ĶIT), kurš tika dibināts ar sākotnējo mērķi noorganizēt laikmetīgās dejas izrādi. Lai arī tā ir nevalstiskā organizācija “Tarba”, biedrības zīmols jau ikdienā iegājies kā Ķertrūdes ielas teātris. Biedrība “Tarba” sākotnēji izveidojās kā teātra grupa “United Intimacy” Viestura Kairiša vadībā 2002. gadā ar mērķi iekustināt Latvijas teātra procesus, nodrošināt telpu un administratīvo atbalstu māksliniekiem, kas veido radošas, laikmetīgas un provokatīvas izrādes. Biedrība “Tarba” veidojās, lai apkalpotu jau iepriekš dibināto zīmolu United Intimacy. Pēc Viestura Kairiša aiziešanas iesāktos darbus trupināja Tarbas biedri – Andrejs Červojs, Ieva Kauliņa, Edgars Apinis, Marta Rudzīte, Elīna Cire, Aivars Tarviks un Uldis Āmurs. Savukārt 2009. gadā tika dibināts Ķertrūdes ielas teātris, kura pirmā producētā izrāde bija laikmetīgās dejas izrāde “Männersache”, ko veidoja slovēņu horeogrāfs Branko Potočans. *“Pirmizrādi viņa piedzīvoja Polijā vienā festivālā un tā kā mēs gribējām to izrādi parādīt Rīgā, meklējām iespējas un tad Andrejs ss.lv sludinājumos atrada šo zāli. Tad saliekot visus par un pret, mums iznāca izdevīgāk to zāli noīrēt uz mēnesi un īrēt klāt tehniku nekā tur iet kaut kādā vienā, Nu tā – un tā tas sākās.”/M.P./*

Nevalstisko teātru kapacitāte krasi atšķiras no valsts lielajiem teātriem. Nevalstiskajiem teātriem tehnoloģiskās iespējas ir mazākas, infrastruktūra ir mazāk attīstīta, taču nevalstisko teātru priekšrocība ir mobilitāte – lielie teātri plāno vairākas sezonas uz priekšu, kamēr

nevalstiskie teātri var atļauties fleksiblāk veidot izrāžu grafiku. Piemēram, Ģertrūdes ielas teātris plāno un zina sešas izrādes uz priekšu.⁹⁶

Šogad ĢIT aizvada jau septīto sezonu. ĢIT ar 60 līdz 100 sēdvietām un vienu zāli ir vieta, kur repertuārā salīdzinoši regulāri var ieraudzīt laikmetīgo deju. ĢIT valdes priekšsēdētājs Andrejs Jarovojs akcentē telpas nozīmību skatuves māksliniekam, ko Ģertrūdes ielas teātris var nodrošināt.⁹⁷

Maija Pavlova, ĢIT producete un mākslinieciskā vadītāja, sarunā uzsver biedrības "Tarba" vēlmi producēt laikmetīgās mākslas izrādes neatkarīgi no tā, vai tā ir teātra vai dejas izrāde.

Šobrīd biedrībā "Tarba" ir vairāk nekā biedri, tajā nav darbinieku, izņemot grāmatvedi, kura tiek nodrošināta kā ārpakalpojums. *"Visi, visi, kas strādā, daļa darba viņiem tiek noteikti apjomi atlīdzināti kā pašnodarbinātiem un viņi ir tiesīgi arī darīt citus darbus un pārējie to dara brīvprātīgo kārtā.."/M.P./*

Biedrībā "Tarba" tiek maksātas arī biedra naudas, kas papildina biedrības administratīvo darbu veikšanai paredzēto finansējumu. ĢIT savu darbību nodrošina gan ar VKKF mērķprogrammu nevalstiskajām organizācijām palīdzību, gan no pašu ģenerētiem ienākumiem – biļešu ieņēmumiem un telpu īres.

Biedrības biedri ir interesenti, kuriem saistoša ir Ģertrūdes ielas teātra darbība un vīzija, kuri sākotnēji ir darbojušies uz brīvprātības principa sava entuziasma vadīti, un laika gaitā iegūstot biedrības uzticību, ir uzņemti kā biedri.

Biedrība "Tarba" dejas nozarē sevi pozicionē kā infrastruktūras vietu mēģinājumiem, izrāžu rādīšanai. Biedrība „Tarba” piedāvā gan izrāžu apkalpošanas funkcijas, gan producēšanu. Vasaras mēnešos, kad Ģertrūdes ielas teātrī nenotiek izrādes, telpas tiek piedāvātas dejas māksliniekiem radošajam procesam. Tā ir sava veida rezidenču iespēja, kuras ietvaros profesionāli dejas mākslinieki var nākt ĢIT telpās mēģināt, no viņiem neieturot īres maksu. *"Nu negribētos sevi saukt par kaut kādu stūrakmeni – noteikti nē –, bet nu kaut kāds tāds stingrs pieturas punkts, protams, ka mēs esam, es domāju. Tīri no tā viedokļa – nu tīri no praktiskā viedokļa, ka tā ir zāle, kurā ir diezgan augsti griesti un nu, vismaz diviem dejotājiem vietas pietiek."/M.P./*

Otra telpa un organizācija, kas lai gan pastarpināti, bet tomēr ir saistīta ar laikmetīgās dejas jomu, ir nevalstiskais teātris biedrība „Dirty Deal Teatro”. Tā ir vieta, kur ne tikai jaunie

⁹⁶ Ģibiete, Linda. No Miracle here. *Intervija ar Ģertrūdes ielas teātra vadītāju, režisoru Andreju Jarovoju*. Latvijas Teātra vēstnesis.2016/I. SIA Teātra vēstnesis.

⁹⁷ Turpat

režisori, dramaturgi, bet arī jaunie horeogrāfi, dejojāji citi jaunie mākslinieki piedāvā skatītājiem jaunu teātra pieredzi.

Dirty Deal Teatro iecere ir attīstījusies 2007. gadā Andrejsalā, kur pēc Kristapa Puķītes iniciatīvas tika producētas eksperimentālas teātra izrādes. Redzot, ka šādam teātrim arī ir auditorija, tika plānota tālāka tā attīstība. Turpmākajā darbībā iesaistījās Krista Jansone, kura palīdzēja atrastas telpas Spīķeros un ar 2010. gadu darbība tika pārcelta no Andrejsalas uz Spīķeriem. Šis ir vērtējams kā veiksmīgs gads nevalstiskā teātra attīstībā, jo tika iegūts VKKF finansiālais atbalsts NVO administratīvo izdevumu segšanai, kā arī LKA beidza režisoru kurss – Inese Mičule, Valters Sīlis, Kārlis Krūmiņš, kuri bija entuziasma pilni iesaistīties Dirty Deal Teatro un eksperimentēt ar nupat augstskolā apgūtajiem instrumentiem. *“Šī bija tā lieta, tāds tā kā svaigs lauks, kur Tu varēji pats taisot scenogrāfiju, pats nezinu gaismojot un skaņojot, nu kur Tu varēji taisīt savas izrādes, kādas vien vēlēties.”/A.S./* Sākotnējā Dirty Deal Teatro ideja bija materiālā aprēķinā balstīta – lai izvairītos no autortiesību maksāšanas, tika iestudēti tikai oriģināli, jaunradīti darbi. Laika gaitā atklātā stratēģija kļuva par pamatu teātra turpmākajai darbībai. *“... tā bija tāda diezgan liela brīvība, ko nu es domāju, ko tie lielie teātri tā ļoti vēl joprojām diezgan maz atļaujas veidot tādu lugu, kas, vai veidot tādu izrādi, kur dramaturģija veidojas mēģinājuma procesa laikā.”/A.S./* Kamēr valsts lielie teātri nevar atļauties eksperimentālas izrādes, jo, piemēram, Dailes teātrim ir jāaizpilda 1000 sēdvietu zāle, nevalstiskie teātri kā Dirty Deal Teatro savā ziņā var sniegt radošo brīvību to māksliniekiem. Anna Sīle, raksturojot Dirty Deal Teatro funkcijas, min divas. Viena ir bērnu un jauniešu izrādes mazai mērķauditorijai ar īpašu iespēju šiem bērniem un jauniešiem šajās izrādēs iesaistīties. Un otra – jauno mākslinieku un jaunās skatuves mākslas attīstība un eksperimenti, mēģinājumi dažādot, mēģinājumi atrast interesantas formas un saturu. *“... man šķiet, būtiski stāstīt jaunus stāstus un citādākus stāstus, un man šie jaunie stāsti liekas daudz būtiskāki, nevis ... jaunas interpretācijas kādai no esošajām ludziņām un līdz ar to tas kaut kā šādā veidā attīstīties.”/A.S./*

Atšķirībā no ĢIT, Dirty Deal Teatro nepiemēro biedra maksas, kā arī praktiski organizācijā nav biedru, tikai Dirty Deal Teatro dibinātāja Anna Sīle kā valdes locekle un biedre.

Dirty Deal Teatro mākslinieciskā vadītāja Anna Sīle tāpat kā ĢIT projektu vadītāja Maija Pavlova akcentē, ka nelielām nevalstiskām bezpeļņas organizācijām izdevīgi ir pirkt pakalpojumus nekā patstāvīgi darbinieki. Lai arī juridiskā biedrības pārstāve ir Anna Sīle, visi lēmumi tiek pieņemti kopīgi, kolektīvi, tāpat kā Ģertrūdes ielas teātrī. *“Man liekas, es esmu izvēlējusies tādus darbiniekus vai tādus pakalpojumus, ka man nav daudz kas jāsaka priekšā,*

*ka tiem pašiem cilvēkiem pietiek prāta, tāpēc, ka vislētāk. Nu elementāri, tas lētāk. Lētāk un cilvēkiem arī ir, nu tā kā lielāka motivācija strādāt.*⁹⁸

Arī Dirty Deal Teatro līdzīgi kā ĢIT laikmetīgās dejas jomā pilda infrastruktūras funkcijas, nodrošinot profesionālus dejojājus ar telpu, izrādes apkalpojošām funkcijām un producēšanu. "..." *var jau būt, ka akadēmija vienkārši ražo nepietiekoši tos horeogrāfus. Tā arī ir nu man tāda atziņa, jo pārsvarā, nu, ar režisoriem mums ir tā, ka mums ir izstrādājusies tāda zināma rinda... Bet ar laikmetīgo deju tā īsti nav, tātad es saprotu, ka vai nu viņa pietrūkst vai arī viņa tiek citur.*" /A.S./ Sezonā vairāk nekā viena laikmetīgās dejas izrādi reti, kad tiek iekļauta repertuārā. Šajā sezonā pēdējā laikmetīgās dejas izrāde, kura tika producēta un radīta Dirty Deal Teatro, bija "Asorti" 2016. gada aprīlī. Anna Sīle argumentē, ka, lai arī teātra izrādes ne vienmēr ir labi apmeklētas, tomēr laikmetīgās dejas izrādēm auditoriju nodrošināt ir vēl grūtāk. "..." *tās biļetes pārdot daudz grūtāk ir viena iemesla dēļ, tāpēc, ka šie mākslinieki, kas veido tās izrādes, ir daudz mazāk atpazīstami, jo faktiski mēs gandrīz katrā izrādē, nezīnu, varam spēlēties ar kādu, vismaz ar vienu atpazīstamu uzvārdu, bet laikmetīgā dejā, nu, pārsvarā šie cilvēki, izņemot vārdu Olga Žitluhina, nu, nav.*" /A.S./

2.4. Nevalstisko organizāciju darbība un loma profesionālās dejas nozares attīstībā

Nevalstiskās organizācijas kā brīvās gribas forma un to biedru radošā enerģija ir daļa mūsu sabiedrības. Mūsdienās šīs organizācijas ir izgājušas jau ārpus savu draugu loka un ir aktīvas sociālās un ekonomiskās dzīves pārstāves, cīnoties konkrētās pārstāvētās jomas un kopumā sabiedrības mērķu vārdā.⁹⁹ Arī maģistra darba ietvaros veiktajā empīriskajā pētījumā izkristalizējās nevalstisko organizāciju vitālais ieguldījums konkrēti profesionālās dejas nozarē. Laikmetīgās dejas jomas nevalstisko organizāciju pārstāvji uzsver, ka ar katru gadu nevalstiskās organizācijas dejas nozarē kļūst spēcīgākas, aizvien vairāk veicina nozares attīstību un aktivizē procesus. Elīna Gaitjukēviča, biedrības "Dejas telpa" pārstāve, kā piemēru min NVO nama izveidošanu Rīgā – pēc Rīgas domes iniciatīvas izveidota organizācija ar savām telpām ar mērķi uzlabot un atbalstīt Rīgas NVO, nodrošināt labāku informācijas

⁹⁸ Ločmele Ina. *Intervija ar Annu Sīli*. 2016. gada 16.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

⁹⁹ Kalniņa Anita. Daugavietis Jānis, Liepiņa-Ozoliņa Kristīne, u.c. *Kultūrvides daudzveidības veicināšana un pārvaldība: nevalstiskās un privātās kultūras iniciatīvas*. Rīga, LU SZF SPPI, 2008. Pieejams: [doc%2Fstarpnozares%2Fpetijumi%2Fkulturvides_daudzveidibas_veicinasana.docm&usg=AFQjCNHbZ9RzgFHiT-\[skatīts: 2016, 12. martā\]](#).

apmaiņu NVO laukā, paaugstināt organizāciju kapacitāti, nodrošinot konsultācijas administratīvajos jautājumos, kā arī nepieciešamības gadījumā, nodrošinot arī telpas.¹⁰⁰ NVO nams ir pozitīvs atbalsts dažāda veida NVO, arī dejas nozares NVO, atbalstot gan ar telpām, gan ar padomu, kā arī organizējot seminārus, piemēram, projektu vadībā utt.¹⁰¹

Baiba Ozoliņa, laikmetīgās dejas kompānijas ‘‘ĀRĀ’’ producete, izsakās atzinīgi par NVO darbību Latvijā, minot pasākumu dažādību, ko tās piedāvā, pašorganizējoties un aktīvi iesaistoties sabiedriskajos procesos. ‘‘Situāciju varētu raksturot kā ļoti radošu, jo ir cilvēki, kas sanākuši kopā darboties. Jebkurā gadījumā tas ir entuziasms, kas pastāv biedrībās, nevalstiskās organizācijās – ir kāda viena lieta, kas apvieno cilvēkus, un viņi grib realizēt idejas ar visiem pieejamajiem un nepieejamiem līdzekļiem... Cilvēkiem ir, ko izvēlēties, daudzi saka, ka citur pasaulē tā nav – vienkārši, ka tu aizbrauc, un tev ir iespēja dažādus pasākumus apmeklēt...’’/B.O./

Profesionālās dejas nozares nevalstiskās organizācijas sevi neasociē ar terminu – nevalstiskā organizācija – un ikdienā šo jēdzienu nelieto. Biežāk tiek lietots jēdziens – sabiedriskā organizācija, taču visbiežāk, raksturojot savu organizāciju, tiek lietots jēdziens ‘‘biedrība’’, kas teorētiski arī atbilst NVO juridiskajam iedalījumam. ‘‘... un atklāti sakot, man nepatīk arī tas priedēklis ‘‘ne’’, jo tad tas visu laiku ir tā kā pret.’’/M.P./ Tiek arī uzsvērts jēdziena – nevalstiskā organizācija savā ziņā neērtais tulkojums latviešu valodā no angļu val. – *non-governmental organizations* - nevalstiskā vai nevaldības organizācija, kuras koncepts katrā valstī variē un atšķiras. Latviskais tulkojums ‘‘nevalstiska’’ disharmonē ar kultūras, konkrēti dejas nozares, NVO darbību, kuras praktiski tiek subsidētas no valsts līdzekļiem, kamēr ziedojumu, mecenātisma tradīcija ir ļoti vāja.

‘‘... piemēram, Jordānijā ir 3 veidu nevalstiskās organizācijas – karaliskās, valsts finansētās, un tad īstās nevalstiskās. Mums tās īstās nevalstiskās, pat nezinu vai ir. Citādāk tā kā atkritēji, kas ir pret kaut ko, bet tā tas nav, tāpēc man, nu, bezpeļņas organizācijas – tas arī nāk no, savukārt, tad, kad bija, tad, kad nebija vēl biedrību nodibināšanas likums...’’/I.B./

Dejas nozares NVO, kas reti vai vispār nepiedalās VKKF un Rīgas domes kultūras finansēšanas konkursos, ir *Līgas Libertes dejas teātris*, kas savu darbību nodrošina no pasniegtajām dejas nodarbībām. Pārējās laikmetīgās dejas nevalstiskās organizācijas funkcionē tikai projektu veidā, pretendējot uz finansējumu VKKF atvērtajos konkursos, Rīgas domes kultūras konkursos un starptautiskās ietvaros

¹⁰⁰ Rīgas Domes Izglītības, Kultūras un Sporta departaments. *Par NVO namu*. Pieejams: <http://www.iksd.riga.lv/public/56037.html> [skatīts: 2.maijā.].

¹⁰¹ Ločmele Ina. *Intervija ar Elīnu Gaitjukēviču*. 2016. gada 13.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

NVO ieguldījums laikmetīgās dejas nozarē ir nenovērtējams, ņemot vērā, ka laikmetīgās dejas laukā nav nevienas valsts institūcijas. Nevienmērīgie un nepastāvīgie finansiālie apstākļi, kā arī NVO pārstāvju multifukcionalitāte bieži vien ir iemesls NVO publicitātes trūkumam. Sarežģīta situācija veidojas arī ar administratīvajiem izdevumiem, jo ieņēmumu plūsma bezpeļņas nevalstiskajās dejas organizācijās ir nestabila. Dejas nozares NVO darbojas cilvēki, kas tajā iegulda savu brīvo laiku un enerģiju, bet lielākoties strādā vēl paralēli citos darbos. Bieži vien sabiedriskajām attiecībām un mārketingam tiek atvēlēts vismazāk līdzekļu, vai netiek atvēlēts pavisam. ‘*Naudas reklāmai jau nav. Attiecīgi redz un dzird to, kur ir liela nauda ieguldīta.*’/B.O./

NVO pārstāvji laikmetīgās dejas jomā min, ka nejut valsts atbalstu nedz emocionāli, nedz finansiāli, bet atzīst arī savu bieži vien nepietiekamo publicitāti. Biedrības I-DEJAS MĀJA dibinātāja I.Ločmele akcentē, ka NVO no valsts sagaida ne tikai finansiālu atbalstu, bet arī emocionālu novērtējumu un atzinību. ‘*...nu jā, varētu organizēt, piemēram, tur reizi gadā apbalvošanu NVO, kuras ir sevišķi vairāk, piemēram, iesaistījušās sabiedrības norisēs vai konkrēti laikmetīgās dejas laukā veicinājušas panākumus.*’/I.L./

Pārsvārā dejas nozarē NVO saņem finansējumu no valsts projektu veidā vai kā mērķprogrammu nevalstiskajām organizācijām administratīvo izdevumu segšanai. Šogad pirmo reizi Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments īstenoja Rīgas radošo kvartālu un teritoriju atbalsta konkursu, lai piešķirtu finansējumu kultūras projektiem, kuri tiks īstenoti radošajos kvartālos vai teritorijās, tajā skaitā arī nevalstiskajām kultūras organizācijām.¹⁰² Kā svarīgu atbalstu šo radošo kvartālu finansējuma konkursu uzsver arī laikmetīgās dejas NVO, kā piemēru var minēt I-DEJAS MĀJAS biedrību, kura *Radošo kvartālu un teritoriju atbalsta konkursā* ir ieguvusi finansējumu. Konkursa mērķis ir veicināt radošo kvartālu un teritoriju attīstību Rīgā, nodrošināt daudzveidīgu kultūras pakalpojumu sniegšanu, kultūras jaunradi un sabiedrības izglītošanu.¹⁰³ ‘*Līdz brīdim, kad beidzot radošajiem kvartāliem tika izveidots atsevišķs finansējums – tikai radošajiem kvartāliem – man likās, ka nevienam nav interese par NVO, biedrību, kura veic sabiedrībai noderīgas aktivitātes.*’/I.L./

Dejas nozares NVO pārstāvji argumentē, ka profesionālās laikmetīgās dejas laukā trūkst jaunrades, trūkst aprītes un nepietiekoša ir laikmetīgās dejas auditorija. ‘*Man liekas, latviešiem*

¹⁰² Krūze Kristīne. Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments. *Izsludina Rīgas radošo kvartālu un teritoriju atbalsta finansēšanas konkursu*. Pieejams: <http://www.kultura.riga.lv/public/73754.html> [skatīts: 2016, 2.maijā.].

¹⁰³ Krūze Kristīne. Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments. *Izsludina Rīgas radošo kvartālu un teritoriju atbalsta finansēšanas konkursu*. Pieejams: <http://www.kultura.riga.lv/public/73754.html> [skatīts: 2016, 2.maijā.].

ir vajadzīgs tieši vairāk tā radošā. Tajā mums ir ļoti maz pieredzes, tieši tajā radošajā, tieši taisīt, jo tu jau savādāk nekā nevari sevi kā mākslinieku attīstīt, ja tu netaisi tos darbus, neveido tās horeogrāfijas un tas ļoti maz notiek, ja paskatās, cik ir tās pirmizrādes gadā. Ļoti maz. Tad atkal no otras puses, es zinu, kā tas ir viņas taisīt, nu takā strādāt pie darba, es nezinu, gandrīz pie jebkuras izrādes, ko es esmu taisījusi, es esmu ieguldījusi savus līdzekļus.’’/E.G./

Latvijas salīdzinoši demokrātiskajā situācijā, lai arī NVO no valsts saņem finansiālu atbalstu, valsts saturiski to darbību ietekmē nepastarpināti tikai caur VKKF mērķprogrammām. Piemēram, 2015.gadā, kurš tika pasludināts par Raiņa un Aspazijas gadu, tika piešķirts finansējums projektiem, kas ietvēra Raiņa vai Aspazijas tematiku. Līdzīgu stāvokli var novērot arī šogad attiecībā uz gatavošanos Latvijas simtgades svinībām.

Savukārt, no otras puses apskatot dejas nozares un komunikāciju, tā ir vērtējama pozitīvi. 2013. gadā tika izveidota konsultatīvā Latvijas Dejas padome, kuras svarīgākais uzdevums ir, sniedzot priekšlikumus par profesionālās dejas nozari, efektīvāk risināt ar šo kultūras nozari saistītus jautājumus, veicinot nozares attīstību un sekmējot kvalitatīvas kultūrvides veidošanu. Latvijas Dejas padome ir Kultūras ministrijas konsultatīva institūcija. Padomē ir iekļauti pārstāvji no Latvijas Nacionālās operas baleta trupās, dažādu dejas žanru nevalstiskajām organizācijām, dejas profesionālās izglītības iestādēm, dejas kritiķi un horeogrāfi, kā arī pārstāvji no KM. Latvijas Dejas padomes sastāvu apstiprināja kultūras ministre Žaneta Jaunzeme-Grende¹⁰⁴.

Padomes sastāvā tika iekļauti šādi dejas nozares pārstāvji – Latvijas Nacionālā baleta mākslinieciskais vadītājs Aivars Leimanis, Latvijas baleta un dejas ģildes valdes priekšsēdētāja Regīna Kaupuža, horeogrāfe, *Indras Reinholdes kamerbalets* mākslinieciskā vadītāja Indra Reinholde, horeogrāfe, Latvijas Kultūras akadēmijas Laikmetīgās dejas horeogrāfijas programmas vadītāja un profesore Olga Žitluhina, horeogrāfe, deju grupas *Ritms* mākslinieciskā vadītāja Elīna Gaitjukēviča, horeogrāfs, deju pedagogs Agris Daņiļēvičs, dejas kritiķe Inta Balode, Latvijas Jaunā teātra institūta dejas programmas kuratore Laura Stašāne, horeogrāfe, Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācijas Latvijā biedre Sintija Siliņa, Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācijas Latvijā izpilddirektore Daiga Rutka; Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas prorektore Rita Spalva, Latvijas Kultūras akadēmijas asociētā profesore, Valsts kultūrkapitāla fonda mūzikas un dejas nozares eksperte Gunta Bāliņa; Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Horeogrāfijas katedras vadītāja Zita Errsa, horeogrāfe,

¹⁰⁴ Latvijas Republikas Kultūras ministrija. *Nacionālās kultūras padomes nolikums*. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/...padome/KMrik_NKP_Nolikums.pdf [skatīts: 2016, 2. maijā.].

Latvijas Profesionālās baleta asociācijas prezidente Lita Beiris un KM Kultūrpolitikas departamenta Nozaru politikas nodaļas vecākais referents Juris Ļipuncovs.¹⁰⁵

Kultūras politikas stratēģijā *Radošā Latvija*¹⁰⁶ atsevišķi izdalītas ir astoņas profesionālās mākslas apakšnozares - arhitektūra, dizains, literatūra, mūzika, teātris, vizuālā māksla, kino, un arī dejas. Dejas nozarei tas ir ieviesis pamanāmas izmaiņas, jo līdz šim dejas apakšnozare bijusi daļa no "Mūzikas un dejas mākslas", taču nozares aktivitāšu un pašorganizācijas procesā ir iegūta sava patstāvīga identitāte. Lai gan jāteic, ka, piemēram, Valsts kultūrkapitāla fondā teātris un dejas ir vienā apvienotā komisijā. Savukārt līdz ar 2017.gadu dejas nozarei ir paredzēta sava Lielās dejas balvas piešķiršana, kā arī dejas balvas ceremonijas organizēšana. Līdz šim apbalvošana dejas jomā norisinājās Spēlmaņu nakts notikuma ietvaros. Pagājušajā gadā sastādīta un šogad publiski pieejama ir Dejas nozares stratēģija. Tās sastādīšana ir vērtējama pozitīvi, jo stimulēja nozaru pārstāvjiem apkopot informāciju par nozarē notiekošo, kur akūti trūkst akadēmiskās informācijas un pētījumu. Dejas nozares stratēģija ir pirmais Latvijas Dejas padomes izstrādātais nozares attīstības vidējā termiņa plānošanas dokuments konkrētai rīcību politikas jomai – dejas nozare. Dejas nozares stratēģija izriet no Kultūrpolitikas pamatnostādnes *Radošā Latvija* plānošanas dokumenta 2014.-2020.gadam, kur tiek noteiktas nozares prioritātes laika periodā līdz 2020.gadam.

Raksturojot skatuves mākslas nevalstisko organizāciju situāciju Latvijā, *Dirty Deal Teatro* mākslinieciskā vadītāja Anna Sīle akcentē, ka, apzinoties NVO lomu kultūras nozarē Latvijā, būtu jāpārskata atbalsts skatuves mākslas valsts institūcijām un NVO un jāsāk veidot veselīgu konkurenci, kur šobrīd vērojama tikai nodalīšana - valsts un NVO, nevis vienlīdz izvērtēts, kurš iesniegtais projekts kvalitatīvāks.¹⁰⁷

Nevalstiskās organizācijas bieži vien sadarbojas un veido kopējus projektus ar dažādām valsts institūcijām. Kā piemēru var minēt *Ideagnosis*, kas *Muzeju nakts* ietvaros ir sadarbojušies un veidojuši dažādas izrādes gan *Arsenālā*, gan *Mūkusalas Mākslas salonā*, gan *Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejā*.¹⁰⁸

Raksturojot profesionālās dejas lauku, LJTI izsakās noraidoši par dejas neievērošanu un atstāšanu bez uzmanības no valsts puses. L.Stašāne, LJTI kuratore un projektu vadītāja, raksturojot laikmetīgās dejas lauku, uzsver, ka laikmetīgajai dejai, kas ir patstāvīga Latvijas

¹⁰⁵ Rūsiņa Lolita. Latvijas Vēstnesis par likumu un valsti. *Profesionālās dejas nozares attīstības veicināšanai nodibināta Latvijas Dejas padome*. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/preses-relizes/257168-profionalas-dejas-nozares-attistibas-veicinasanai-nodibinata-latvijas-dejas-padome/> [skatīts 2. maijā.].

¹⁰⁶ Ministru kabinets. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam „Radošā Latvija”*. Pieejams: www.km.gov.lv [skatīts: 2016, 2.maijā.].

¹⁰⁷ Ločmele Ina. *Intervija ar Annu Sīli*. 2016. gada 16.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹⁰⁸ Ločmele Ina. *Intervija ar Annu Sīli*. 2016. gada 16.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

mantojuma daļa, nav kultūrpolitikas vispār. Salīdzinājumam L. Stašāne min teātra nozari, kur uz trīs gadiem ir iespējams pretendēt un saņemt nevalstiskajām organizācijām Kultūras ministrijas atbalstu teātra nozarē. LJTI vienmēr ir uz šo finansējumu pretendējis un daudzos gadījumos saņēmis, tādā veidā valsts kādu daļu savu funkciju teātra nozarē deleģē LJTI. Šī prakse ir ārvalstīs bieži sastopama, kā arī kultūras NVO kādā konkrētā jomā ir profesionālas un var tikt tvertas kā eksperti, spējot īstenot kādu daļu valsts funkciju augstā kvalitātē.¹⁰⁹ “...taču dejas nozarē nekas tāds nav, jo dejas nozarei nav kultūrpolitikas, līdz ar to viss, ko darām, ir pašu izdomāts. Mans princips – skatos uz vietējā lauka kontekstu un, domājot ilgtermiņā, lai tas raisītu nākamo vilni vai darbības attīstību.”/L.Š./

Valsts sniedz finansiālu atbalstu atvērtā konkursa kārtībā kultūras nozarēm un tiek veidotas mērķprogrammas kultūras nevalstiskajām organizācijām, taču specifiski dejai nekas netiek piemērots. “... Jā, es teiktu, ka brīžiem ir tā, ka ir ļoti svarīgs tā nu arīdžan nemateriāls atbalsts, tāds nu emocionāls atbalsts. Tas ir tas, kas, man liekas, ļoti pietrūkst no valsts.”/S.O./

Diskusijas raisoša ir arī VKKF un pašu mākslinieku nostāja, kas attiecināma ne tikai uz dejas nozari, bet uz kultūras lauku kopumā, kur VKKF plaši atvērtajā konkursā no pieprasītās summas bieži vien piešķir aptuveni trešo daļu, un mākslinieks ar šo daļējo piešķirumu realizē savu ideju simtprocentīgi. Lai arī loģiska rīcība būtu arī īstenot tikai trešo daļu ieceres atbilstoši piešķirtajam finansējumam, taču tas ir cilvēciskais faktors, kas spēcīgi atšķir NVO no valsts institūcijām. “...to gluži vienkārši darīt neļauj sirdsapziņa, jo NVO cilvēki ir ļoti motivēti darīt. Tu mīli to lauku, esi motivēts un gribi tās lietas darīt un dari daudz neįēdzīgākos apstākļos.”/L.Š./ Pēc LJTI pārstāves L.Stašānes domām valsts kultūrpolitika aprūpē tradīcijas un izcilību, bet pats radīšanas process tiek atstāts novārtā un pilnīgā NVO atbildībā.¹¹⁰ Lielākos starptautiskos festivālus un projektus, piemēram, Mākslas kvadriennāle (LJTI kūrēts) vai Mākslas biennāle (Latvijas Laikmetīgās mākslas centra kūrēts) organizē Latvijā NVO sektors, kas ir spēcīgs kritērijs NVO nozīmei kultūrpolitikā.

Arī E.Gaitjukēviča no biedrības “Dejas telpa” argumentē, ka profesionālajai dejas nozarei izteikti trūkst valsts uzmanības un atbalsta. Lai arī pēdējos gados manāmas izmaiņas, piemēram, ir nodibināta Dejas padome, tomēr infrastruktūras iztrūkums dejas nozarē un nespēja tās pārstāvjiem savstarpēji rast vienojošus indikatorus kopīgai nozares virzībai, ir trūkums. NVO pārstāvji uzskata, ka nepieciešams valsts novērtējums nozarei un atbalsts. “...ir jābūt valsts finansējumam regulāram, kurš tiešām nodrošina, ka te ir tā telpa, te jums ir, es

¹⁰⁹ Ločmele Ina. *Intervija ar Lauru Štašāni*. 2016. gada 9.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹¹⁰ Turpat

nezinu, divi vadītāji, divi producenti, viņi strādā ar visu laikmetīgo deju, kas vien mums notiek, takā nešķirojot tas man patīk, tas man nepatīk, viņi tiešām strādā ar to, kas mums Latvijā ir..’’/E.G./ E.Gaitjukēviča uzsver, ka netiek novērtēts NVO ieguldījums un funkcijas, ko NVO veic, piemēram, laikmetīgās dejas laukā kā galvenā struktūrvienība. ‘Nu es no savas pieredzes, es vispār nejūtu. Ja es arī teiktu par „Ritmu”, kas ir arī it kā pašvaldības un viss tā, vispār nekā. It kā principā vajadzētu būt tam atbalstam, bet nav vispār...’’/E.G./

Savukārt Baiba Ozoliņa, laikmetīgās dejas kompānijas ‘‘ĀRĀ’’ producente, izsakās apmierinoši par valsts un NVO savstarpējām attiecībām dejas nozarē, kā arī uzskata, ka finansiālais atbalsts nav vienīgais rādītājs valsts attieksmei pret kādu konkrētu jomu, akcentējot finansējuma trūkumu arī citās kultūras nozarēs ‘‘... nauda ir tik, cik ir. Protams, ar to saskaras visi un visās sfērās. Vai to uztvert kā nenovērtējumu, vai kā objektīvu situāciju – tas ir katra paša ziņā.’’/B.O./

Aplūkojot laikmetīgās dejas laukā esošās NVO, ir vērojama dažāda prakse – gan veiksmīgi un atkārtoti NVO savstarpējie sadarbības piemēri, gan izteikta darbības individualitāte. Bieži vien biedrības sadarbojas ar producentu nevalstiskajām organizācijām, vai arī ar tām NVO, kurām ir telpas. Latvijā laikmetīgajai dejai nav savas mājas vai skatuves, un dejas izrādes tiek rādītas dažādās vietās, kur atsaucīgi tieši ir nevalstiskie teātri. Piemēram, Ģertrūdes ielas teātris sevi nemaz neskata kā vietu teātrim, bet gan kā telpu skatuves mākslai, neizslēdzot arī deju. Kā piemēru var minēt apvienību Dejas Anatomija, kas pēdējos gados sadarbojas ar producentu biedrību ‘‘Pigeon-Bridge’’. Gandrīz visas laikmetīgās NVO ir sadarbojušās ar Ģertrūdes ielas teātri vai Dirty deal Teatro. Arī biedrība ‘‘Dejas telpa’’ aktīvi sadarbojas gan ar producentu apvienību, biedrību – Pigeon-Bridge, gan ar *Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociāciju Latvijā*, kā arī ar nevalstiskajiem teātriem, u.c.¹¹¹ *Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā* veido plašu sadarbību dejas nozarē esošajām nevalstiskajām organizācijām, piemēram, izstrādājot atlaižu sistēmu uz HA producētām dejas izrādēm un notikumiem sadarbības NVO – *Ģertrūdes ielas teātrī, Dirty Deal Teatro* u.c.

Taču liela daļa dejas nozares NVO pārstāvju uzskata, ka dejas nozares nevalstiskajām organizācijām ir izteikta vienpatība. Nav kopēju iezīmju un pat nevēlēšanās sastrādāties. ‘‘... mēs piederam šai dejas nozarei, katram no mums ir tā kā..... savs virziens, savs veids, ... kas ir, vai sava valoda, kas ir atkal atšķirīga no citiem, mēs neesam taču nekādi vienādie, mēs esam ļoti atšķirīgi, un līdz ar to mums katram ir savs ceļš vai savas vajadzības...’’/S.O./ Arī projektos, kur iesaistās pēc vīzijas salīdzinoši līdzīgi ievirzes nevalstiskās dejas organizācijas,

¹¹¹ Ločmele Ina. *Intervija ar Elīnu Gaitjukēviču*. 2016. gada 13.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

brīžiem vērojama nespēja vai nevēlēšanās sadarboties. ”... *Ir tādas NVO, kas pēc definīcijas ir ļoti tuvu un varētu labi sadarboties dejas nozarē, bet atkal kaut kādu personāliju dēļ nesadarbojas un netiek tie resursi izmantoti tik forši, kā viņus varēja izmantot. Brīžiem super, brīžiem liekas - nu kāpēc nē? Apkaro bezmaz vai viens otru kaut kādā ziņā un tā šķībi noskatās...*”/I.B./ No šīs nespējas sadarboties izriet arī nākošā problēmsituācija, kuru bieži apraksta dejas nozares NVO pārstāvji - kopējās ievirzes, stratēģijas trūkums, kas tiek minēts kā viens no dejas nozares attīstību traucējošajiem apstākļiem. Piemēram, biedrības I-DEJAS MĀJA dibinātāja Inese Ločmele nespēju vienoties par konkrētām vadlīnijām dejas lauka attīstībā, arī min kā vienu galvenajiem iemesliem, kāpēc piemēram nozarei nav savas dejas telpas. ” *Man liekas, ka tur diezgan grūti būtu tādu dejas telpu uztaisīt, jo katram ir savas vajadzības un tās vajadzības nesaskan ar otra vajadzībām, un otra vajadzības nesaskan ar septītā vajadzībām...*”/I.B./

No vienas puses NVO laikmetīgās dejas lauks ir projektveidīgs, kur tiek strādāts un funkcionēts no projekta uz projektu, kur nav iedomājama funkcionēšana bez savstarpējās sadarbības, vai sadarbības ar valsts institūcijām. Taču, piemēram, L.Stašāne, LJTI pārstāve, vērtējot Latvijas laikmetīgās dejas lauka NVO savstarpējo sadarbību, vērtē to kritiski, jo nevar saskatīt konsekventu, ilgstošu savstarpējo NVO sadarbību. Šis ir viens arī no apstākļiem, kas traucē laikmetīgās dejas laukam attīstīties pilnvērtīgi, jo žanra pārstāvjiem nav kopīgas vīzijas, kā laukam būtu jāattīstās. Laikmetīgās dejas NVO nevajadzētu būt tikai biedru apkalpojošām funkcijām, bet veidot un piedāvāt savas mākslinieciskās programmas un vīzijas.¹¹²

Joprojām dejas nozares NVO, kur uz entuziasma pamata apvienojas dejotāji, horeogrāfi savu ieceru īstenošanai, mākslinieciski radošo procesu attīstībai, sevis realizācijai un dejas nozares attīstīšanai, bieži ir izteikti paši sev arī producenti, menedžeri un projektu vadītāji. Nav daudz organizāciju, kurās būtu bez horeogrāfa un dejotāja arī producenti, kā tas, piemēram, ir biedrībai *Party* un *Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācijā Latvijā*. Vēl aizvien maz attīstīta prakse, kas pēdējā laikā kļūst arvien biežāka, ir piesaistīt producentus, projektu vadītājus ārpus biedrības. Piemēram, ”Dejas anatomija” vairākkārtīgi sadarbojusies ar producentu organizāciju ”Pigeon-Bridge”. Tā ir arī vienīgā producentu organizācija Latvijas dejas nozarē.

Savukārt, raksturojot dejas nozares NVO sadarbību ar korporatīvo sektoru ziedojumu vai sponsorējumu gadījumā, LJTI pārstāve L.Stašāne iebilst, ka tas ir darbs, kas prasa lielu laiku un cilvēku resursus, tā ir pilnas slodzes darba diena, kur NVO pārstāvjiem blakus ikdienas aktivitātēm nepietiek kapacitātes. Taču ir arī veiksmīgi gadījumi, kur piemēru, L.Štašane min

¹¹² Ločmele Ina. *Intervija ar Lauru Stašāni*. 2016. gada 9.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

tālbraucēju pārvadājumu firmu, kuri ir festivāla *Homo novus* atbalstītāji jau vairākus gadus, ziedojot līdz pat 1000 EUR festivāla norisei. ”...bet tas tiešām ir par uzticēšanos un ticēšanu tai vīzijai, ko mēs pārstāvam un funkcijām, ko mēs veicam.”/L.Š./

Piemēram, Elīnai Gaitjukēvičai, raksturojot NVO sadarbību ar korporatīvo sektoru, nav augstas ekspektācijas. Arī pieredze rāda, ka dejas nozarē, sevišķi laikmetīgās dejas laukā, ir ļoti grūti un ļoti retos gadījumos ir iespējams piesaistīt kādu uzņēmumu kā atbalstītāju. “*Kaut kādi mums ir, nu tādi riktīgi smieklīgi, kaut kas tur bišku, pieņemsim, mums „Tik tuvu” izrādei tur viens mēbeļu salons kaut kādus krēslus takā nosponsorēja, takā piešķīra..”/E.G./*

Arī *Dirty Deal Teatro* mākslinieciskā vadītāja Anna Sīle raksturo veiksmīgus piemērus NVO sadarbībai ar korporatīvo sektoru un uzņēmumiem. *Dirty Deal Teatro* ir pabijis uzņēmumos un spēlējis izrādes ekskluzīvi tikai uzņēmumam, tā darbiniekiem vai īpašajiem klientiem, savukārt gadskārtēju svētku laikā, piemēram, Ziemassvētkos *Dirty Deal Teatro* izīrē telpas korporatīviem pasākumiem. Savukārt sponsorēšanas iespējas Anna Sīle skata skeptiski, argumentējot, ka NVO nelielā auditorija nevar nodrošināt uzņēmumiem vēlamo publicitāti.

Dejas nozarē *Dzirnu deju skolai* ir salīdzinoši intensīva sadarbība ar korporatīvo sektoru un uzņēmumiem. *Dzirnu deju skolas* studiju ierīkošanu. “*Jā, ir bieži korporatīvie pasākumi. Ja ir iespējas kaut kur nopelnīt, mēs to mēģinām arī darīt. “Mums ir biedrība. Ar labu cilvēku finansiālu atbalstu mums ir šī te biedrība. Kaut kā mēģinām stutēt visu šo saimniecību. Mans peļņas avots ir individuāli pasūtījuma darbi.”/A.D./*

Deju skolas *Dzirnas* mākslinieciskais vadītājs *Agris Daņiļēvičs* kā vienu no akūtām lietām uzsver dejas prestižu Latvijā, uzskatot, ka dejai netiek pienācīgi pievērts uzmanība, kā arī sabiedrībā joprojām valda stereotipi par dejotāja profesiju kā nenopietnu un vieglu izklaidi. “*Kopējais dejas prestižs ir neizskaidrots. Dejutājus vīriešus gandrīz visus uzskata par zilajiem. Kaut gan statistika rāda ne mazāk procentus ar to pašu nodarbojas gan basketbolā, gan futbolā. Kaut kāds šitāds stulbums. Reālie piemēri rāda, ka dejošana ir viens no smagākajiem sporta veidiem vispār, ja tu ar to nodarbojies ļoti nopietni. Nekādā ziņā nav vieglāk kā spēlēt hokeju, basketbolu vai volejbolu.”/A.D./*

Savukārt, apzinoties laikmetīgās dejas salīdzinoši nelielo auditoriju, šis bieži vien tiek minēts kā iemesls nesekmīgai finansējuma piesaistei no uzņēmumiem. Laikmetīgās dejas notikumiem ir grūti solīt plašu publicitāti potenciālajiem atbalstītājiem. Veiksmīgas sadarbības piemēri ir bartera veida sadarbībā ar korporatīvo sektoru, kur uzņēmumi mēdz atbalstīt laikmetīgās dejas notikumus ar savu precī, kā arī aiz vien populāra prakse ir nelieli dejas uzvedumi korporatīvajos pasākumos. “*Visbiežāk tie ir barteri, kad ir jādod pretī kāds*

produkts. Sadarbība ir laba, ja kādiem uzņēmumiem vajag, lai kāds dejo, vai kāds pasniedz interesantu, radošu prezentāciju – tad par to tiek samaksāts. ...visiem jau ir svarīga tā lielā mērķauditorija... ‘’ /B.O./

Lai arī, laikmetīgās dejas joma nav plaša Latvijā – profesionālu deju, horeogrāfu, dejas kritiķu un dejas producentu skaits ir mazs, tāpat arī auditorija ir nepietiekoša, laikmetīgā deja ir daļa no kultūras ainavas, kas sevi starptautiski ir kvalitatīvi pierādījusi. “*Var jau teikt, ka ar kultūru var nenodarboties, neko nedarīt, ka vajag tikai valstij vajag tikai medicīnu, izglītību un citas pamatlīnijas. Ja, es piekrītu, var nedejot. Bet kas tad mēs būsim, ja mēs tikai praktiski pieiesim dzīvošanai?’’ /B.O./*

3. DEJAS NOZARES ATTĪSTĪBA UN INFRASTRUKTŪRA BALTIJAS VALSTĪS

Dejas nozares un laikmetīgās dejas lauka attīstības sākums ir datējums līdzīgi visās trīs Baltijas valstīs. Gan Latvijā, gan Lietuvā, gan Igaunijā modernās, pēcāk postmodernās dejas uzplaukums saistīts ar neatkarīgas valsts statusa atgūšanu. Vēlākos gados, modernajai un postmodernajai dejai saplūstot, attīstās laikmetīgā deja, veidojas tās dažāda stilistika, mainās tradicionālais performēšanas veids, par vietām izvēloties pamestas rūpnīcas, vilcienu stacijas u.c. vietas.

Lai arī Baltijas valstīs laikmetīgā deja sāka attīstīties samērā līdzīgi, tomēr kaimiņu valstīs – Lietuvā un Igaunijā – dejas infrastruktūra ir izveidojusies veiksmīgāka, nekā Latvijā. Lai varētu izvērtēt un raksturot Baltijas valstu laikmetīgās dejas jomu, maģistra darbā tika veiktas dziļās, daļēji strukturētās intervijas Lietuvas laikmetīgās dejas nevalstiskajā centrā *The Art printing house* ar vienu no centra producentēm – Gintari Masteikaiti (Gintarē Masteikaitē), kā arī trīs dziļās, daļēji strukturētās intervijas tika veiktas Igaunijā ar laikmetīgās mākslas kuratori, producenti Madli Pesti (Madli Pesti), Igaunijas nevalstiskā teātra, performanču vietas *Sõltumatu Tantsu Lava* māksliniecisko vadītāju Trīnu Arronu (Triinu Arron) un nevalstiskās organizācijas *Twisted dance* vienu no dibinātājiem un māksliniecisko vadītāju Karmelu Kosteri (Carmel Köster).

3.1. Dejas nozares un dejas NVO darbības piemēri Igaunijā

Igaunijā laikmetīgās dejas aizsākumi datējami līdzīgi kā Latvijā, deviņdesmitajos gados. Līdz ar neatkarības atgūšanu, izveidojās un strauji attīstījās Igaunijas dejas nozare. Spēji parādījās dažādas dejas grupas un skolas, kā arī radās iespēja brīvi doties ārpus Igaunijas robežām studēt, kā arī aicināt dejas pasniedzējus no ārzemēm.¹¹³ Vairākas šī brīža Igaunijas laikmetīgās dejas kompānijas, sākotnēji tika dibinātas un darbojās kā modernās dejas žanra kompānijas. Sākot ar 1991. deju trupas *The Nordic Star Dance* izveidošanos, tiek skatīti modernās dejas aizsākumi Igaunijā.¹¹⁴ Savukārt 1992. gadā tiek dibināta deju grupa *Fine 5*, kura ātri vien kļuva pamanīta un zināma kvalitatīvās dejas tehnikas dēļ. 1994. gadā tika atvērta *Fine 5* deju skola, un turpmāk visas dejas modernās un laikmetīgās dejas organizācijas Igaunijā

¹¹³ Lagle, Evelin. *Contemporary dance in Estonia: expanding bodily dimensions and becoming free from the pressure of genre boundaries*. Pieejams: www.draamamaa.ee/draamamaa/wp-content/.../Evelin_Lagle_ENG.doc [skatīts 2016, 19. maijā].

¹¹⁴ O'Connor, Kevin. *Culture and Customs of the Baltic States*. Greenwood Publishing Group, 2006

lielākā vai mazākā mērā bijušas saistītas ar *Fine 5* deju skolu. Skolā tika pasniegta modernā dejas, laikmetīgā dejas un improvizācija.¹¹⁵

Laikmetīgās dejas turpmākajā attīstībā Igaunijas dejas nozarē tiek uzsvērti divi faktori. Pirmkārt, žurnālisti, kuri bija ieinteresēti nebijušajā dejas žanrā un bieži publicēja rakstus, sekoja līdzī šī žanra notikumiem kultūras nozarē, tādējādi uzturot sabiedrības uzmanību. Otrkārt, tiek minēta fonda *TIKE* darbība (*Centre of Dance Information in Estonia*).¹¹⁶ Fonds aktīvi organizēja dažādus notikumus, fokusējoties uz laikmetīgo deju. Viena no fonda kvalitātēm bija veiksmīgā sadarbība ar *Amerikas deju festivālu*, (*American Dance Festival*) tādā veidā ,spējot nodrošināt atzītu Amerikas laikmetīgās dejas pārstāvju dalību fonda *TIKA* vasaras dejas skolās, kur tie pasniedza dejas tehnikas un kompozīcijas nodarbības divu nedēļu garumā. Deviņdesmito gadu beigās fonds *TIKA* reorganizējās, un tika izveidota dejas aģentūra - *2.tants Dance Agency*, kas papildus dejas notikumiem, promotēja dažādu mākslu savstarpējo sadarbību.¹¹⁷

Deviņdesmito gadu vidū Vīlandes Kultūras koledžas studenti izveidoja dejas kompāniju *Box RM Dance*, kas uzdrošinājās uzstāties nevis tradicionāli uz skatuves vai *black box* jeb melnā kvadrātveida zālē bez logiem, bet gan netradicionālās vietās, piemēram, pamestās rūpnīcās, kur brīvi eksperimentēja ar kustību.¹¹⁸

Turpmākajos gados iepriekš apskatītās aktivitātes dejas nozarē pavēra ceļu kustību brīvībai un attīstībai. 1999. gadā, apvienojoties dejas māksliniekiem, izveidojās dejas kolektīvs *United Dancers of Zuga*, kurš pozicionēja uzstāšanos netradicionālās vietās kā Igaunijas laikmetīgās dejas zīmolu, uzstājoties, improvizējot dzelzceļa stacijā, uz ielām, parkos utt.¹¹⁹

Deviņdesmito gadu beigās vairākiem Igaunijas horeogrāfiem tika piedāvātas iespējas strādāt un radoši darboties jau tajā laikā atzītos un plaši zināmos institūtos, organizācijās, piemēram, *KulturKontakt* un *ImpulsTanz* Austrijā, tāpat arī *TanzNacht* Berlīnē, Vācijā un *Dance Umbrella* Lielbritānijā, kas stimulēja Igaunijas valsts kultūras institūcijas pievērst uzmanību dejas nozarei. Tādējādi ikgadējā Igaunijas Teātra savienības organizētā Baleta balva tika pārdēvēta par Balvu dejas teātrī (*Dance Theatre award*), un viens no lielākajiem Igaunijas

¹¹⁵ O'Connor, Kevin. *Culture and Customs of the Baltic States*. Greenwood Publishing Group, 2006

¹¹⁶ Centre of Dance Information in Estonia. Contemporary dance in Estonia. Pieejams:

http://www.teater.ee/eng/theatre_in_estonia/organisatsions/Dance_Agency___2.tants_.theatre_id-40 [skatīts 2016, 2. maijā].

¹¹⁷ Einasto, Heili. Moving from the Margins to the centre: The evolution of Estonian contemporary dance.

Pieejams: http://www.estinst.ee/publications/estonianculture/I_MMVI/einasto.html [skatīts 2016, 20. maijā].

¹¹⁸ *Szymajda*, Joanna. *European Dance since 1989: Communitas and the Other. The robust bodies of the Box RM Dance Company*. Routledge, 2014

¹¹⁹ Nordic-Baltic Dance Network. United dancers of ZUGA. Pieejams: http://nobadance.org/?page_id=666 [skatīts 2016, 25. maijā].

dejas nozares atbalstītājiem Filips Morris (*Philip Morris*) mainīja savu interesi no baleta uz laikmetīgo deju.¹²⁰ Visi šie notikumi stimulēja Igaunijas dejas nozares, sevišķi laikmetīgās dejas, attīstību.

Deviņdesmito gadu sākumā bija salīdzinoši vienkārši pārredzēt dejas nozari, jo tajā profesionāli darbojās dažas dejas kompānijas un tika organizēti 2-3 festivāli, savukārt mūsdienās dejas lauks ir neticami pieaudzis un bagātīgs ar profesionāliem dejas brīvmāksliniekiem, grupējumiem un kompānijām, kā arī daudziem notikumiem un festivāliem. Piemēram, Dejas aģentūra *2.tants* organizē divus ikgadējus festivālus, vienu pavasarī un otru rudenī - *Noor Tants (Young Dance)* Vīlnadē, kurā, tiek uzsvērtā improvizācija un radošums dejā, kā arī dejas festivālu *Taru* un *Koolitants (School Dance)* sacensības studentiem laikmetīgajā dejā. Tāpat papildus šiem festivāliem daudzi teātra un mūzikas festivāli iekļauj arī laikmetīgo deju savās programmās.¹²¹

Mūsdienās Igaunijas dejas nozari var vērtēt pozitīvi un progresīvi, kur laikmetīgo deju var apgūt jau agrā vecumā, ko nodrošina deviņas pašvaldību un privāti veidoti interešu izglītības centri, kuri ir inkorporēti Tallinas izglītības sistēmā. Skolēni jau pamatskolā un vidusskolā var izvēlēties papildus apgūt iemaņas dejā un citās kultūras jomās.¹²² Šādas sava veida hobij-skoliņas sniedz bērniem pamatiemaņas dejā, jo Igaunijā nav skolas, kur sagatavotu laikmetīgās dejas dejojājus pirms augstākās izglītības uzsākšanas. “*Nav iespējams apgūt laikmetīgo deju pirms universitātes, visi dejo kā hobija-deju. Un uzsākot studijas universitātē, visiem tas ir kā no nulles sākot.*”/C.K./

Deju profesionāli apgūt var divās Igaunijas augstskolās - Vīlandes kultūras akadēmijā un Tallinas universitātē.¹²³ “*Ir baletskola, Tallinā. Tad ir Tallinas universitāte, kur ir horeogrāfijas departaments, un tad vēl ir Vīlandes Kultūras akadēmija, kas ir saistīta ar Tartu universitāti. Tagad ir ideja dibināt skolu, kur mācītu ne tikai klasisko deju, bet arī laikmetīgo.*”/C.K./

Tartu universitātes profesore un pētniece, teātra un dejas kritiķe - Madli Pesti, Igaunijas laikmetīgās dejas ainu raksturo kā daudzveidīgu un dažādu. Laikmetīgās dejas aktīva producēšana norisinās *Kanuti Guild Hall* un *Independent Dance Unio*, kas savā estētikā mēdz būt krasi atšķirīgas. *Kanuti* lielākoties piedāvā konceptuālas

¹²⁰ Einasto, Heili. *Moving from the Margins to the centre: The evolution of Estonian contemporary dance*. Pieejams: http://www.estinst.ee/publications/estonianculture/I_MMVI/einasto.html [skatīts 2016, 20.maijā.].

¹²¹ Turpat

¹²² Kivimäe, Merike. *Centres for Extra-Curricular Activities*. Pieejams: <http://www.tallinn.ee/eng/haridus/Hobby-education-schools> [skatīts 2016, 13.maijā.].

¹²³ Ločmele, Ina. *Intervija ar Madli Pesti*. 2016. gada 20.02. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

laikmetīgās dejas izrādes, bet *Independent Dance Unio* pieejas fokuss ir vērsts uz kustību, producējot laikmetīgās dejas izrādes, atstājot tajās vietu dejai un kustībai kā tādai.¹²⁴

Tāpat var izcelt *Sõltumatu Tantsu Lava*, kas atrodas *Telliskivi* radošajā kvartālā Tallinas centrā. Tā ir daļa no liela teātra centra *Vaba Lava* kompleksa. Ja *Vaba Lava* veidots ar mērķi kalpot vietējiem brīvmāksliniekiem, lai radītu tiem gandrīz ideālus apstākļus radošajam procesam, tad *Sõltumatu Tantsu Lava* šo misiju papildina, uzņemoties atbildību par profesionālās dejas aktivitātēm. “... tas nozīmē, ka mākslinieku grupa nāk pie mums ar ideju, parasti tā ir kāda dejas izrāde. Mēs atlasām idejas, jo mums ir savi limiti, cik daudz sezonā varam paņemt un tad sākam viņus atbalstīt-meklējam finanses, strādājam ar mārketingu, PR, ar visu...”/T.A./ *Sõltumatu Tantsu Lava* piedāvā māksliniekiem rezidences iespējas ar administratīvu un tehnisku atbalstu, kā arī nodrošinot profesionālu kultūras autoritāšu, kritiķu, kuratoru atsauces, komentārus radošā procesa laikā. *Sõltumatu Tantsu Lava* veido savu profilu kā inovatīvu vietu performancēm, atvērtu platformu jaunajiem horeogrāfiem un dejojājiem.

Sõltumatu Tantsu Lava gadskārtēji organizē projektu *Premiere* ar mērķi nodrošināt vietu, tehnisko un producēšanas atbalstu jaunu profesionālu mākslinieku pirmajām izrādēm. Viena projekta ietvaros iespējams uzņemt līdz pieciem māksliniekiem divu nedēļu garā rezidencē, kur viņiem tiks nodrošināts viss nepieciešamais no idejas līdz pirmizrādei. “*Tagad mēs esam izlēmuši, ka šajā sezonā mēs uzņemsimies četru projektu producēšanu. Jo, jā, nu mums vienmēr ir jāskaita, jo mēs joprojām irējam telpas un tie ir izdevumi, ko jāspēj segt un mēs arī producēsim šiem māksliniekiem visu 100%...*”/T.A./

Projekts *Premiere* norisinās jau astoto gadu, un ir sniedzis atbalstu divdesmit diviem brīvmāksliniekiem, šogad savas pastāvēšanas devītajā gadā programma ir atvērta arī ārvalstu māksliniekiem. Projektā 2017. gadā iesaistīties *Gertrūdes ielas teātris* un kā māksliniece *Premiere* programmai ir uzņemta latviešu dejojāja, horeogrāfe Rūta Ronja Pakalne.¹²⁵

Igaunijas dejas nozarē aktīvi darbojas vairāk nekā 10-15 horeogrāfu un dejojāju grupas, kas aktīvi producē dejas izrādes un notikumus. Tāpat ir arī vairākas dejas kompānijas, divas augstskolas Igaunijā sagatavo lielu skaitu profesionālu dejojāju, brīvmākslinieku, kas katru gadu papildina dejas nozares lauku .

Savukārt Latvijas laikmetīgās dejas kompānija *ĀRĀ* veido sadarbību ar igauņu nevalstisko projektorganizāciju-dejas kompāniju *Fine 5 dance theater*. Tā ir viena no Igaunijā

¹²⁴ Ločmele, Ina. *Intervija ar Madli Pesti*. 2016. gada 20.02. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹²⁵ Sõltumatu Tantsu Lava. *Projects. Program for a new generation of choreographers: Premiere*. Pieejams: <http://stl.ee/en/projekt/program-for-a-new-generation-of-choreographers-premiere/> [skatīts 2016, 23.maijā.].

atzītākajām un spēcīgākajām laikmetīgās dejas kompānijām, kura darbojas kopš 1992. gada.¹²⁶ *Fine 5* dejas kompānija ir nevalstiska organizācija, kas daļēji saņem valsts atbalstu, taču nav pilnībā valsts uzturēta.

Igaunijā trīs laikmetīgās dejas organizācijas ir daļēji Igaunijas Kultūras ministrijas finansiāli atbalstītas, kā arī divas baleta kompānijas – Igaunijas nacionālais balets Tallinā un *Vanemuine balets* Tartu, kas ir valsts, finansiāli atbalstītas.¹²⁷

Kopumā Igaunijas dejas nozarē vērojama decentralizācija - viena no augstākās izglītības universitātēm, kur ir iespēja apgūt dejas mākslu atrodas Tallinā, savukārt otra nostāk no Igaunijas centrālās daļas nomalē – Vīlandē. Tāpat arī daudzās dejai specializētās vietas, gan ar producentu komandu, gan tikai kā performēšanas vietas, ir izkaisītas dažādās Igaunijas pilsētās. Piemēram, Tallinā ir sešas laikmetīgajai dejai piemērotas ēkas, no kurām *Kanuti Gildi SAAL*¹²⁸ ir pirmā speciāli laikmetīgajai dejai piemērotā ēka Baltijas valstīs. Tāpat arī *Okasroosikese pils*¹²⁹ - unikāla celtne Tallinā, kur ir mākslinieku studijas, kā arī telpas performēšanai gan “black box” – melna noslēgta zāle-, gan arī atklātas zāles. Jaunākā ēka producēšanai un skatuves mākslas attīstībai Tallinā ir *Vaba Lava*¹³⁰, kas izveidota 2010. gadā, apvienojoties deviņām nevalstiskajām teātra un dejas kompānijām, un aktīvi savu darbību uzsākusi kopš 2014. gada. *Vaba Lava* ir vieta jaunām, eksperimentālām un inovatīvām performancēm, un pieejas punkts tīklam jeb sadarbībai ar starptautiskiem teātriem ar līdzīgu profilu.

Savukārt Tartu ir četras dažādas ēkas, kur tiek regulāri izrādīta un producēta laikmetīgā deja, un arī Vīlandē ir viena ēka, u.c. pilsētās. Laikmetīgās dejas izrādes ir ierasta lieta arī valsts teātrī Igaunijā - *Kuressaare* un kultūras centrā - *Haapsalu un Võru*.¹³¹

Dejas laukā aktīvi darbojas *Igaunijas deju aģentūra (Tantsutuur)* – kopš 2010. gada periodiski producējot laikmetīgo deju un uzskatot par svarīgu popularizēt laikmetīgo deju arī ārpus Igaunijas galvaspilsētas.¹³²

Igaunijā ir trīs galvenās producēšanas un līdzproducesēšanas vietas *Kanuti Gildi SAAL/2.tants*, Igaunijas deju aģentūra un Neatkarīgā dejas asociācija. Šīs organizācijas ne tikai

¹²⁶Fine 5 dance theater. *The history*. Pieejams: <http://www.fine5.ee/en/index/> [skatīts 2016, 23.maijā.].

¹²⁷ Ločmele, Ina. *Intervija ar Madli Pesti*. 2016. gada 20.02. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹²⁸ Kanuti Gildi SAAL.Pieejams: <https://saal.ee/en/about> [skatīts 12.maijā.].

¹²⁹ Okasroosikese castle. Pieejams: <http://stu.ee/okasroosikese-loss/> [skatīts 12.maijā.].

¹³⁰ The foundation Vaba Lava.Pieejams: <http://www.vabalava.ee/en/vaba-lava-2/> [skatīts 12.maijā.].

¹³¹ Ločmele, Ina. *Intervija ar Madli Pesti*. 2016. gada 20.02. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹³² Bergstein, Raido. Tomingas, Monika. The Union of Estonian Dance Artists. The mobility of contemporary dance in ESTONIA. June-July 2014.Pieejams: <file:///C:/Users/Ina/Desktop/1000-words-Estonia-2014.pdf> [skatīts 2016, 23.maijā.].

rīko performances un ved tās izbraukumos, bet arī piesaista finansējumu un nodrošina mārketingu un publicitāti performancēm.

Igaunijā ir divas dažādas rezidenču vietas *Okasroosikese pils* un *Kanuti Gildi SAAL*, kuras sniedz māksliniekiem telpu radošajiem procesiem. Tomēr, neskatoties uz salīdzinoši bagātīgo dejas māju skaitu Igaunijā, veiktajās intervijās tiek izteikts viedoklis par telpu trūkumu mēģinājumu procesiem. “...ja tu uzstāties ar grupu, tad tev vajag mēģinājumu vietu. Un bieži gadās, ka ir ļoti aizņemtas visas vietas. Nepietiek...”/C.K./

Pēc Igaunijas Dejas asociācijas datiem (*The Union of Estonian dance*) gada laikā Igaunijā tiek producētas 10-15 laikmetīgās dejas pirmizrādes un daudzi dejas notikumi. Kopumā gadā tiek sasniegta teju 25000-35000 liela auditorija.¹³³ Lai arī maģistra darba ietvaros intervētie trīs respondenti izsakās par Igaunijas dejas nozari kā mazāk attīstītu, nekā citas kultūras nozares, tomēr laikmetīgajai dejai ir izglītības sistēma, daudzas vietas, producēšanas iespējas un sava spēcīga auditorija.

3.2. Dejas nozares un dejas NVO darbības piemēri Lietuvā

Laikmetīgās dejas tradīcija Lietuvā ir tverama kā jauna, taču tās infrastruktūra strauji attīstās un dejas nozares aprīte strauji pieaug. Lai arī Lietuvas laikmetīgās dejas impulsi sakņojas pirms kara Vācijā, Padomju laiks ir iznīcinājis gandrīz visas tās iestrādes, un postpadomju laikā laikmetīgās dejas tradīcija bija jāattīsta atkal gandrīz no nulles.¹³⁴

Lai arī bija dažas dejas kompānijas, piemēram, *Polėkis Viļņā* un *Aura* dejas teātris Kauņā, arī pāris horeogrāfi, kuri darbojās no baleta atšķirīgā stilistikā, dejas nozares attīstībā bija jāiegulda smags darbs. Šīs divas dejas kompānijas bija amatieri, horeogrāfi attīstījuši savu stilistiku pašmācības ceļā un pilnīgi nepieņemami *Padomju Savienībā*. *Aura Dejas teātris* 1989. gadā spēja noorganizēja pirmo starptautisko modernās dejas festivālu (*Festival of Modern Dance*), taču valsts līmenī joprojām šīs kompānijas netika atzītas, nedz pieņemtas.¹³⁵

1995. gadā Lietuvā tika nodibināts Dejas informācijas centrs (*Lithuanian Dance Information Center*) kā nevalstiska organizācija Viļņā un Audronis Imbrasas, izbījis baletdejojājs, dejas žurnālists kļuva par centra vadītāju. Dejas centra galvenais uzdevums bija

¹³³ Bergstein, Raido. Tomingas Monika. *The Union of Estonian Dance Artists. The mobility of contemporary dance in ESTONIA*. June-July 2014. Pieejams: <file:///C:/Users/Ina/Desktop/1000-words-Estonia-2014.pdf> [skatīts 2016, 23.maijā.].

¹³⁴ Mozūraite, Vita. *Journal.dance.lv. Lithuanian contemporary dance*. pieejams: <http://journal.dance.lv/eng/contemporary-dance-in-lithuania/> [skatīts 12.maijā.].

¹³⁵ AURA dance theater. *About us*. Pieejams: <http://aura.lt/apie-mus/?lang=en> [skatīts 12.maijā.].

apkopot un izplatīt informāciju par dejas nozari. 1996. gadā Dejas centrs noorganizēja pirmo Lietuvas dejas jaunā projekta festivālu (*Lithuanian New Dance Project Festival*).¹³⁶

Kopumā Lietuvas laikmetīgās dejas attīstību ietekmēja Lielbritānijas un Amerikas horeogrāfi, jo programmas rietumi-austrumi ietvaros dejas pasniedzēji un horeogrāfi varēja viegli iegūt grantu, lai dotos uz Postpadomju valstīm pasniegt deju. Tikai deviņdesmito gadu beigās daži horeogrāfi sāka uzdrošināties veidot savādākas horeogrāfijas, nekā ierasts, bet liela daļa turpināja sekot Amerikas modernās dejas tendencēm. Un 1997. gadā tika noorganizēts jau pirmais starptautiskais festivāls *New Baltic Dance*, ko organizēja *Lietuvas Dejas informācijas centrs*, un kurš joprojām turpina ik gadu norisināties Lietuvā.¹³⁷

Svarīgs punkts laikmetīgās dejas attīstībā Lietuvā bija dejas izglītības iespēju izveidošana, kur pirmie studenti ieguva izglītību dejotājs-aktieris, pabeidzot teātra un filmu fakultāti Lietuvas mūzikas un teātra akadēmijas bakalaura programmā. Arī mūsdienās Lietuvā ir iespējams apgūt gan maģistra, gan bakalaura programmās dejas profesiju Lietuvas Teātra un mūzikas akadēmijā, kā arī grādu dejas pedagoģijā Lietuvas Izglītības zinātnes universitātē. Iespēja iegūt izglītību tika izveidota arī maģistra programmā. Lai arī izglītības programmas sākotnēji bija nepilnīgas, tomēr izglītības iespējas deva lielu artavu un cilvēkresursu pieplūdumu dejas nozarē.¹³⁸

Savukārt kopš 2002. gada Lietuvas dejas informācijas centrs organizē ikgadējās vasaras skolas dejotājiem-iesācējiem. Kopš 2006. gada tiek izdots DVD un brošūra – Lietuvas dejas aina (*Lithuanian Dance Scene*), kur tiek atspoguļotas lietuviešu dejotāju un horeogrāfu laikmetīgās dejas pirmizrādes viena gada griezumā. 2011. gadā gadskārtējā festivāla ietvaros tika organizēti dejas kritiķu semināri, kas deva stimulu dejas kritikas attīstībai Lietuvā.

Kopš 2013. gada Lietuvas dejas informācijas centrs veido politisku profilu, lobējot Lietuvas dejas nozari un tai akūtos jautājumus.¹³⁹

Otra aktīva laikmetīgās dejas nevalstiskā organizācija Lietuvā ir Laikmetīgās dejas asociācija (*The Contemporary Dance Association*), kas tika izveidota 2007. gadā pēc laikmetīgās dejas horeogrāfu un dejotāju iniciatīvas, kuri vēlējās aizstāvēt un cīnīties par dejas nozares mākslinieku interesēm un sociālajām tiesībām.

¹³⁶ Lithuanian Dance Information Center. *About us*. Pieejams: http://www.dance.lt/en/164007/about_us [skatīts 12.maijā.].

¹³⁷ *Turpat*

¹³⁸ Mozūraite, Vita. *Journal.dance.lv. Lithuanian contemporary dance*. pieejams: <http://journal.dance.lv/eng/contemporary-dance-in-lithuania/> [skatīts 12.maijā.].

¹³⁹ Lithuanian Dance Information Center. *About us*. Pieejams: http://www.dance.lt/en/164007/about_us [skatīts 12.maijā.].

Asociācijas misija ir ietekmēt kultūras politiku, lai nodrošinātu un uzlabotu darba apstākļus dejotājiem un horeogrāfiem un attīstītu, popularizētu laikmetīgo deju Lietuvā.¹⁴⁰

Kauņas dejas teātris *Aura* producē laikmetīgās dejas izrādes. Tas ir pašvaldības profesionālais dejas teātris Lietuvā.¹⁴¹ Kā arī „iespaidīga un tehnoloģiski advancēta, ir nesen rekonstruētā ēka *Arts Printing House*, kas veidota laikmetīgās dejas mākslai Viļā ar divām skatuvēm un vairākām mēģinājumu telpām, studijām, kā arī iespēju māksliniekiem uzturēties rezidencē.¹⁴² To finansiāli atbalsta gan Viļņas pašvaldība, Lietuvas Kultūras ministrija un Lietuvas Republikas Kultūras fonds. “... *jā, mēs esam daudzi producenti šajā ēkā, tas tāpēc, ka ir atsevišķi producenti, kuri strādā ar māksliniekiem un ir producenti, kuri strādā uz publicitāti un vēl trešie- uz finansējuma piesaisti...*”/G.M./

The Arts Printing House piedāvā māksliniekiem rezidences iespējas, kur tiek nodrošināta neierobežota piekļuve studijai mēģinājumu procesā, kā arī tiek nodrošināta mākslinieka uzturēšanās rezidences laikā. “..*mums ir arī projekti , kad mēs vienreiz gadā izsludinām pieteikšanos jaunajiem dejas māksliniekiem. Protam, pēc tam atlasām un 7-9 dodam telpas un zāles par brīvu viņu radošajam. Turklāt vienam, mēs arī pirmizrādi producējam...*”/G.M./

The Art printing house ir kļuvusi par pirmo radošo industriju infrastruktūras kompleksu Lietuvā. “*Mēs esam ļoti apņēmīgi, lai atbalstītu un attīstītu skatuves mākslu. Īpaši laikmetīgo deju, piemēram, mums ir divi nax box tipa zāles un viena no tām ir aprīkota ar plašu gaismošanas aprīkojumu, nu tā, lai mākslinieki var izmēģināt savas spējas.*”/G.M./ *Art Printing House* ir atvērta un sasniedzama kā lokāliem māksliniekiem, tā arī māksliniekiem ārpus Lietuvas.

Klaipēdā laikmetīgās dejas attīstīšanā viena no aktīvākajām ir mākslinieku grupa *Fish Eye*, kas kā vienu no mērķiem ir izvirzījuši laikmetīgās dejas popularizēšanu, kā arī mēģinājumu un izrāžu vietu nodrošināšanu māksliniekiem.

Horeogrāfiem un dejotājiem mēģinājuma vietu nav sevišķi daudz. Kopš 2007. gada *Art Printing House* piedāvā iespēju izmantot studijas un zāles mēģinājumiem, kopš 2008. gada tās ir trīs zāles. Arī Lietuvas Mūzikas un teātra akadēmijā ir pieejamas telpas mēģinājumiem, tāpat arī Baleta departaments

¹⁴⁰ The Contemporary Dance Association. *About us*. Pieejams: <http://www.lcda.lt/en/index.php> [skatīts 2016, 28. aprīlī].

¹⁴¹ Aura. Dance Theater in Lithuania. *About us*. Pieejams: <http://aura.lt/apie-mus/?lang=en> [skatīts 2016, 23. aprīlī].

¹⁴² Arts Printing House. *About us*. Pieejams: <http://www.menuspaustuve.lt/en/about/menu-spaustuve> [skatīts 2016, 23. aprīlī].

M.K.Čiurlionis mākslas skolā un Klaipēdas universitātē. Pēdējā laikā arī aizvien vairāk privātās deju studijas atver savas zāles brīvmāksliniekiem mēģinājumiem. Lietuvas Kultūras padome, kura ,uzsākusi darbību 2013. gadā un dažas pašvaldības nodrošina finansējumu projektveidīgi.

3.3.Dejas nozares un tās darbību salīdzinājums Baltijas valstīs

Trīs Baltijas valstis - Latviju, Igauniju un Lietuvu, pamatojoties uz valstu vēsturisko attīstību, savā ziņā vieno salīdzinoši līdzīga dejas nozares attīstīšanās pieredze. Lai arī laikmetīgās dejas jomas attīstīšanās visās trīs valstīs datējama līdzīgi, līdz ar deviņdesmitajiem gadiem, tomēr laikmetīgās dejas attīstība katrā valstī ir veidojusies ar dažādām ievirzēm.

Latvijas profesionālie dejotāji un horeogrāfi, NVO pārstāvji atzinīgi novērtē kaimiņvalstu – Lietuvas un Igaunijas profesionālās dejas nozares infrastruktūru un procesus, izceļot priekšrocības, ko sniedz Lietuvas un Igaunijas profesionālās dejas nozares salīdzinoši sakārtotā infrastruktūra. Kā piemēru var minēt Lietuvas dejas informācijas centru un vairākas dejas telpas gan Lietuvā, gan Igaunijā. Gan Igaunijas, gan Lietuvas dejas nozare ir decentralizēta, attīstās paralēli vairākās pilsētās, kuras veiksmīgi savstarpēji sadarbojas un tādējādi bagātina profesionālās dejas nozares lauku. Latvijas dejas kritiķe Inta Balode ļoti atzinīgi izsakās par laikmetīgās dejas nozares aktivitātēm , raksturojot dejas lauku kā aktīvu un vērā ņemamu. “... *likās, ka Lietuvā gan tā deja rullē. Nu, tā ka viņiem ir dejas informācijas centrs, dejas telpa, tur... nu, kaut kā likās, ka tur tiešām čum un mudž viss.*”/I.L./

Arī Igaunijā, Lietuvā, tāpat kā Latvijā nav valsts finansētas un valsts atbildībā esošas laikmetīgās dejas kompānijas. Brīvmāksliniece, dejotāja un horeogrāfe no nevalstiskās deju Trīnu Arronu (Triinu Arron) kompānijas *Twisted dance* gan izteic viedokli, ka valsts finansētu dejas kompāniju ļoti vajadzētu. “ ‘ *Jā, jo ja te būtu stabila deju kompānija, cilvēki būtu vairāk iedvesmoti, vairāk . lai vai kā pats veids kā cilvēki redz deju, tai būtu jābūt vairāk respekta...es nezīnu...atbildības*’./C.K./

Tomēr Igaunijas situācija vērtējama labvēlīgāk, nekā Latvijas, jo Igaunijas dejas kompāniju *Fine 5 dance theater* ir nevalstiska organizācija, kas tomēr daļēji saņem valsts atbalstu, taču nav pilnībā valsts uzturēta, tāpat ir divas valsts finansiāli atbalstītas baleta trupas. Savukārt Latvijas laikmetīgās dejas kompānija *ĀRĀ* ir pilnīgi nevalstiska, bezpeļņas, kas īstermiņā un daļēji spēj nodrošināt algas dejotājiem no nevalstisko organizāciju administratīvajiem izdevumiem paredzētajiem līdzekļiem, kas arī iegūti atvērta konkursa veidā

un katru gadu summa variē, kā arī var netikt saņemts atbalsts vispār. Lietuvā, līdzīgi kā Latvijā, nav valsts finansētas laikmetīgās dejas kompānijas, taču Lietuvā ir pašvaldības finansiāli atbalstīts profesionāls Dejas teātris.

Tāpat Igaunijā un Lietuvā kā arī Latvijā nav mācību iestādes, kur iegūt izglītību un sagatavot laikmetīgās dejas pārstāvjus pirms augstskolas uzsākšanas. Vidējā līmeņa dejas skola ir tikai baletam un arīdžan tikai Latvijā – Rīgas horeogrāfu vidusskola. Igaunijā ir izplatītas hobiju tipa skolas, kur diezgan augstā profesionālā līmenī ir iespējams apgūt deju.¹⁴³ Latvijā ir divas privātas akreditētas deju skolas, kur starp dažādiem deju žanriem ir iespējams apgūt arī laikmetīgo deju sākumskolas vecumā, tāpat arī Lietuvā. Kopš pagājušā gada nu jau visās trīs Baltijas valstīs ir pieejama augstākā izglītība dejā un horeogrāfijā gan bakalaura programmā, gan maģistra programmā.

Apskatot dejas nozares un laikmetīgās dejas medijus un publicitātes platformas, Igaunijā ir gan drukātais iknedēļas laikraksts *Sirpis*, kur ir apskatītas visas nozares un katrai nozarei savs atbildīgais redaktors.¹⁴⁴ Kā arī elektroniskā platforma Tantsuinfo Kuukiri (Dance Info Monthly). Tā gan nav tika aktīva kā Latvijas *Journal.dance.lv*, tomēr arī kā arhīva tipa vietne, labi pilda savas funkcijas.

Latvijas profesionālās dejas nozares apgrozījums, cilvēkresursi, salīdzinājumā ar kaimiņu valstīm - Lietuvu un Igauniju, ir nepietiekoši liels. Attīstības procesiem būtu nepieciešama lielāka iesaiste, izglītojot vairāk laikmetīgās mākslas horeogrāfus, kas savukārt progresīvi ietekmētu izrāžu un notikumu skaitu dejas nozarē. Maija Pavlova, neatkarīgā *Ģertrūdes ielas teātra* producete argumentē, ka lielāki cilvēkresursi dejas nozarē spētu virzīt procesus ātrāk. Zināmā mērā, lai radītu ievērojami kvalitatīvus produktus, izrādes, notikumus, savā ziņā ir nepieciešams atbirums, "pelēkā masa", veselīga konkurence. Salīdzinot ar citu valstu konkurenci dejas nozares laukā, Latvijā tā nav jūtama. Lai arī šobrīd trūkstošās infrastruktūras dēļ, apgrūtināši ir profesionāli turpināt darbību dejas un horeogrāfijas jomā iegūtajā izglītībā, tomēr ir pamats apsvērt cilvēkresursu palielināšanas iespējas dejas nozarē.¹⁴⁵ Kā piemēru, var minēt Igauniju, kur horeogrāfus un dejojājus profesionālā līmenī sagatavo divās augstskolās.¹⁴⁶ " ...es diezgan labi pārzinu Latvijas dejas ainu, esmu runājusies ar Intu

¹⁴³ Ločmele, Ina. *Intervija ar Triinu Aron*. 2016. gada 20.02. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹⁴⁴ Ločmele, Ina. *Intervija ar Intu Balodi*. 2016. gada 07.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹⁴⁵ Ločmele, Ina. *Intervija ar Maiju Pavlovu*. 2016. gada 6.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

¹⁴⁶ Ločmele, Ina. *Intervija ar Triinu Aron*. 2016. gada 20.02. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

balodi, esam salīdzinājušas Igaunijas un Latvijas situāciju. Jāteic, ka Igaunijā dejas aina ir daudz, daudz lielāka un daudz, daudz aktīvāka. Mums ir daudz vairāk atbalsta institūciju un struktūru. Jums Latvijā nav producēšanas māju. Piemēram, Sõltumatu Tantsu Lava, kas ir nevalstiska dejas māja blakus Vaba Lava. Arī Vaba Lava- nevalstiska, producē deju. Jā, mums ir daudz...’’/M.P./

E. Gaitjuķēviča argumentē, ka laikmetīgajai dejai akūti trūkst virsorganizācijas – vietas un telpas, kas tiktu ar šo deju asociēta. NVO pārstāvji intervijās dejas nozari raksturo kā pārlietu retinātu un neregulāru darbību. Kā piemērs tiek pretstatīts Lietuva, Viļņā esošā dejas māja, dejas informācijas centrs *The Art printing house*¹⁴⁷ ar dejas producentiem un telpām, ko profesionāli dejojāji, horeogrāfi var izmantot gan par nelielām īres cenām, gan par brīvu, dažādu projektu ietvaros. ‘‘... lai cik arī tas it kā tā klasiski nebūtu, tas ir vajadzīgs, tā viena vieta, ar kuru asociē to laikmetīgo deju, bet nu mēs esam pārāk izšķaidīti, pārāk maz tās regularitātes, bišķiņ liekās, ka katrs tomēr velk uz savu pusi...’’/E.G./

Visās trīs Baltijas valstīs aktīvi notiek rezidenču programmas, ja Latvijā tā ir Cīravas dzirnavas un Cēsīs Ručkas muiža, tad Igaunijā ir divas dažādas rezidenču vietas *Okasroosikese* pils un *Kanuti Gildi SAAL*, savukārt Lietuvā biežāk minētās ir *Art printing house* un *Fish eye* Klaipēdā.

Latvijā laikmetīgās dejas izrādes tiek performētas Eduarda Smiļģa muzejā, LKA Teātra mājā Zirgu pasts, LNO mazajā zālē, Dirty Deal teatro, ĢIT, Rīgas Kongresu namā, D-fab, Latvijas Dzelzceļa muzejā, Kultūras kaņepes centrā, Zundas dārzā, VEF kultūras pils, Dailes teātrī, Cēsu koncertzāle, Gors, Lielais dzintars, Jelgavas cukura fabrika, ja ir atsaucība, tad arī kāda novada kultūras namā. Kopumā neviena no šīm zālēm nav specializēta nedz dejai kopumā, nedz īpaši laikmetīgajai dejai. Tikai LNO ir sava deju grīda, pārējās vietās, tā ir jānodrošina pašiem organizatoriem. Savukārt Igaunijā, Tallinā ir sešas laikmetīgās dejas izrādēm piemērotas mājās, zāles, kur viena no tām - *Kanuti Gildi SAAL* ir Baltijas valstīs pirmā speciāli laikmetīgajai dejai piemērota performēšanas ēka, māja. Tartu ir specializētas 4 dejas performanču ēkas, Viļjandi ir ēka, un Pērnavā ir divas ēkas. Igaunijas kultūras un dejas laukā ir manāma decentralizācija, uz ko norāda arī laikmetīgajai dejai pieejamās specializētās zāles un ēkas ne tikai galvaspilsētā, bet arī citās pilsētās. Savukārt Latvijā performēt laikmetīgo deju iespējams aptuveni padsmiņ vietās, kur ne viena no tām nav specializēta dejai (izņemot LNO mazo zāli), un reģionos performēšanas vietas ir tikai vēl padomju laiku būvētos kultūras namos.

¹⁴⁷ The Arts printing house. *About us. Production*. Pieejams: <http://www.menuspaustuve.lt/en/> [skatīts 2016, 2.maijā.].

Labāku situāciju padara trīs reģionos uzbūvētās koncertzāles, kur ir labāka infrastruktūra un iespēja nodrošināt laikmetīgās dejas izrādes.

Latvijā un Lietuvā vienā - 2007. gadā notiek laikmetīgās dejas asociācija dibināšana (*The Contemporary Dance Association*). Savukārt ne vienai no aptaujātajām latviešu NVO dejā nav sava konkrēta vīzija, tikai aptuvena nojausma un daļējs mērķis, uz kuru virzīties. Kamēr Igaunijā apskatītajām nevalstiskajām dejas organizācijām ir spēcīgas vīzijas un izstrādātas stratēģijas, kā, piemēru var minēt Igaunijas deju aģentūru (*Tantsutuur*) – kopš 2010. gada periodiski producējot laikmetīgo deju. Aģentūras misija ir savīt dažādas dejas formas un tajā pašā laikā būt atvērtiem arī pret citām mākslas formām. Aģentūra producē arī laikmetīgās dejas izrādes bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem. Aģentūra uzskata par svarīgu popularizēt laikmetīgo deju arī ārpus Igaunijas galvaspilsētas. Aģentūra saved kopā gan pieredzējušus laikmetīgās dejas profesionāļus, gan jaunus māksliniekus.¹⁴⁸

Baltijas valstu sadarbība dejas nozarē NVO pārstāvju vidū tiek dažādi vērtēta. E.Gaitjuckeviča uzsver atšķirīgās uztveres un intereses dejā starp Baltijas valstu dejojājiem, horeogrāfiem un producentiem, kur Igauniju māksliniekiem tuvāks un saistošākas pēc E.Gaitjuckevičas domām ir Skandināvu valstis, kur laikmetīgās dejas lauks ir attīstītāks nekā Latvijā, Lietuvā vai Igaunijā. Savukārt sadarbības trūkumu ar Lietuvas dejas nozares pārstāvjiem bieži vien tiek argumentēta estētiskās atšķirībās un nespējā atrast kompromisu un kopīgas intereses. Kā piemēru, E.Gaitjuckeviča min Ziemeļvalstu-Baltijas sadarbības tīkla KEDJA¹⁴⁹ pirmo un otro norisi, kur abi posmi bija uz Baltijas dejas tīkla veidošanu un stiprināšanu, taču ideja netika realizēta. “*Man liekas, ka īsti nenotiek. Ir bijuši daudzi mēģinājumi. Es nezinu, kaut kas baigi jocīgi, jo tiešām ir bijis tā, ka pie viena galda apsēžas un runā par to, ka kaut kā mums vajag un tad tikai – jā, jā, jā – un tāpat nekas nenotiek.*”/E.G./

Līdzīgi arī *Latvijas Jaunā Teātra institūts* (LJTI) Baltijas valstu sadarbību vērtē neviennozīmīgi, kur no vienas puses, ik pa brīdim ir spēcīgi un kvalitatīvi sadarbības projekti, piemēram 2016.gada projekts kultūras menedžeru profesionalitātes attīstīšanas semināru cikls-projekts *Theater expanded* Latvija-Igaunija. Tāpat tikko norisinājās *Latvian showcase*, kur līdz ar teātra izrādēm, tika prezentētas arī dejas izrādes (K.Sants, Ē.Ēriksens *Vērpete*, E.Lutce *Korpuss*, u.c.), liela daļa auditorijas bija Igaunijas producenti, režisori, horeogrāfi.¹⁵⁰

¹⁴⁸ The Estonian Dance Agency. *History and projects*. Pieejams:

http://www.teater.ee/eng/theatre_in_estonia/theatres/The_Estonian_Dance_Agency.theatre_id-39 [skatīts: 2016, 20. maijā.].

¹⁴⁹ Ziemeļvalstu-Baltijas sadarbības tīkls. *KEDJA*. Pieejams: http://www.kedja.net/?page_id=5 [skatīts 2016, 2. maijā.].

¹⁵⁰ Ločmele Ina. *Intervija ar Lauru Štašāni*. 2016. gada 9.05. Audioieraksts. Glabājas I.Ločmeles personiskajā arhīvā.

ĢIT projektu vadītāja un producente Maija Pavlova, raksturojot līdzšinējo pieredzi ,sadarbībā Lietuvu un Igauniju, ir daļēji skeptiska. M.Pavlova atzinīgi vērtē līdzšinējo pieredzi sadarbībā ar Igaunijas laikmetīgās skatuves mākslas pārstāvjiem - *Sõltumatu Tantsu Lava*, kas ir nevalstiska organizācija, biedrība. Sākotnēji darbojās bez savas telpas vairāk pildot dejas izrāžu producentu funkciju. Šobrīd biedrībai ir sava telpa, blakus *Vaba lava* centram. *Sõltumatu Tantsu Lava* galvenais fokuss ir uz dejas izrāžu procesa atbalstīšanu, māksliniekiem telpu nodrošināšana, lai stiprinātu radošo procesus un izaugsmi.¹⁵¹ ‘... *bet tomēr tur ir arī tādas zināmas atšķirības kaut kādā, nezinu, estētika, domāšanā... vienkārši Igaunijā viņiem ir divas skolas, kur viņi māca dejotājus. Un viņiem var just, ka ir lielāka tā aprīte... piemēram, partnerība un sadarbība, un intereses kopējas ar igauņiem, ja mēs tā varam teikt. Lietuvā mums līdz šim nav izdevies atrast partneri..*’/M.P./

Savukārt ir arī neveiksmīgas sadarbības gadījumi, piemēram *The Baltic bubble*- Baltijas platformas veidošana, kuras iniciatīva nāca no katras Baltijas valstīm, kur katrā atsevišķi organizēt laikmetīgās dejas skati būtu absurdi, taču, ņemot par piemēru Ziemeļu valstis, radās doma veidot izrāžu skates platformu Baltijas valstīm kopā. Diemžēl projekts cieta neveiksmi, nespējot sadarbības pusēm savstarpēji vienoties. ‘*Latvijā dejotāju ir maz, un sadarbība ir atkarīga no katra paša- viens to dara, piemēram Olgai ir sava vīzija, tad ĢIT tikai telpas vēlas dot, bet producēt nē, tas tur atkal to un beigās skaidrs kāpēc neviens nesadarbojas.*’ /L.Š./

Savukārt Baiba Ozoliņa, laikmetīgās dejas kompānijas ‘‘ĀRĀ’’ producente uzsver, ka sadarbība starp Baltijas valstīm notiek aktīvi, piemēram, gandrīz katru gadu kāda no ‘‘ĀRĀ’’ izrādēm tiek parādīta lietuviešu festivālā maija sākumā, Viļņā. Kā arī lietuviešu dejotāji ir ikgadēji viesi *Laiks dejot* festivālā. Arī ar Igauniju laikmetīgās dejas kompānijai ‘‘ĀRĀ’’ ir pozitīva sadarbības pieredze, piemēram ar Igauniju dejas kompāniju *Fine Five*.¹⁵² ‘*Tās ir personību attiecības ... vairākiem Lietuvas kolēģiem un arī Igauniju.*’ /B.O./

¹⁵¹ Sõltumatu Tantsu Lava. *About Sõltumatu Tantsu Lava*. Pieejams: <http://stl.ee/en/about-stl/> [skatīts: 2.maijā].

¹⁵² Estonian Contemporary dance company-theatr. *Fine five*. Pieejams: <http://www.fine5.ee/> [skatīts: 2016, 2.maijā].

Arī Deju skola Dzirnās A. Daņiļēvičs saskata Lietuvu un Igauniju kā potenciāli labus sadarbības partnerus. Kā „piemēru” minot, 2014. gadā sadarbību ar Lietuviešu deju tautas deju kolektīviem VIII Ziemeļu un Baltijas valstu Dziesmu svētkos! “ *Mēs aizbraucām uz turieni, iedevām viņiem visu kustību partitūru, pēc tam viņi atbrauca uz šejieni. Mēs salikām visu to horeogrāfiju kopā.* “/A.D./

Apskatot un analizējot visu trīs Baltijas valstu, profesionālo dejas nozari, sevišķi laikmetīgās dejas žanru, Igaunijā un Lietuvā lauks veidojas decentralizēti, izkaisīts pa visu valsti, kur savukārt Latvijā profesionālā laikmetīgā deja ir koncentrēta galvaspilsētā, Rīgā.

NOBEIGUMS

Autores maģistra darba *Nevalstisko organizāciju darbība Latvijas dejas nozarē. Problemātika un perspektīvas* mērķis bija apzināt Latvijas dejas nozares attīstību veicinošos faktorus un nevalstisko organizāciju devumu profesionālajā laikmetīgās dejas jomā.

Apkopojot un analizējot Latvijas dejas nozares NVO darbību, var secināt, ka pēdējos gados ir strauji attīstījies profesionālās laikmetīgās dejas lauks - šobrīd divpadsmit līdz trīspadsmit nevalstiskajām organizācijām, kuras aktīvi darbojas profesionālās laikmetīgās dejas kompānijas, apvienības un brīvmākslinieki. Kā piemēru var minēt NVO Party laikmetīgās dejas kompāniju ĀRĀ, kur gadā producē līdz pat 70 dejas izrādēm un dejas notikumiem. Arī lielākie laikmetīgās mākslas un laikmetīgās dejas festivāli ir NVO atbildība. Piemēram, laikmetīgās dejas jomā starptautiskais festivāls "Laiks dejot", kuru organizē NVO Party vai uz dejas auditorijas paplašināšanu vērstais ikgadējais notikums "Dejas diena", kuru pārstāv *Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācija Latvijā*.

Laikmetīgajai dejai, kas ir patstāvīga Latvijas kultūras mantojuma daļa, nav izstrādāta kultūrpolitika. Salīdzinājumam var minēt teātra nozari, kur uz trīs gadiem ir iespējams pretendēt un saņemt nevalstiskajām organizācijām Kultūras ministrijas atbalstu teātra nozarē tādējādi deleģējot kādu daļu valsts funkciju nevalstiskajām organizācijām.

Apskatot un analizējot laikmetīgās dejas infrastruktūru, konstatējamās dejas nozares NVO, kur uz entuziasma pamata, apvienojas dejojotāji, horeogrāfi savu ieceru īstenošanai, mākslinieciski radošo procesu attīstībai, sevis realizācijai un dejas nozares attīstīšanai, bieži ir izteikti paši sev arī producenti, menedžeri un projektu vadītāji. Nav daudz organizāciju, kurās būtu bez horeogrāfa un dejojotāja arī producenti, kā tas, piemēram, ir biedrībai *Party un Laikmetīgās dejas horeogrāfu asociācijā Latvijā*.

No vienas puses NVO laikmetīgās dejas lauks ir projektveidīgs, kur tiek strādāts un funkcionēts no projekta uz projektu, kur nav iedomājama funkcionēšana bez savstarpējās sadarbības, vai bez sadarbības ar valsts institūcijām. Taču analizējot empīrisko datus var secināt, ka dejas nozares NVO ir izteikta vienpatība. Laikmetīgās dejas lauka NVO savstarpējo sadarbību, vērtējama kritiski, nav piemēru konsekventai, ilgstošai savstarpējai sadarbībai.

Nevienmērīgie un nepastāvīgie finansiālie apstākļi, kā arī NVO pārstāvju multifunkcionalitāte bieži vien ir iemesls NVO sadrumstalotai un nevienmērīgai darbībai. Sarežģīta situācija veidojas arī ar administratīvajiem izdevumiem, jo ieņēmumu plūsma bezpeļņas nevalstiskajās dejas organizācijās ir nestabila. Dejas nozares NVO darbojas cilvēki,

kas tajā iegulda savu brīvo laiku un enerģiju, bet lielākoties strādā vēl paralēli citos darbos. Bieži vien profesionālās laikmetīgās dejas laukā trūkst jaunrades, trūkst aprites un nepietiekoša ir laikmetīgās dejas auditorija.

Empīriski iegūto datu analīzē tika secināts, ka Latvijas profesionālās dejas nozares sevišķi laikmetīgās dejas jomas attīstību veicinoši faktori ir izglītības iegūšanas iespējas laikmetīgās dejas jomā, iespēja palielināt nozares profesionāļu, cilvēkresursu apriti nozarē tādā veidā palielinot veselīgu konkurenci un attīstot Latvijas profesionālās dejas nozares tirgu.

Analizējot un vērtējot Baltijas valstu – Latvijas, Lietuvas un Igaunijas laikmetīgās dejas jomu un NVO darbību, var secināt, ka, lai arī Baltijas valstīs laikmetīgā dejas sāka attīstīties samērā līdzīgi, tomēr kaimiņu valstīs – Lietuvā un Igaunijā – dejas infrastruktūra ir izveidojusies veiksmīgāka, nekā Latvijā.

Gan Lietuvā, gan Igaunijā vērojama pozitīva laikmetīgās dejas jomas NVO decentralizācija, savukārt Latvijas gadījumā laikmetīgās dejas NVO ir koncentrētas galvaspilsētā. Igaunijas spēcīgākā puse ir izglītības iegūšanas iespējas laikmetīgās dejas jomā, kur pieejamas divas augstskolas - gan Vīlandē gan Viļņā, katru gadu nodrošinot jaunu dejas profesionāļu pieplūdumu nozarē. Gan Lietuvas, gan Igaunijas gadījumā ir laikmetīgās dejas NVO sektors ir lielāks un spējīgāks, nodrošinot laikmetīgajai dejai gan telpas, gan producēšanas iespējas.

Kopumā dejas nozarē ir maz publiski pieejamas un apkopotas informācijas par nevalstiskajām organizācijām dejas sevišķi laikmetīgās dejas laukā. Autores maģistra darbs var tikt izmantots turpmākiem sistemātiskiem pētījumiem Latvijas dejas nozarē.

KOPSAVILKUMS

1. Trešais sektors jeb nevalstiskais sektors ir pilsoniskās sabiedrības organizāciju, kas kultūras nozarē ir biedrības, nodibinājumi un neformālo grupu kopums, pastāv līdzās valsts un korporatīvajam sektoriem. NVO papildina valsts pārvaldi ar dažādu valsts pārvaldes uzdevumu deleģējumu ne tikai sociālo pakalpojumu nodrošināšanai, bet arī kultūras nozares atbalstam, piemēram, NVO nams, kur bez maksas iespējams izmantot telpas gan NVO, gan kultūras, dejas NVO.

2. Profesionālās laikmetīgās dejas NVO ir vienīgās organizācijas, kuras pārstāv un attīsta žanru kopumā, nodrošina Latvijas profesionālo laikmetīgās dejas pārstāvju dalību nozīmīgās starptautiskās kultūras un dejas organizācijās un sadarbības tīklos: Ziemeļbaltijas sadarbības tīkls "KEDJA", Eiropas tīkls "Aerowaves", u.c.

3. Nevalstiskās organizācijas, interešu grupas vai apvienības veidojas vienreizējos apstākļos, kur pamatā ir cilvēku iniciatīva, vēlme kaut ko mainīt, organizēšanās uz entuziasma pamata. Šādos apstākļos veidojušās NVO bieži vien ir arī kāda konkrēta mākslinieka personības atspoguļojums. Savukārt, kas ietekmē NVO turpmāko sadarbību gan ar citām NVO, gan korporatīvo sektoru, gan valsti.

4. Dejas nozares un laikmetīgās dejas lauka attīstības sākums ir datējams līdzīgi visās trīs Baltijas valstīs. Gan Latvijā, gan Lietuvā, gan Igaunijā modernās, pēcāk postmodernās dejas uzplaukums saistīts ar neatkarīgas valsts statusa atgūšanu. Vēlākos gados, modernajai un postmodernajai dejai saplūstot, attīstās laikmetīgā deja.

5. Profesionālās laikmetīgās dejas nozares nevalstiskās organizācijas sevi neasociē ar terminu – nevalstiskā organizācija – un ikdienā šo jēdzienu nelieto. Biežāk tiek lietots jēdziens – sabiedriskā organizācija, biedrība, vai mazliet retāk – nodibinājums.

6. Profesionālās laikmetīgās dejas jomas NVO ir aktīvas un spēcīgas pašmotivētas, dejas nozares virzītājspēks. Taču dejas nozares vienojošu vīzijas trūkums, NVO vienpatība, līdz ar nelielo dejas nozares tirgu, var kavēt nozares attīstību.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Izmantotā literatūra:

1. Anheier, Helmut K. *Nonprofit Organizations: Theory, management policy*. Routledge, 2005.
2. [Butterworth](#) Jo. [Wildschut](#) Liesbeth. *Contemporary Choreography: A Critical Reader*. Routledge, 2012.
3. [Doh](#) P., Jonathan. [Teegen](#) Hildy. *Globalization and NGOs: Transforming Business, Government, and Society. Nongoverental Organizations and Business-Governmental relations: the importance of institutions*. Greenwood Publishing Group, 2003
4. Durkheim, Emile. *The division of labour in society*. Basingstoke, London: Macmillan Press, 1994.
5. Evers ,Adalbert. Laville Louis Jean. *The third sector in Europe*. Edward Elgar Publishing, 2004.
6. Evers, Adalbert. Laville, Jean-Louis. *The Third Sector in Europe. Globalization and welfare*. Edward Elgar Publishing, 2004
7. Ģībiete ,Linda. *No Miracle here. Intervija ar Ģertrūdes ielas teātra vadītāju, režisoru Andreju Jarovoju*. Latvijas Teātra Vēstnesis.2016/I. SIA Teātra Vēstnesis.
8. Lendrijs, Čārlzs. *Kultūra krustcelēs: kultūra un kultūras institūcijas 21.gs. sākumā*.
9. Lewis David. *Non-Governmental development Organizations: An introduction*. London, 2001.
10. Mary Jo Hatch. *Organization theory : modern, symbolic, and postmodern perspectives*. Oxford; New York: Oxford University Press, 1997.
11. [O'Connor](#) ,Kevin. *Culture and Customs of the Baltic States*. Greenwood Publishing Group, 2006.
12. [Szymajda](#), Joanna. *European Dance since 1989: Communitas and the Other. The robust bodies of the Box RM Dance Company*. Routledge, 2014.
13. Šimanska, Inta. Neilande, Jadviga. Bite, Kitija. u.c. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2013*.

Elektroniskie informācijas avoti:

1. Alvarado .Elliott. *Nonprofit or Not-for-profit—Which Are You?* November-december, 2000. Pieejams: file:///C:/Users/Ina/Downloads/snpo_1080.pdf [skatīts 2016, 12.martā.].
2. Agra Daņiļeviča deju skola Dzirnas. *Vēsture*. Pieejams: http://www.dzirnas.lv/lv/par_mums/vesture [skatīts: 2016, 2.maijā.].
3. **Arts Printing House. About us.** Pieejams: <http://www.menuspaustuve.lt/en/about/menu-spaustuve> [skatīts 2016, 23.aprīlī.].
4. Asare, Ilona. Tjarve, Baiba. Hermane, Agnese u.c. *Kultūras organizācijas vadība Kultūras pasākumu un projektu īstenošana Līdzdalība vietējās kultūrvides veidošanā*. Culturelab, 2013. Pieejams: <https://culturelablv.files.wordpress.com/2012/10/kulturas-nvo-rokasgramata1.pdf> [skatīts 2016, 12.martā.].
5. Asian Development Bank. *Cooperation with Nongovernment Organizations. Typologies of NGOs*. Pieejams: <http://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32018/adb-ngo-policy.pdf> [skatīts 2016, 12.martā.].
6. Asian Development Bank. *Cooperation with Nongovernment Organizations. Typologies of NGOs*. Pieejams: <http://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32018/adb-ngo-policy.pdf> [skatīts:2016, 12.martā.].
7. Aura. Dance Theater in Lithuania. *About us*. Pieejams: <http://aura.lt/apie-mus/?lang=en> [skatīts:2016, 23.aprīlī.].
8. Bergstein, Raido. Tomingas, Monika. The Union of Estonian Dance Artists. *The mobility of contemporary dance in Estonia. June-July 2014*.Pieejams: <file:///C:/Users/Ina/Desktop/1000-words-Estonia-2014.pdf> [skatīts 2016, 23.maijā.].
9. Caune, Evija. Neilande, Jadviga. Krieviņa-Sutora, Baiba u.c. *Pārskats par NVO soktoru Latvijā 2015*. Pieejams: http://www.nvo.lv/site/attachments/29/04/2016/NVO_PARSKATS-2015-23.04.pdf [skatīts 2016, 12.martā.].
10. Centre of Dance Information in Estonia. *Contemporary dance in Estonia*. Pieejams: http://www.teater.ee/eng/theatre_in_estonia/organisations/Dance_Agency_2.tants_theatre_id-40 [skatīts:2016, 2. maijā.].
11. Council of Europe. *Expert council of NGO law*. Pieejams: <http://www.coe.int/en/web/ingo/ngo-legislation> [skatīts 2016, 12.martā.].

12. Curika Linda. Pīpiķe Rasma. *Pētījums par valsts finansējumu nevalstiskām organizācijām*. Rīga, 2007.
13. Dance.lv žurnāls. *Par mums*. Pieejams: <http://www.journal.dance.lv/about-2/> [skatīts 2016, 2.maijā.].
14. Edmunda Veizāna deju skola. *Vēsture un panākumi*. Pieejams: <http://www.dejuskola.lv/vesture/> [skatīts: 2016, 2.maijā.].
15. Einasto Heili. *Moving from the Margins to the centre: The evolution of Estonian contemporary dance*. Pieejams: http://www.estinst.ee/publications/estonianculture/I_MMVI/einasto.html [skatīts: 2016, 20.maijā.].
16. Einasto Heili. *Moving from the Margins to the centre: The evolution of Estonian contemporary dance*. Pieejams: http://www.estinst.ee/publications/estonianculture/I_MMVI/einasto.html [skatīts: 2016, 20.maijā.].
17. Estonian Contemporary dance company-theatr. *Fine five*. Pieejams: <http://www.fine5.ee/> [skatīts 2016, 2.maijā.].
18. Fine 5 dance theater. *The history*. Pieejams: <http://www.fine5.ee/en/index/> [skatīts 2016, 23.maijā.].
19. Information Habitat. United nations environment programm. *Strengthening The Role Of Non-governmental Organizations: Partners For Sustainable Development*. Pieejams: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=52&ArticleID=75> [skatīts: 2016, 21.martā.].
20. Kalniņa Anita. Daugavietis Jānis. Liepiņa-Ozoliņa Kristīne, u.c. *Kultūrvides daudzveidības veicināšana un pārvaldība: nevalstiskās un privātās kultūras iniciatīvas*. Rīga, LU SZF SPPI, 2008. Pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiSIPm4hMHMAhUE6CwKHf5xBLEQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.km.gov.lv%2F1v%2Fdoc%2Fstarpnozares%2Fpetijumi%2Fkulturvides_daudzveidibas_veicinasana.docm&usg=AFQjCNHbZ9RzgFHiT-DHUUu8xyiQyvMA1g&sig2=2AhJuMODZVzjfxjmhJKSrw&bvm=bv.121099550,d.bGs. [skatīts: 2016, 12. martā].
21. *Kanuti Gildi SAAL*. Pieejams: <https://saal.ee/en/about> [skatīts: 12.maijā.].
22. Kivimäe Merike. *Centres for Extra-Curricular Activities*. Pieejams: <http://www.tallinn.ee/eng/haridus/Hobby-education-schools> [skatīts: 2016, 13. maijā.].

23. Krалеva Vanya. *Structural considerations in defining the non-profit sector boundaries*. Journal of University of Economics – Varna. Econ Lit – L31.
Pieejams: http://journal.uevarna.bg/uploads/20150220081332_43668180554e6ecacd351b.pdf [skatīts: 12.martā.].
24. Krūze Kristīne. Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments. *Izsludina Rīgas radošo kvartālu un teritoriju atbalsta finansēšanas konkursu*. Pieejams: <http://www.kultura.riga.lv/public/73754.html> [skatīts: 2016, 2.maijā.].
25. Kultūras ministrija. *Dejas nozares stratēģija*. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/. [skatīts: 2016, 2.maijā.].
26. Kultūras ministrija. Politikas plānošanas dokumentu datubāze. *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012. – 2018. gadam*, 11.lpp., pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3782> [skatīts: 2016, 12.martā.].
27. Lagle Evelin. *Contemporary dance in Estonia: expanding bodily dimensions and becoming free from the pressure of genre boundaries*. Pieejams: www.draamamaa.ee/draamamaa/wp-content/.../Evelin_Lagle_ENG.doc [skatīts: 2016, 19. maijā.].
28. Latvijas Jaunā teātra institūts. *Dejas diena tavā darba vietā 2014*. Pieejams: <http://theatre.lv/arhivets/dejas-diena-tava-darba-29-aprilli/> Skatīts: [2016, 23.maijā.].
29. Latvijas Jaunā teātra institūts. *Par mums*. Pieejams: <http://theatre.lv/par-mums/organizacija/> [skatīts: 2016, 2.maijā.].
30. Latvijas Kultūras akadēmija. Latvijas Nacionālais kultūras centrs. *Tautas mākslas kolektīvu vadītāju aptauja*.
Pieejama: http://www.lnkc.gov.lv/Uploads/2014/12/05/1417787976_1932.pdf [skatīts 2016, 9.janv.].
31. Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO darbība un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā.].
32. Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO darbība un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā.].
33. Latvijas Pilsoniskā alianse. *NVO pārskats un normatīvie dokumenti*. Pieejams: <http://www.nvo.lv/lv/news/> [skatīts: 2016, 2. maijā.].
34. Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008.

35. Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008.
36. Latvijas Republika Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Pētījums. *Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana*. Rīga, 2008. Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].
37. Latvijas Republikas Finanšu ministrija. *Likums par budžetu un finanšu vadību, I sadaļa*. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/image/file/21_likums.doc/. Skatīts: [2016, 12. marta.].
38. Latvijas Republikas Finanšu ministrija. *Likums par budžetu un finanšu vadību, I sadaļa*. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/image/file/21_likums.doc/. Skatīts: [2016, 12. marta.].
39. Latvijas Republikas Kultūras ministrija. *Nacionālās kultūras padomes nolikums*. Pieejams: www.km.gov.lv/lv/doc/...padome/KMrik_NKP_Nolikums.pdf [skatīts: 2016, 2. maijā.].
40. Latvijas Republikas Ministru kabinets. Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums. *Ministru kabineta noteikumi Nr.931*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=253765> [skatīts 2016, 9. janv.].
41. Latvijas Republikas tiesību akti. *Sabiedriskā labuma organizāciju likums*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=90822> [skatīts: 2016, 1. aprīlī.].
42. Latvijas Republikas tiesību akti. *Uzņēmuma ienākuma nodokli 20.pants*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=34094> [skatīts: 2016, 1. aprīlī.].
43. Lithuanian Dance Information Center. *About us*. Pieejams: http://www.dance.lt/en/164007/about_us [skatīts: 12. maijā.].
44. Lithuanian Dance Information Center. *About us*. Pieejams: http://www.dance.lt/en/164007/about_us [skatīts: 12. maijā.].
45. Ministru kabinets. Konceptija. *Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi. 2015. gada februārī*. Pieejams: nvo.lv/site/attachments/05/10/.../NVO_konczin_021015_fin.docx [skatīts: 2016, 1. aprīlī.].
46. Ministru kabinets. Konceptija. *Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi. 2015. gada februārī*. Pieejams: nvo.lv/site/attachments/05/10/.../NVO_konczin_021015_fin.docx [skatīts: 2016, 1. aprīlī.].

47. Ministru kabinets. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam „Radošā Latvija”*. Dejas nozares stratēģija. Pieejams: www.km.gov.lv [skatīts: 2016, 2.maijā.]
48. Ministru kabinets. *Ministru kabineta noteikumu projekta „Biedrību un nodibinājumu klasifikācijas noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)*, 11. martā, 2015.
49. **Mozūraite Vita**. *Journal.dance.lv. Lithuanian contemporary dance* . pieejams: <http://journal.dance.lv/eng/contemporary-dance-in-lithuania/> [skatīts: 12.maijā.].
50. Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012. – 2018. gadam, (apstiprinātas ar Ministru kabineta 2011.gada 20.oktobra rīkojumu Nr.542), 11.lpp., pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3782> (skatīts 09.04.2015.).
51. Nordic-Baltic Dance Network. *United dancers of ZUGA*. Pieejams: http://nobadance.org/?page_id=666 [skatīts: 2016, 25. maijā.].
52. NVO darbības jomas 2012. gadā. Avots: NVO darbība Latvijā 2012. WebResearch.
53. *Okasroosikese castle*. Pieejams: <http://stu.ee/okasroosikese-loss/> [skatīts: 12.maijā.].
Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].
Pieejams: http://nvo.lv/site/uploads/vecie_faili/Petijums_NVO_klasifikators.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].
Pieejams:
[http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007\(1\).pdf?1331659055](http://providus.lv/article_files/1477/original/Petijums_valsts_finansejums_NVO_2007(1).pdf?1331659055) [skatīts: 2016, 1.aprīlis.].
Pieejams: <http://www3.carleton.ca/casr/Defining.pdf> [skatīts 12.martā.].
Pieejams:<http://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/3390/Labas-prakses-piemeri-arzemes.pdf> [skatīts 2016, 12. martā.].
Pieejams:www.km.gov.lv/.../KMAnot_031114_BN_joma [skatīts: 2016, 12.martā.].
54. Pierhuroviča Anna. Jonīte Dota. *Journal dance. Sarakste par dejas kopienas attīstībai veltītu lekciju un diskusiju*. 2016.,11.maijā. Pieejams: <http://www.journal.dance.lv/2016/05/11/sarakste-par-dejas-kopienas-attistibai-veltitu-lekciju-un-diskusiju/> [skatīts: 2016, 14.maijā.].
55. Reed, Paul B. Howe, Valerie J. Statistics Canada and Carleton University. *Defining and Classifying the Nonprofit Sector*.

56. Rīgas Domes Izglītības, Kultūras un Sporta departaments. *Par NVO namu*. Pieejams: <http://www.iksd.riga.lv/public/56037.html> [skatīts: 2.maijā].
57. Rīgas Horeogrāfijas vidusskola. *Stratēģija un vēsture*. Pieejams: <http://www.rhv.lv/par-rhv-skolu/strategija>.
58. Rīgas pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija. *RPIVA Stratēģija*. Pieejama: http://www.rpiva.lv/index.php?mh=par_mums [skatīts: 2016, 2.maijā].
59. Rūsiņa Lolita. Latvijas Vēstnesis par likumu un valsti. *Profesionālās dejas nozares attīstības veicināšanai nodibināta Latvijas Dejas padome*. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/preses-relizes/257168-profesionalas-dejas-nozares-attistibas-veicinasanai-nodibinata-latvijas-dejas-padome/> [skatīts 2. maijā].
60. Sabiedrības integrācijas fonds. *Eiropas Savienības nevalstisko organizāciju labās prakses piemēri*.
61. Sabiedrības integrācijas fonds. *Pētījums par NVO darbības situāciju un attīstības perspektīvām krīzes laikā*. Rīga, 2010. Pieejams: <http://www.lbwa.lv/documents/docs/petijums.pdf> [skatīts 2016, 12. martā].
62. SIA „Lursoft IT”. Sabiedrisko organizāciju, to apvienību, biedrību un nodibinājumu dibināšanas dinamika. Interneta vietnes www.lursoft.lv sadaļa „Lursoft statistika/Biedrības un nodibinājumi, un sabiedriskās organizācijas” – skatīts 20.01.2016
63. Sōltumatu Tantsu „Lava”. *About Sōltumatu Tantsu Lava* Pieejams: <http://stl.ee/en/about-stl/> [skatīts 2.maijā].
64. Sōltumatu Tantsu Lava. *Projects. Program for a new generation of choreographers: Premiere*. Pieejams: <http://stl.ee/en/projekt/program-for-a-new-generation-of-choreographers-premiere/> [skatīts 2016, 23.maijā].
65. Stone, Diane. *Transfer agents and global networks in the 'transnationalization' of policy*. Journal of European Public Policy, Vol.11, 2004. Pieejams: <http://wrap.warwick.ac.uk/1742/> [skatīts 2016, 12.martā].
66. *The Arts printing house*. Pieejams: <http://www.menuspaustuve.lt/en/> [skatīts:2016, 2.maijā].
67. The Contemporary Dance Association. *About us*. Pieejams: <http://www.lcda.lt/en/index.php> [skatīts 2016, 28. aprīlī].
68. The foundation *Vaba Lava*.Pieejams: <http://www.vabalava.ee/en/vaba-lava-2/> [skatīts 12.maijā].

69. The United Nations. *Charter of the United Nations*. Pieejams:
<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> [skatīts: 2016, 12.martā].
70. United Nations, Education, Scientific and cultural organizations. *Becoming an NGO, official partner of UNESCO*. Pieejams:
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/NGO/pdf/Official_partnership_brochure_Eng.pdf [skatīts: 2016, 12. martā].
71. Zaīga, Pūce: *Kam vajadzīgas kultūras organizācijas?* Pieejams:
http://www.satori.lv/raksts/10529/Kam_vajadzigas_kulturas_organizacijas%3F [skatīts 2016, 12. martā].
72. Ziemeļvalstu-Baltijas sadarbības tīkls. *KEDJA*. Pieejams:
http://www.kedja.net/?page_id=5 [skatīts 2016, 2.maijā].

ANNOTATION

The title of paper is *Dances' non-governmental organizations in Latvia. Issues and perspectives.*

It is suggests that the future of nongovernmental organizations in the humanitarian sector is, to a significant extent, dependent upon the ways that it can come to terms with many aspects of its past. More specifically, the moral rectitude and economic dominance of much of the sector has sustained a vision of the world that perpetuates assumptions about 'hapless peoples,' unchallengeable principles and the utility of supply-driven responses.

The culture field is major who contains NGO's and deals with i's opportunities and issues every day. More specific is in Latvian contemporary dance field where is just NGO's and no governmental organizations.

The aim of the research are to explore the strengths, weaknesses, threats and opportunities of the NGOs in Dance field and to analyze why dace field in Latvia has undeveloped infrastructure.

Also to obtain description about the Dance field of Latvia and NGOs functions as well to provide recommendations and examples of neighbor countries.

Keywords: Nongovernmental organizations, Cultural nongovernmental organizations, nonprofit sector, Dance field, Dance field in Latvia

PIELIKUMS

1.Pielikums

Vadlīnijas intervijām ar NVO pārstāvjiem Dejas nozarē Latvijā

1. NVO dibināšana un attīstība;
- 2.NVO profils- mērķis, vīzija (kā sevi definē- NVO, bezpeļņas organizācija, interešu grupa, nepeļņas organizācija, brīvprātīgā organizācija);
3. NVO piesaistīti cilvēkresursi (biedru skaits, darbinieku skaits);
- 4.NVO finanšu struktūra (biedra naudas, ziedojumi, dotācijas, NVO fonds, VKKF, RD);
- 5.NVO sadarbības partneri :
 - kā tiek vērtēta valsts iesaiste NVO darbībā? Cik novērtēta/nenovērtēta un pamanīta/nepamanīta šķiet no valsts puses NVO darbība;
 - sadarbība ar uzņēmumiem, korporatīvo sektoru;
 - sadarbība ar citām NVO gan kultūras nozarē, gan specifiski dejas nozarē;
- 6.NVO publicitāte (cik daudz NVO atklāj sabiedrībai par savu darbību, cik redzams/pamanāms ir NVO ieguldījums);
7. Situācijas raksturlielumi:
 - Kā raksturotu laikmetīgās kultūras NVO blīvumu un darbību Latvijā? (cik atvērti savstarpējai sadarbībai)
 - Kā raksturotu NVO darbību dejas nozarē Latvijā?
 - Profesionālās dejas nozares raksturojums, specifiski laikmetīgās dejas laukā (trūkumi un stiprās puses)
- 8.Funkcijas konkrētā uzrunātā NVO pilda kultūras, dejas nozarē;
- 9.Kādas funkcijas būtu ar mieru NVO uzņemties dejas nozares lauka sekmīgai attīstīšanai.

2.Pielikums

Intervija ar nevalstiskās organizācijas *Party* producenti Baibu Ozoliņu

13.05.2016

Plkst.11:00-11:45

Intervijas dalībnieki: Ina Ločmele un Baiba Ozoliņa

Rīgas Kongresu nams

I: Vai Tu varētu pastāstīt par savu organizāciju/biedrību - par *Party*. Es saprotu, ka Tev ir arī otra – *Dzelzs vilks* – vai tā ir organizācija?

R: *Tā ir biedrība, taču mums ir arī dejas projekti.*

I: Tātad tas ir pastarpināti.

R: *Saistībā ar *Dzelzs vilku*, ja varam, palīdzam Asociācijai reizēm.*

I: Tad vairāk par *Party*. Kurā brīdī Tu iesaistījies un kā *Party* vispār radās?

R: *Party izveidojās 2014. gadā. Olga Žitluhina nolēma dibināt savu organizāciju paralēli Horeogrāfu asociācijai, lai darītu savas lietas. Lai darītu to pašu, bet, teiksim, atstāja Horeogrāfu asociāciju jaunajai paaudzei, kā viņi to redz. Citādāk sanāk, ka visu laiku ir Olga, un viņa it kā uzspiež savu vadības veidu, un tas neveicina nozares attīstību tā, kā vajadzētu. Tas tāds pieņēmums. Vārdu sakot, nodibināja savu biedrību. Olga gribēja to dibināt ar nosaukumu Partija, bet latviski to neatļāva pierēģistrēt ar šādu nosaukumu, nedrīkstēja, atmeta atpakaļ dokumentus. Tad mēs nodibinājām Party – beigās, angļiski. Tad tagad tā ir gan ballīte, gan partija. Šim vārdam ir daudzas nozīmes. Es šajā procesā esmu jau no paša sākuma. Mēs skatāmies, kas jādara, sniedzam projektus visās iespējamās vietās, kur izsludināti projektu konkursi – tā mēs darbojamies un rīkojamies.*

I: Kā Tu raksturotu savu amatu *Party* biedrībā?

R: *Producente. Tas, kurš dabū naudu visām šīm daudzajām iecerēm.*

I: Kas ir biedrības valdē?

R: *Valdē ir Olga un Justīne Plūmiņa. Sāpumā mēs strādājām kopā ar viņu. Šobrīd viņa ir nedaudz pagājusi nost, bet joprojām ir valdē.*

I: Vai jums ir arī biedri?

R: *Jā, bet nav noformēti oficiāli. Tie ir visi mūsu darbinieki laikmetīgās dejas kompānijā *Ārā*, ko mēs nodibinājām 2015. gada septembrī. Viņi visi ir darbinieki ar algu un reizē arī biedri, vienīgi nav pagūts sataisīt papīrus.*

I: Pastāv dažādi jēdzieni – nevalstiskā organizācija, bezpeļņas organizācija, interešu grupa, brīvprātīgā organizācija. Kuru no tiem tu lieto, raksturojot *Party*?

R: *Nevalstiskā organizācija, kas darbojas uz entuziasma pamata, entuziastu pulciņš. Par pilna laika darbu to nevar nosaukt. Tā ir lielā interese un mīlestība uz deju, kas apvieno cilvēkus, kas vēlas darboties un realizēt dažādus projektus ar dažādiem finansējumiem, visbiežāk nepietiekamiem.*

I: **Nākamais jautājums ir plašāks. Skatoties uz laikmetīgās dejas nevalstiskajām organizācijām Rīgā - jo Latvijas reģionos šādu organizāciju nav daudz, ir vairāk dažādas interešu organizācijas, tādēļ par Rīgu – vai to blīvums, tavuprāt, ir liels vai mazs? Kā tu to raksturotu? Vai organizācijas savstarpēji sadarbojās vai šādu sadarbību nejūt?**

R: *Situāciju varētu raksturot kā ļoti radošu, jo ir cilvēki, kas sanākuši kopā darboties. Jebkurā gadījumā tas ir entuziasms, kas pastāv biedrībās, nevalstiskās organizācijās - ir kāda viena lieta, kas apvieno cilvēkus, un viņi grib realizēt idejas ar visiem pieejamajiem un nepieejamiem līdzekļiem. Es ļoti pozitīvi vērtēju to, kas notiek. Tas ir ļoti daudzpusīgs un radošs process. Mums ir ļoti daudz interesantu pasākumu un notikumu, kas ir blīvi saplānoti.. Cilvēkiem ir, ko izvēlēties, daudzi saka, ka citur pasaulē tā nav – vienkārši, ka tu aizbrauc, un tev ir iespēja dažādus pasākumus apmeklēt. Sadarbība – tiklīdz ir saskarsme kādos projektos, protams, viens otru atbalsta. Es neesmu saskārusies ar kādu ļaunumu – ka kāds negribētu sadarboties. Drīzāk, kad tā ir kāda personīga problēma, nevis problēma saskarsmē, tad kaut kas var nenotikt. Principā visi zina un atbalsta viens otru. Ja nezina, tad iepazīst.*

I: **Vai Tu vari minēt kādu sadarbības piemēru, kas Tev ir bijis saistībā ar nevalstiskajām organizācijām?**

R: *Mēs joprojām strādājam kopā ar Horeogrāfu asociāciju, ar biedrību Hospitāļu iela. Biedrība HI. Viņi ar Sigmu strādā. Bija tāds projekts Deju koncerts. Bija grupa Sigma, un mēs dejojām. Latviešu dzejnieki lasīja dzeju. Tas sākās Baltajā naktī pirms diviem gadiem, un tas tika realizēts arī citviet Latvijā. Tajā jau tik ļoti neiedziļinās vai tas ir SLA vai biedrība, ar ko es strādāju. To parasti noskaidro, kad vajag papīrus sakārtot. Principā strādā ar personībām.*

I: **Nākamais jautājums – vai tiek justs valsts atbalsts nevalstiskajam sektoram? Vai var just, ka valsts novērtē NVO darbību? Viens ir KKF, kad tiek piešķirta nauda. Varbūt ir vēl kādi veidi, kā tas tiek justs, vai tā pietrūkst?**

R: *Novērtēt novērtē. Ļoti atzinīgi izsakās un priecājas. Kad runa ir par finansējumiem, tas parasti ir nepietiekams – lai arī cik radoši un cik augstā līmenī tu kaut ko darītu, nauda ir tik, cik ir. Protams, ar to saskaras visi un visās sfērās. Vai to uztvert kā nenovērtējumu, vai kā objektīvu situāciju – tas ir katra paša ziņā. Var jau teikt, ka ar kultūru var nenodarboties, neko nedarīt, ka vajag tikai valstij, vajag tikai medicīnu, izglītību un citas pamatlietas. Ja, es piekrītu, var nedejot. Bet kas tad mēs būsim, ja mēs tikai praktiski pieiesim dzīvošanai?*

I: Vai NVO pietiekoši daudz parāda uz āru to, ko tās dara? Tās dara ļoti daudz, bet cik daudz tas ir redzams valstij un sabiedrībai?

R: *Naudas reklāmai jau nav. Attiecīgi redz un dzird to, kur ir liela nauda ieguldīta. Pārējais prasa piepūli. Ja cilvēks interesējās, viņš uzzina. Ir internets. Bet ja tu gribi sēdēt un gaidīt, kad tev pasniegs kādu informāciju jebkurā vietā, piemēram, radio starp dziesmām, tas prasa naudu. Es nezinu nevienu NVO, kas var atļauties nopirkt reklāmu – ja nu vienīgi tas ir ar radio atbalstu, kāds barteris, vienošanās. Pilna laika radio vai TV reklāmas nopirkšana mums ir vairāku mēnešu budžets. Pat pusgada budžets.*

I: Kāda ir sadarbība ar korporatīvo sektoru, uzņēmumiem? Vai ir prakse veidot kopā kādu izrādi? Vai kādreiz uzņēmumi atbalsta ar naudu vai precī?

R: *Protams. Bet tas ir tad, ja ir pazīstami cilvēki. Tas ir atkarīgs no tā, cik aktīvi kurš ar to nodarbojas. Sponsorus piesaistīt ir iespējams, bet jautājums ir, cik lielas ir tās naudas. Visbiežāk tie ir barteri, kad ir jādod pretī kāds produkts. Sadarbība ir laba, ja kādiem uzņēmumiem vajag, lai kāds dejo, vai kāds pasniedz interesantu, radošu prezentāciju – tad par to tiek samaksāts. Tā neviens nenāk un neprasa, ko jūs gribētu, ko jums vajadzētu un kā varētu palīdzēt. Tā tas nenotiek. Retāk tas ir liels atbalsts, jo visiem jau ir svarīga tā lielā mērķauditorija, kad vari piedāvāt lielu cilvēku grupu – ja šī dejas izrāde, šis projekts sasniegs tūkstošiem cilvēku, tad tu vari dabūt atbalstu no kāda sponsora. Liela interese nav atbalstīt tādus nelielus projektus.*

I: Domājot par izvērstāku sadarbību, kāda tā ir ar Lietuvu un Igauniju? Varbūt tev ir bijusi šāda sadarbība?

R: *Jā, ir bijusi. Tās arī ir personību attiecības. Ar Lietuvu mums ir bijusi sadarbība, ar festivālu New Baltic Dance mums ir labas attiecības. Arī ar vairākiem Lietuvas kolēģiem. Ir gan savstarpēji projekti, gan izrādes tiek rādītas. Gandrīz katru gadu kāda izrāde tiek parādīta lietuviešu festivālā maija sākumā, Viļņā. Arī lietuvieši brauc ar izrādēm uz festivālu Laiks dejot. Ar igauņiem ir retāk, bet arī ir sadarbība. Šogad festivālā Laiks dejot būs igauņu izrāde. Tagad Party ir sadarbības projekts, kam tika iedots Norden finansējums, kurā satiksies dejojāji pēc 45 gadiem no Eiropas valstīm, un veidos kopēju sadarbības tīklu. Finansējums tika iegūts tīklošanai (Networking), un tur piedalīsies igauņi no dejas kompānijas Take five.*

I: Vai varētu teikt, ka ik pa brīdīm notiek sadarbība, tad noplok un tad atkal rodas.

R: *Nē, tie kontakti ir pastāvīgi, bet kopīgi projekti laikam nav tik bieži. Tas ir saistīts arī ar naudām. Ja ir dabūta kāda Eiropas nauda, tad var kaut ko kopīgi darīt. Citādāk jau nē. Tik, cik braucam viens pie otra un rādām izrādes.*

I: Kādas ir akūtākās lietas, problemātika Latvijas laikmetīgās dejas nozarē? Kas pietrūkst un kas ir mūsu stiprā puse?

R: *Kā jau es minēju, tas ir ārkārtīgs radošums, vēlme radīt un ar savu mākslu aizraut cilvēkus. Vienīgā problēma ir, ka nav infrastruktūras un naudas realizācija. Ideju ir vairāk nekā iespēju to realizēt.*

I: Kā tu raksturotu to, kādu funkciju Party pilda dejas nozarē?

R: *Party ir ārkārtīgi ražīga ļoti dažādu projektu realizācijā – gan meistarklases, gan izrādes, gan dažādi dejas notikumi. Tas liecina par to, ka nozare ir dzīva. Mēs vienkārši uztveram to kā nepieciešamību, ka pastāvīgi jābūt kādam dejas piedāvājumam, pastāvīgam laikmetīgās dejas piedāvājumam. Tāpēc arī katru mēnesi viena vai divas izrādes tiek rādītas, lai mēģinātu īstenot tāda kā teātra repertuāra pastāvēšanas veidu. Tā, lai cilvēks zina, ka katru mēnesi ir kāds dejas notikums, ko viņš var apmeklēt. Lai nebūtu tikai projektu veidā, bet regulāri. Protams, ir arī projekti, bet mēs mēģinām sadalīt, lai tās norises notiek.*

I: Varbūt tu varētu pastāstīt, kas tagad būs tuvākie Party projekti/izrādes? Tu kaut ko minēji par Baltajām naktīm.

R: *Jā, pašlaik top Baltās nakts projekts. Tas ir iecerēts ļoti interesanti. Bet es vēl negribu par to runāt, jo naudas nav un ir tikai iesniegti projekti – gan Latvijas simtgadei, gan Baltajai naktij. Ļoti apjomīgs un interesants. Mūsaprāt, ļoti interesanta ideja. Bet labāk neteiksim hop pirms tam nav naudas. Rīt Jelgavā mums ir Ārā izrāde. Tas būs brīvdabā pie cukurfabrikas. Būs divas izrādes. Mēs piedalāties arī festivālā Laiks dejot. Kompānija Ārā kopā ar slovēņu horeogrāfu Branko Potačanu jau trīs mēnešus gatavo izrādi. Tā būs liela formāta dejas izrāde ar 12 dejotājiem, kura, mēs ceram, būs ļoti iespaidīga pirmizrāde Latvijas laikmetīgās dejas ainā. Pirmizrāde būs 10. jūnijā Ģertrūdes ielas teātrī. To producē Ģertrūdes ielas teātris sadarbībā ar mums. Mēs šogad sadarbojamas gan ar ĢIT, gan ar Dirty Deal teatro – tur arī mums bija izrāde februārī. Šīs ir NVO, ar ko mums ir veiksmīga sadarbība pēdējā gada laikā. Jūnija sākumā būs Norden projekts, kur satiksies Baltijas mākslinieki - dejotāji pēc 45 gadu vecuma. Tēma ir, kā dzīvot dejā pēc 45 gadiem, kā nebeigt dejot. Nevis tikai kļūt par mācībspēku, bet turpināt dejot, izpausties kā māksliniekam pašam. Ir vēl citas arī citas lietas, ļoti daudz kas notiek paralēli. Gaidām simtgades rezultātus, tad redzēs, kā tur būs tālāk. Ir arī starptautiskās norises. Divi mūsu dejotāji brauks uz Ķīnas dejas nometni jūlijā - augustā. Francijā augustā būs meistarklases, kur piedalīsies Agate Bankava. Ir vēl visādi projekti, kas vēl nav 100% apstiprināti, ka notiks.*

I:Palies!

